

POBJEDNIČKA BIH

*Izborni program
2018*

**DEMOKRATSKA
FRONTA**

GRADANSKI SAVEZ

Poštovane građanke i građani Bosne i Hercegovine,

Pred Vama se nalazi novi Izborni program Demokratske fronte i Građanskog saveza, koji zapravo proističe i naslanja se na "Viziju 2014–2022.", rađenu pretprošli izborni ciklus. U ovome smo dokumentu pokušali obraditi sve one društvene, političke i ekonomske teme za koje mislimo da su ključne, te da će dati odgovore na izazove sa kojima se trenutno suočava naša domovina, kao i one za koje tek očekujemo da će doći. A ti izazovi su zaista teški, komplicirani, prijete daljom destrukcijom, kako države tako i društva. Posljedice primitivizma i neznanja u političko-ekonomskom djelovanju, tako karakteristične za poslijeratni period, a koje se prožimaju kroz sve pore naših života i našu svakodnevnicu, već su nanijele katastrofalne ekonomske, političke, pravne, socijalne, pa i u dobroj mjeri moralne štete svim građanima BiH. Običan čovjek sebi već postavlja pitanja kako ova država uopće funkcionira i da li se ovo može zvati funkcioniranjem! Nećemo pretjerati ako kažemo da se sa ovakvom vrstom izazova nije susrela niti jedna država na evropskom kontinentu još od završetka II svjetskog rata!

Svjesni smo da i pored velikog broja izuzetnih ljudi koji su radili na ovom dokumentu, i koji su u njega uložili kako svoj trud, tako i svoje znanje stjecano čak i na nekim od najprestižnijih svjetskih obrazovnih ustanova, sve odgovore ne možemo dati, niti smo mi jedini koji imaju ispravne odgovore. Treba biti pošten prema sebi i prema drugima pa priznati da tog neophodnog znanja i volje da se urade potrebne i korisne stvari za našu domovinu ima i na drugim mjestima, izvan DF-a. Toliko stručnih i poštenih ljudi u ovoj zemlji stoji, najčešće opravdano, van i daleko od politike i od političara, a njihovo znanje, stručnost i poštenje su neophodni ovoj zemlji. Namjera nam je da ih kroz ovaj program pokušamo, bez ikakve obaveze prema DF-u i bez obaveze da moraju biti članovi ili simpatizeri stranke, bar zainteresiramo, ponudimo, pozovemo. . . da svoje znanje, htijenje i poštenje stave na raspolaganje Bosni i Hercegovini, a ne DF-u i GS-u ili bilo kojoj drugoj stranci. Bez takvog pristupa, nema i neće biti te političke stranke, strukture, kako god da se to već zove, a koja će se moći sama iznijeti sa izazovima o kojima sam ranije govorio.

Poštovane građanke i građani naše Bosne i Hercegovine,

Mi Vama možemo garantirati da ovo što stoji pred Vama u vidu izbornog programa DF-a i GS-a nisu prazne riječi, nego je to naša obaveza pred Vama i pred Bosnom i Hercegovinom! Sa tom obavezom nismo niti ćemo ikada kalkulirati. Nadam se da smo Vam to već jednom i dokazali napuštajući vlast i ne dopuštajući da nas drugi, zarad komada vlasti, uvedu u situaciju da postupamo drugačije od obaveze koju smo preuzeli Izbornim programom 2014. godine. Da je to bilo i teško i bolno za nas kao stranku, bilo je. Ali jedno je sigurno, bilo bi daleko bolnije i porazno kako za nas tako i za Vas da smo Vas lagali i slagali!

Ovim programom koji je pred Vama ponovo preuzimamo na sebe obavezu – uraditi sve što znamo i možemo i nikada iznevjeriti ili izdati Vas i Bosnu i Hercegovinu!

S poštovanjem, Željko Komšić

Sadržaj:

1. Evropske integracije, vanjska politika i sigurnost BiH.....	7
2. Ekonomski program	12
3. Održivi razvoj, ekologija i zaštita okoliša.....	30
4. Javna uprava, pravna sigurnost i borba protiv korupcije.....	34
5. Razvojno planiranje.....	41
6. Obrazovanje, nauka, kultura i sport	44
7. Demografska obnova, migracije i mladi.....	57
8. Zaštita socijalno ugroženih i zdravstvo.....	62
9. Javni dug, budžeti i kreditni rejting.....	76

Bosna i Hercegovina je u kritičnom trenutku političke i ekonomske tranzicije

Nakon kratkog perioda relativnog ekonomskog oporavka praćenim izrazito visokim rastom bruto društvenog proizvoda u periodu između 2002–2008., potaknutim vanjskim faktorima, a prvenstveno prilivom stranih direktnih investicija, transferima dijaspore i značajnim sredstvima provedene privatizacije, ekonomija Bosna i Hercegovini je ušla u duboku stagnaciju s početka 2010. i ta stagnacija u razvoju traje i danas. Povećani priliv sredstava od uvođenja poreza na dodanu vrijednost (PDV-a), umjesto u razvoj, potrošen je u povećanje plaća i javnu potrošnju koja je od 2006. godine rasla u dvocifrenom iznosu sve do 2011. godine. Ekonomska kriza iz 2008. godine dodatno je pogodila nezaštićenu privredu BiH, a novonastalu krizu pospješile su pogrešne mjere aktualne vlasti, koje su slabašni realni sektor opteretile uvođenjem novih parafiskalnih nameta i povećanjem direktnih poreza u vrijednosti od 550 miliona KM na godišnjem nivou.

Period od 2010. do 2014. karakterizira rast javnog duga, stalne političke krize i neslaganja koalicionih partnera u vlasti koje su se ogledale u nepostojanju želje za rješavanjem presuda Ustavnog suda BiH u slučajevima Zornić, Pilav, i poznate presude Sejdić-Finci. Spočetka 2015. godine uslijedila je Britansko-njemačka inicijativa koja je vlastima u BiH privremeno sa dnevnog reda skinula političko provođenje reformi i akcenat dala na provođenje ekonomsko socijalnih reformi, usvajanju Zakona o radu, Zakona o PIO, Zakona o državnoj službi te reformi javne uprave i zdravstvenog sistema. Sve navedeno, uz mjere kojima bi se otklonile prepreke u poslovanju, trebalo je rezultirati smanjenjem nezaposlenosti, stabilnim budžetima i fiskalnoj održivosti entitetskih budžeta, infrastrukturnim projektima i investicijama u elektroenergetskom, sektoru poljoprivrede i realnom sektoru.

Danas sa sigurnošću možemo konstatirati da reformska agenda nije provedena i da je etnonacionalni koncept vladanja u BiH pokazao supremaciju politike sukoba nad politikom rješavanja problema u svim oblastima. Nizak bruto domaći proizvod u protekle tri godine, visoka stopa nezaposlenosti (posebno nezaposlenost mladih), zabrinjavajući stepen emigracije, visok deficit robne razmjene, visok procenat sive ekonomije u BDP (rad na crno, carinske utaje i neizdavanje fiskalnih računa), rast javnog zaduživanja, a posebno rast unutarnjeg duga kroz emisiju obveznica i trezorskih zapisa za pokrivanje budžetskog deficita, najveća stopa javne potrošnje na socijalna davanja, najlošija usmjerenost socijalnih davanja u odnosu na potrebe – to je, nažalost, slika BiH danas.

Zarobljeni u komplikovanom ustavno-pravnom uređenju, bez jedinstvenog stava po pitanju unutrašnjeg ustrojstva zemlje i neusaglašenim stavovima po važnim pitanjima vanjske politike, isključivi i politički suprotstavljeni stavovi predstavnika nacionalnih stranaka doprinijeli su potpunoj fragmentaciji ekonomskog prostora sa izraženim aspiracijama za podjelu države po etničkom principu. Ustavno ustrojstvo BiH je komplikovano i bez jasne koordinacije na entitetskom nivou, političke i ekonomske reforme, kao i deklarativno opredjeljenje na putu u EU i NATO savez nisu u prioritetu programa nacionalnih stranaka, a vlast opstaje isključivo na dugu i zaduživanju. BiH ima glomazan, trom, nestručan, ne-transparentan i skup državni aparat sa korumpiranim i kriminaliziranim subjektima sva

Danas sa sigurnošću možemo konstatirati da reformska agenda nije provedena i da je etnonacionalni koncept vladanja u BiH pokazao supremaciju politike sukoba nad politikom rješavanja problema u svim oblastima

Bosna i Hercegovina ekonomski zaostaje za zemljama u regiji i članicama Evropske unije. Sa sadašnjom stopom rasta BDP od 3 do 4% godišnje u narednih 30 godina, uz uvjet da rast BDP evropskih zemalja u tom periodu ne pređe procenat od 1,2%, BiH će trebati 47 godina da dostigne standard srednjerazvijenih zemalja EU

tri nivoa vlasti, koji se iz ugla međunarodne zajednice definira kao eklatantan primjer “zarobljene države”.

Bosna i Hercegovina ekonomski zaostaje za zemljama u regiji i zemljama članicama Evropske unije. Sa sadašnjom stopom rasta BDP od 3 do 4% godišnje u narednih 30 godina, uz uvjet da rast BDP evropskih zemalja u tom periodu ne pređe procenat od 1,2%, BiH će trebati 47 godina da dostigne standard srednjerazvijenih zemalja Evropske unije. Izvještaji o lakoći poslovanja, konkurentnosti naše privrede, ulaganju u nauku i inovatorstvo te odsustvo vladavine zakona sa alarmantnim stepenom korupcije pozicioniraju našu zemlju na posljednje mjesto kada je u pitanju ekonomski oporavak zemalja u tranziciji. U ovakvim okolnostima jedini napredak koji prepoznaju i kojem svjedoče naši građani je povećana stopa siromaštva, povećane migracije i emigracije, kao i odsustvo vjere u institucije sistema na svim nivoima.

Odbranili smo domovinu, ali nismo izgradili državu koja počiva na vladavini prava sa stabilnim institucijama kojima se vjeruje. Stanje u jednoj zemlji se ne mjeri brojem usvojenih zakona, statističkim pokazateljima ili glamuroznim obećanjima da ćemo ulaskom u Evropsku uniju postati prosperitetna zemlja. Naš stav jeste da je stepen siromaštva jedan od glavnih indikatora koji pokazuje da li je država odgovorila svrsi postojanja, odnosno da li država osigurava pravilnu raspodjelu bogatstva, dobar javni i socijalni sektor te da li je uspostavljen sistem održivog rasta i razvoja. Ekonomski rast i razvoj se ne može uzeti kao gotova stvar, oni se planiraju kroz usvojenu viziju razvoja pri čemu razvoj utječe na rast, a rastom se stvara mogućnost za novi investicioni razvojni ciklus. Bosni i Hercegovini je potreban novi ekonomski model, sveobuhvatna i usaglašena ekonomska strategija i politika sa definiranim privrednim oblastima i industrijskim granama koje će biti nosioci ekonomskog oporavka. Ako ekonomski prosperitet postavimo za zajednički prioritetni cilj, onda će njegova rezultanta biti ubrzani razvoj na svim drugim poljima: obrazovanju, kulturi, sportu, socijalnim i političkim prilikama.

Usvajanjem vizije ekonomskog prosperiteta koju treba postaviti na duži vremenski period i koja će biti adaptabilna i fleksibilna za nove generacije i novo vrijeme, Bosna i Hercegovina će postići novi društveni dogovor i promijeniti paradigmu bosanskohercegovačkog društva koje danas egzistira uz odsustvo vizije, odsustvo vladavine prava i zakona sa izraženim socijalnim raslojavanjem te neprihvatljivim procesom emigracije radno sposobnog stanovništva i mladih. Ekonomski program Demokratske fronte je društveni projekt koji svojim značajem minimizira razlike između nacionalnih korpusa, političkih stranaka i društvenih klasa. Svaka promjena počinje sa vizijom, a naša Vizija je:

“Bosna i Hercegovina je zemlja vladavine zakona koja garantira slobodu i jednakopravnost svim građanima, posvećenim i odgovornim djelovanjem postići će status demokratski razvijene i funkcionalne države kao punopravne članica Evropske unije i NATO saveza, prepoznatljivog je imidža, takve tržišno orijentirane ekonomije koja će omogućiti državi da garantira adekvatnu socijalnu i zdravstvenu zaštitu, smanjenje siromaštva i nezaposlenosti i realnu osnovu za veće ulaganje u nauku i obrazovanje.”

Sa našim ekonomskim programom, Bosna i Hercegovina će biti ekonomski prosperitetna država, uz konstantan realan i održiv rast u svim oblastima privređivanja, balansiranim socijalnim programima fokusiranim na potrebe koje ćemo osigurati pravednijom raspo-

djelom novostvorene vrijednosti, vrhunskim obrazovanjem i ulaganjem u nauku i inovacije restrukturirat ćemo našu privredu, a političkom stabilnošću stvorit ćemo preduvjete za nove SDI i investicije domaćih privrednika i dijaspore.

Pravo vrijeme za političku i ekonomsku stabilizaciju zemlje, napredak ka euroatlantskim integracijama i vrijeme za uspostavu socijalne i društvene jednakosti bilo je prije deset godina, novo najbolje vrijeme za BiH je danas jer vremena za gubljenje ova zemlja više nema.

Sada je trenutak da pitanja klasne ekonomske nejednakosti, obespravljenosti i siromaštva vratimo u središte ekonomske politike koja će svim građanima osigurati bolje uvjete života i rada.

Novi ekonomski put je potreban BiH i to kroz adekvatno planiranje razvoja, nove ciljeve, nove tehnologije, nova znanja, nove vještine i kroz povećana ulaganja u istraživanje i razvoj. Bit dugoročnog ekonomskog rasta je podizanje ulaganja u nauku i obrazovanje. Nadoknađivanje zaostatka u razvoju i rastu nije rezultat investiranja bogatih zemalja u manje razvijene, nego investiranje domaće akumulacije, one kod kuće, i to vodi boljem ishodu.

Evropske integracije, vanjska politika i sigurnost BiH

1.

Ponosni na svoju zemlju i cijenjeni u svijetu

U zemljama koje imaju izgrađene institucije vlasti odgovorno se promišljaju vlastiti interesi, prepoznaju tuđi interesi i na osnovu toga se definira vanjska politika države. Naša vizija je stabilna Bosna i Hercegovina koja ima politički konsenzus oko svih važnih pitanja kada je u pitanju vanjska politika naše zemlje. Naša misija je da izgradimo sistem institucija i vladavinu prava koji počiva na evropskim standardima u kome bi svi građani bili jednaki pred zakonom, a nezavisna tijela pravosudnih i svih drugih institucija oslobođeni od kriminogenih i korumpiranih centara moći.

Novi društveni dogovor o ciljevima vanjske politike Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina je kao država zadržala suverenitet nad vođenjem vanjske politike. Najvažnije pitanje diplomatije svake savremene države je jedinstvena vanjska politika, koja se očituje u tome da svi državni i društveni učesnici vanjskopolitičkog nastupa jedne zemlje dosljedno sprovode jasno utvrđenu politiku prema vanjskom svijetu. Vanjska politika Bosne i Hercegovine prema svim partnerima u međunarodnoj zajednici stoji na principima miroljubive saradnje, uzajamnog poštovanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta, te implementacije ugovorenih obaveza.

BiH je opredijeljena za mirno rješavanje sporova u svijetu i uzdržavanje od upotrebe sile. BiH se aktivno treba pridružiti drugim zemljama i međunarodnim organizacijama u borbi protiv terorizma i organiziranog kriminala.

BiH će stajati na principima miroljubive saradnje i uzajamnog poštovanja

Stavit ćemo interese države i građana u fokus vanjske politike.

Strateško partnerstvo BiH sa SAD-om i državama članicama Evropske unije je od izuzetne važnosti

Ispunjavanjem smjernica iz Strategije za Zapadni Balkan ostvarit ćemo članstvo u EU i NATO

Negativne ocjene u Strategiji za Zapadni Balkan su ozbiljan alarm vlastima u BiH

Vanjska politika je odraz unutarnje politike. Različiti stavovi kreatora i realizatora vanjske politike Bosne i Hercegovine proizilaze iz različitih političkih interesa, pri čemu je interes građana Bosne i Hercegovine u drugom planu. Promijenit ćemo ovakvu praksu i staviti interese države i građana u fokus vanjske politike.

Neophodno je postići društveni konsenzus o vanjskopolitičkim interesima Bosne i Hercegovine, koji prvenstveno trebaju biti usmjeren na podršku institucijama svih nivoa vlasti u promociji pozitivnog privrednog okruženja u zemlji koja je spremna ozbiljno nastaviti svoj put ka članstvu u Evropskoj uniji i NATO-u.

Zbog toga ćemo svim političkim akterima i bosanskohercegovačkoj javnosti ponuditi dogovor o vanjskopolitičkim ciljevima Bosne i Hercegovine, nezavisno od toga koja je politička opcija trenutno na vlasti.

Strateško partnerstvo Bosne i Hercegovine sa SAD-om, državama članicama Evropske unije i zemljama regije ima prvorazredni značaj kao vanjskopolitički prioritet naše zemlje.

Evropska unija i NATO kao prioriteti Bosne i Hercegovine

Posvećeno i odgovorno pristupit ćemo ispunjavanju postavljenih uvjeta za punopravno članstvo BiH u NATO savez i Evropsku uniju, pridržavajući se smjernica predstavljenih u Strategiji za Zapadni Balkan. Prvi vanjskopolitički cilj Bosne i Hercegovine mora biti integracija u NATO. Komisija za NATO integracijski proces mora preuzeti ulogu koordinatora svih institucija Bosne i Hercegovine na putu integracije u NATO.

Uknjižba vojne imovine na teritoriji cijele BiH mora biti osigurano političkim ili pravnim sredstvima, kako bi Akcijski plan za članstvo (MAP) u NATO mogao biti aktiviran u najskorijem roku.

Mjesto Bosne i Hercegovine je u Evropskoj uniji.

Ne želimo da se građani Bosne i Hercegovine osjećaju manje vrijednim ili drugačije tretiranim kada prelaze granice svoje zemlje.

Moguće je biti bolji, dovoljno je da pogledamo naše susjede na istoku i zapadu koji su pokazali da znaju i mogu, pa postaviti pitanje: Kako onda da ne možemo mi?

Bosna i Hercegovina je na samom dnu procesa euroatlantskih integracija na Zapadnom Balkanu. Negativne ocjene predstavljene u strategiji EU za Zapadni Balkan su ozbiljan alarm vlastima u BiH, ali i potiče da konačno krenemo u ispunjavanje preuzetih obaveza. Poseban problem u zastoju na polju evropskih integracija jeste što političke elite koje predstavljaju donosiocje odluka ne shvataju proces stabilizacije i pridruživanja, s jedne strane, i s druge strane, odsustvo želje za uređenjem sistema odnosa i reda u institucijama, kako bi se u neregularanom međuprostoru koruptivnim metodama ostvarivali uskostranački ili individualni interesi za raspodjelom i kontrolom nad ključnim resursima naše zemlje.

Direkcija za Evropske integracije će prerasti u Ured glavnog pregovarača sa Evropskom unijom i vršit će svoju ulogu horizontalnog koordinatora procesa Evropskih integracija. Neophodno je da Federacija BiH ima osposobljeno tijelo ili ministarstvo za podršku procesu evropskih integracija, jer neosposobljenost institucija Federacije BiH trenutno predstavlja najveći organizacijski promašaj u procesu pridruženja EU.

Uknjižba vojne imovine na teritoriji cijele BiH mora biti osigurano političkim ili pravnim sredstvima

Izradili smo Zakon o mehanizmu koordinacije tijela FBiH u procesu evropskih integracija

Diplomatsko-konzularno predstavništvo je strukturirano po etničko - političkom principu

Zbog toga smo izradili Zakon o mehanizmu koordinacije tijela Federacije BiH u procesu Evropskih integracija.

Usvojiti ćemo strateške razvojne dokumente, planove i mjere za pristup i efikasno ostvarenje projekata finansiranih iz evropskih fondova.

Novi Zakon o vanjskim poslovima i modernizacija DKP

Struktura i metod rada Ministarstva vanjskih poslova BiH su zastarjeli. Mreža diplomatsko-konzularnih predstavništava je strukturirana po etničko-političkoj osnovi i sa kadrovi- ma sumnjivih kompetencija, umjesto na osnovnu strateških interesa Bosne i Hercegovine.

Kako bi diplomatsko-konzularna predstavništva profunkcionirala u punom kapacitetu, izradili smo novi Zakon o vršenju vanjskih poslova koji će afirmirati profesionalnost, kompetentnost i lojalnost, prije svega Bosni i Hercegovini, naspram ličnih, partikularnih ili stranačkih interesa. Dijaspore mora biti uključena u redovni rad diplomatsko-konzularnih predstavništava.

Izvršit ćemo analizu rentabilnosti diplomatsko-konzularnih predstavništava, na osnovu koje ćemo izraditi strategiju o preraspodjeli, s akcentom na jačanje i/ili otvaranje novih DKP koji su od suštinskog značaja za vanjsku politiku. Dosadašnja praksa pokazuje da je sistematizacija vršena na osnovu subjektivnih procjena donosioca odluka, bilo Ministarstva vanjskih poslova i/ili članova Predsjedništva koji su diplomatsko-konzularna predstavništva koristili za zapošljavanje svojih stranačkih kadrova. Posvetit ćemo se postizanju sporazuma o međusobnoj zaštiti interesa građana sa susjednim i prijateljskim državama putem njihovih predstavništava na bazi uzajamnosti.

Vanjska politika u službi ekonomskog razvoja Bosne i Hercegovine

Usaglašavanjem unutarnjih interesa bosanskohercegovačkog društva, ekonomska diplomatija treba predstavljati pozitivan trend u vanjskoj promociji potencijala zemlje i promjenu pristupa poslovanju unutar BiH. Štitit ćemo interese ekonomije Bosne i Hercegovine, izgradit ćemo partnerstvo sa bosanskohercegovačkim izvoznicima i kompanijama.

Pregovori sa Evropskom unijom u svim poglavljima koja se dotiču privrede će biti koordinirana sa poslovnom zajednicom iz čitave Bosne i Hercegovine. Razvit ćemo svih pet osnovnih mehanizama ekonomske diplomatije: promociju trgovine, poticanje direktnih stranih investicija, saradnju u nauci i tehnologiji, uključujući istraživanje i razvoj, promociju turizma i zagovaranje interesa nacionalne poslovne zajednice.

Saradnja sa susjedima na ravnopravnoj osnovi

Naš cilj je stvaranje mirnog i stabilnog okruženja u čitavoj regiji kako bi osigurati potrebne preduvjete za privredni, kulturni i svaki drugi oblik saradnje koji će omogućiti potreban rast i razvoj. Gradit ćemo otvorene i prijateljske odnose sa prvim susjedima Crnom Gorom, Republikom Srbijom i Republikom Hrvatskom na bazi ravnopravnosti i reciprociteta.

Izvršit ćemo analizu rentabilnosti (dkp) diplomatsko-konzularnih predstavništava, i izraditi strategiju o preraspodjeli i/ili otvaranje novih predstavništava koja su od suštinskog značaja za vanjsku politiku

Razvit ćemo svih pet osnovnih mehanizama ekonomske diplomatije

Gradit ćemo otvorene i prijateljske odnose sa susjedima Crnom Gorom, Republikom Srbijom i Republikom Hrvatskom

Riješit ćemo otvorena bilateralna granična pitanja

Riješit ćemo korištenje hidroenergetskog potencijala Buškog blata, Trebišnjice i Drine sa susjednim zemljama

Potpisat ćemo bilateralne sporazume o državljanstvu i pokrenuti proceduru revizije Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine

Regionalna saradnja država jedno je od najvažnijih pitanja savremenih međunarodnih procesa. Iskustvo i politička praksa na mnogim stranama svijeta pokazuju da povezivanje država i zemalja na regionalnoj osnovi osigurava najbolje mogućnosti za ostvarivanje razvojnih ciljeva, kako pojedinačnim zemljama tako i regionu u cjelini.

Regionalna saradnja među državama je praktično nastojanje da se zajednički odgovori na savremene izazove promijenjenih uvjeta, unaprijede sopstveni državni politički i ekonomski interesi i uvećaju vlastite šanse za brži ulazak u evropske integracije.

Zemlje Zapadnog Balkana na putu u EU su istovremeno i partneri i konkurenti. Takva situacija nas objektivno tjera na saradnju i takmičenje u postizanju postavljenog cilja. Ravnoteža ovih ambicija, realizam i praktično rješavanje konkretnih pitanja koja danas koče naše međusobne odnose mogu biti dobar način ukupnih nastojanja stabilizacije ovog regiona i bržeg priključenja EU.

Riješit ćemo otvorena bilateralna granična pitanja i kao svaka odgovorna država zaštititi bosanskohercegovačku imovinu i njene ekonomske interese. Zbog toga vam obećavamo kako će u našem mandatu biti riješeno pitanje granične linije sa Republikom Hrvatskom i Republikom Srbijom.

Pružiti ćemo zaštitu i svu pomoć kompanijama i građanima Bosne i Hercegovine koji imaju svoju imovinu u susjednim zemljama. Riješit ćemo korištenje hidroenergetskog potencijala Buškog blata, Trebišnjice i Drine sa susjednim zemljama.

Osigurati ćemo pristup Bosne i Hercegovine otvorenom moru.

Kroz trilateralni pristup riješit ćemo problem putnih isprava i olakšati poslovanje sa Kosovom, minimalno na način na koji to radi i službeni Beograd. Potpisat ćemo bilateralne sporazume o državljanstvu i u saradnji sa bosanskohercegovačkom dijasporom i pokrenuti proceduru revizije Zakona o državljanstvu Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina će ponovno postati središte regionalnih inicijativa. Želimo Bosnu i Hercegovinu kao stabilnog, pouzdanog i cijenjenog partnera na svim međunarodnim forumima. Vratiti ćemo samopouzdanje našim ljudima koji će vidjeti kako Bosna i Hercegovina i njena pozicija u svijetu mora i može bolje.

Nacionalna sigurnost i odbrana

Svjedoci smo brzih i dinamičnih promjena kada su u pitanju međunarodni odnosi i međunarodni interesi, a BiH, kao zemlja koja je na putu ka euroatlantskim integracijama zahvaćena ovim procesima, mora imati jedinstven stav i jedinstvenu politiku po svim bitnim pitanjima vanjske politike i sigurnosti.

Sigurnosni interesi BiH predstavljaju najvažnije interese njenih građana, a proizilaze iz Ustava BiH kojim se garantira sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost, rodna ravnopravnost, socijalna pravda, vladavina prava i demokratija.

Opstanak i očuvanje suverene, teritorijalno cjelovite i nezavisne države sa očuvanjem nacionalnog identiteta triju konstitutivnih naroda, nacionalnih manjina i ostalih, te zaštiti života i imovine građana BiH vitalni su nacionalni interes BiH.

Sigurnosni interesi BiH predstavljaju najvažnije interese njenih građana, a proizilaze iz Ustava Bosne i Hercegovine

Koncept individualne sigurnosti zasnivat ćemo na zaštiti ustavnog poretka

Donošenjem zakona i propisa preciznije ćemo regulirati status imigranata i tražitelja azila

Unutarnja sigurnost BiH

Najvažniji cilj BiH na polju unutarnje sigurnosti je ostvarivanje prava individualne sigurnosti njenih građana na cijelom prostoru BiH. Bez ostvarivanja ovog cilja nije moguće ostvariti stanje potpune sigurnosti BiH, kao i ostvarivanje uvjeta za razvoj političkog i privrednog sistema.

Koncept individualne sigurnosti zasnivat ćemo na zaštiti ustavnog poretka, razvoja demokratije, garancije sigurnosti svih građana te poštivanja svih ljudskih i građanskih prava i sloboda. Potpunim ostvarivanjem koncepta individualne sigurnosti stvorit će se preduvjeti za zaštitu svih državnih institucija.

Pored toga važni su i drugi interesi neophodni za sigurnost BiH, a to su očuvanje i razvoj demokratije i demokratskih institucija, vladavina prava, privredni rast, socijalna pravda i osiguravanje prava manjinama.

U borbi protiv terorizma i organiziranog kriminala uspostaviti ćemo efikasniji sistem kontrole granica, ostvarivanje policijske i obavještajne saradnje sa susjednim zemljama sa ciljem praćenja i djelovanja terorističkih grupa i organiziranog kriminala te njihovom sprečavanju.

Donošenjem zakona i propisa preciznije ćemo regulirati status imigranata i tražitelja azila, uskladiti procedure oko izručenja osumnjičenih za kriminal sa procedurama zapadnih zemalja te uskladiti baze podataka.

Ministarstva unutrašnjih poslova, pravosudne institucije, inspeksijske službe kao i sistem civilne zaštite bit će nosioci aktivnosti na jačanju unutrašnje sigurnosti BiH. U ostvarivanju unutrašnje sigurnosti BiH Ministarstva unutrašnjih poslova imat će ključnu ulogu.

Učinit ćemo sistem civilne zaštite učinkovitim i pouzdanim kako bi se prevashodno spriječile, ali i sanirale posljedice prirodnih katastrofa koje mogu pogoditi BiH. U tom smislu sistem CZ je neophodno organizacijski, materijalno i finansijski podržati kako bi odgovorili prijetnjama. Sve ćemo to postići na način da se uvede **princip kriznog planiranja** i upravljanja kriznim situacijama.

Razvijati ćemo održiv privredni rast društva koje će biti sposobno izgraditi efikasne sigurnosne mehanizme te biti u mogućnosti da efikasno odgovori na sigurnosne izazove i prijetnje.

Ulazak BiH u NATO strateški je srednjoročni cilj kojem ćemo podrediti sve objektivno raspoložive resurse. Usaglašavanje političkih stavova i bolji mehanizam koordinacije osnova su u ispunjenju ovog cilja.

Oružane snage

Prijem u EU najznačajniji je i najsloženiji poduhvat koji također zahtijeva koordinaciju svih nivoa vlasti u BiH, čijim će ostvarenjem BiH poboljšati privredu i nacionalnu sigurnost koja je preduvjet za SDI.

Oružane snage BiH su osnovni nosilac funkcije odbrane i ustavno su odgovorne za zaštitu suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH. Razvijati ćemo odbrambeni sistem u smjeru podupiranja vanjske i sigurnosne politike BiH.

Opremanjem Oružanih snaga, edukacijom starješinskog sastava te jačanjem međuna-

Ministarstva unutrašnjih poslova bit će nosilac aktivnosti na jačanju unutrašnje sigurnosti BiH

Sve ćemo to postići na način da se uvede princip kriznog planiranja i upravljanja kriznim situacijama

Prijem u EU najznačajniji je i najsloženiji poduhvat koji također zahtijeva koordinaciju svih nivoa vlasti u BiH

Oružane snage BiH su osnovni nosilac funkcije odbrane

Od ključne je važnosti očuvanje multietničkog sastava Oružanih snaga BiH i demokratska kontrola od strane Predsjedništva BiH

Potrebne su nam strukturalne ekonomske reforme

rodne saradnje, povjerenja i partnerskog odnosa, koji ćemo omogućiti kroz učešće pripadnika Oružanih snaga BiH u mirovnim misijama, pomoći Civilnoj zaštiti kada to bude potrebno, učešćem u zajedničkim vježbama sa NATO snagama, od Oružanih snaga BiH stvorit ćemo organizacijsku cjelinu kojoj se vjeruje. U tom kontekstu opredjeljni smo za povraćanje budžeta koja će omogućiti ulaganje u obrambene kapacitete BiH.

Za Bosnu i Hercegovinu od ključne je važnosti očuvanje multietničkog sastava njenih OS i demokratska kontrola od strane Predsjedništva BiH, kao i ostvarivanje potpune transparentnosti odbrambene sposobnosti, planova i programa odbrane.

2. Ekonomski program

Izlazak iz stanja regresivnog ili minimiziranog ekonomskog rasta, napredak u finansijskoj stabilnosti, povoljniju vanjsko-trgovinsku razmjenu, zaštitu domaće privrede i kreiranje novih radnih mjesta za mlade – moguće je postići samo strukturalnim ekonomskim reformama, normalizacijom i harmonizacijom političkih odnosa i akcionom politikom usmjerenom na zaštitu pravde.

Naš ekonomski program se posebno fokusira na sljedeće ciljeve:

- Povećanje domaće proizvodnje i poticaj izvoza iz Bosne i Hercegovine kroz djelovanje makrofinansijskih politika sa posebnim osvrtom na mjere fiskalne politike
- Sveobuhvatna i učinkovita reorganizacija javne uprave u BiH sa ciljem ograničavanja i racionalizacije rashoda državne administracije
- Na principima korporativnog upravljanja, javne kompanije trebaju postati samoodrživi učesnici u tržišnoj utakmici i generatori dobiti
- Depolitizacija i departizacija Uprave za indirektno oporezivanje, poreske uprave, finansijske policije, kao i institucija tužilaštva
- Nove investicije privatnog i stranog sektora kako bi otvorila nova radna mjesta, posebno za mlade poduzetnike
- Deburokratizacijom, ekonomiju Bosne i Hercegovine načiniti destinacijom prepoznatljivom kroz lakoću poslovanja
- Povećanje uloge sektora turizma i poljoprivrede
- Jačanjem ekonomske baze, uspostaviti sistem socijalne zaštite koji će biti zasnovan na stvarnim potrebama, a ne na statusu
- Povećanje produktivnosti s ciljem razvoja ekonomije koja će biti zasnovana na vještinama, inovacijama i znanju (ulaganje u nauku i obrazovanje)

Ekonomija Bosne i Hercegovine treba doživjeti strukturalnu transformaciju

Unutrašnja neusaglašenost je uzrok krize u ekonomskom zaostajanju

Ekonomija Bosne i Hercegovine treba doživjeti strukturalnu transformaciju. Privatna inicijativa, strateško poduzetništvo (sa posebnim fokusom na mlade), ruralni razvoj, poljoprivreda, proizvodnja i realni sektor, nauka i obrazovanje jesu prioriteta ekonomskog djelovanja Demokratske fronte. Snažnijim razvojem energetskog sektora i transporta, sektora turizma, sektora poljoprivrede te sektora obrazovanja i nauke realno je očekivati izlazak iz stanja unazađenog i minimiziranog ekonomskog razvoja i rasta zasnovanog na izraženo visokoj stopi zaposlenosti.

Kriza u ekonomskom razvoju i rastu Bosne i Hercegovine je rezultat unutrašnje neusaglašenosti, te dosada neprovedenih strukturalnih reformi, izraženoj niskoj konkurentnosti i produktivnosti rada. Potrebno je odmah pokrenuti strukturalne reforme svih ekonomskih politika, te stvoriti preduvjete za povećanje nivoa investicija i izvoza, započeti novi investicioni ciklus, tj. zaokret u konjunktornom ciklusu bosanskohercegovačke ekonomije.

Demokratska fronta i Građanski savez su svojim ekonomskim programom prihvatila dva seta politika za ekonomski oporavak Bosne i Hercegovine. Prve politike su *paraekonomskog karaktera* i proizilaze iz opservacije političkih dešavanja u proteklih dvadeset godina.

Takve politike podrazumijevaju:

Ekonomija Bosne i Hercegovine treba doživjeti strukturalnu transformaciju i kreiranje političkog konsenzusa oko ekonomske strategije pri formiranju vlasti.

Neophodnost i važnost ovog koraka se ogleda u ekonomskim rezultatima svih političkih mandata u proteklom periodu. Nepostojanje adekvatnog dogovora je rezultirao općim neskladom na političkoj sceni Bosne i Hercegovine. Nesinhronizirano djelovanje bosanskohercegovačkih institucija je dovelo do najnižih stopa direktnih stranih investicija u historiji Bosne i Hercegovine, što predstavlja samo jednu u nizu negativnih posljedica tako vođene politike.

Ukoliko je moguće, potrebno je kreirati logične cjeline pri formiranju vlasti, bez obzira o kojem se nivou vlasti radilo. Ovaj korak bi mogao rezultirati homogenim ekonomskim politikama i ubrzanom implementaciji postavljenih ciljeva. Ekonomija Bosne i Hercegovine je prečesto bila žrtva napetih političkih odnosa unutar države.

Drugi set politika su ekonomske prirode i njihova realizacija će rezultirati kratkoročnim i dugoročnim rezultatima. Pri njihovoj se izradi obratila pažnja na principe efikasnosti i izvodivosti. S tim u vezi su definirane četiri strateške ekonomske politike koje će rezultirati ekonomskim oporavkom zemlje:

- Podrška poslovnom okruženju i realnom sektoru ekonomije
- Poticaj domaćim i stranim ulagačima
- Pokretanje ruralnog razvoja i jačanje turizma
- Reforma javnog sektora.

Kreiranje političkog konsenzusa oko ekonomske strategije pri formiranju vlasti

Kreiranje logičnih cjelina pri formiranju vlasti.

Definirane su četiri strateške ekonomske politike

Poziv svim probosanskim snagama!

Jačanjem ekonomskog patriotizma, uz čvršću ekonomsku, fiskalnu i političku uniju unutar Bosne i Hercegovine, možemo uspješno okončati pregovore o ulasku u NATO savez i punopravno članstvo u Evropskoj uniji.

Ovo je i poziv svim političkim sferama društva, akademskoj zajednici, civilnom društvu, građankama i građanima Bosne i Hercegovine koji su u domovini, i onima koji žive u inozemstvu da se priključe viziji stvaranja ekonomski prosperitetne Bosne i Hercegovine. Prateći našu viziju zaustavljamo daljnju društvenu razgradnju Bosne i Hercegovine i stvaramo zemlju koja će biti bolja za buduće naraštaje koji dolaze.

Podrška poslovnom okruženju i realnom sektoru ekonomije

Sa 8.941 KM (2017. god.) Bosna i Hercegovina ima najniži bruto društveni proizvod po glavi stanovnika u regionu i 7 puta niži od prosjeka zemalja Evropske unije, te je u 2017. zabilježen nivo nezaposlenosti od preko 20%, što je u odnosu na region jedan od najlošijih rezultata. Bosna i Hercegovina je otvorena ekonomija, uvezno orijentirana, sa potrošnjom kao ključnom komponentom BDP-a, naslonjena primarno na tržište EU za čiju valutu euro je vezana konvertibilna marka po fiksnom kursu, uz uglavnom stabilnu inflaciju koju također uglavnom uvozi iz EU.

Ukoliko pogledamo strukturu bh. ekonomije, više od 90% kompanija spada u kategoriju malih i srednjih i one čine preko 60% bruto društvenog proizvoda. Iako male i srednje kompanije generiraju većinu radnih mjesta, na razvoj poduzetništva i obrta otpada manje od 1% budžeta.

Razvoj malog i srednjeg poduzetništva mora biti temeljni poticaj i oslonac ubrzanog ekonomskog rasta i razvoja. Za taj ubrzani rast i razvoj potrebno je debirokratizirati tržišno poslovanje, te olakšati reinvestiranje kapitala u domaću ekonomiju kako bi se smanjio odlazak kapitala iz zemlje.

Naše kompanije se suočavaju sa nestabilnim političkim okruženjem, nefleksibilnim tržištem rada, smanjenom domaćom potražnjom, nefleksibilnim izvoznim sektorom, neadekvatnom vlasničkom i upravljačkom strukturom domaćih kompanija i otežanim pristupom kapitalu. Od uspješnosti realnog sektora zavisi egzistencija državnog aparata, penzionera, invalida i ostalih budžetskih korisnika, ali se kompanije iz godine u godinu opterećuju dodatnim nametima i taksama. Pri tome država ne omogućava institucionalnu sigurnost, jer izvršenje ugovora u prosjeku traje 600 dana, zahtijeva 37 različitih procedura i na kraju rezultira sa tek trećinom ugovorene vrijednosti.

BiH ima najniži bruto društveni proizvod po glavi stanovnika

Mala i srednja preduzeća čine 60% bruto društvenog proizvoda

Potaći razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Kompanije se suočavaju sa problemom nestabilnog političkog okruženja

Izvršenje ugovora u prosjeku traje 600 dana

Ne postoji mehanizam koji bi garantirao naplatu potraživanja

Problem nelikvidnosti je jedan od najizraženijih problema u realnom sektoru bh. ekonomije. Trenutno ne postoji normativno uređen model koji bi garantirao naplatu potraživanja, a u prosjeku se na svoj novac čeka više od 100 dana, što je šest puta duže u odnosu na neke evropske zemlje. Pored toga, kompanije su dužne plaćati porez na dodatnu vrijednost nezavisno od toga da li su tu fakturu i naplatile, te za razliku od drugih evropskih zemalja ne postoje odgode za izvršenje poreskih obaveza. U nedostatku razvojnih banaka i razvijenog tržišta kapitala, jedini vid finansiranja predstavlja komercijalni bankarski sektor, gdje 85% čine banke sa kapitalom u stranom vlasništvu.

S obzirom na činjenicu da na tržištu rada prevladava vještački kreiran ambijent u kojem državne službe predstavljaju jedne od najatraktivnijih poslodavaca, za razliku od realnog sektora, upravo educiranost o poduzetništvu i podizanje poduzetničkog duha kroz organizacije i koncepte kao što su business start-up centri, business inkubatori, te sajmovi ideja i sl. predstavljaju jedan vid prelaznog rješenja ka neophodnim reformama. Iako su koncepti business inkubatora i start-up centara prisutni već duži niz godina, te doživljavaju evoluciju postojanja i namjene, još uvijek predstavljaju nepoznanicu za prosječnog građanina. S druge strane, prema izvještaju Međunarodne finansijske korporacije (IFC) i Svjetske banke (2017), Bosna i Hercegovina je rangirana kao 174. zemlja u svijetu, u odnosu na ambijent i uvjete za pokretanje vlastitog biznisa. Za otvaranje poduzeća potrebno je proći 12 procedura, uz trošak vremena od 65 dana i materijalne troškove u vrijednosti od 1000 KM, koliko trenutno iznosi minimalno zakonom propisani iznos osnivačkog kapitala. Za dobijanje dozvola treba biti spreman na 14 procedura i 179 dana, te sa takvim trenutnim stanjem Bosnu i Hercegovinu svrstava na 170 poziciju u svijetu u odnosu na prethodno spomenuta dva kriterija. Ovaj podatak pokazuje da u velikoj mjeri zaostaje, kako za zemljama u okruženju, tako i u svijetu. Jedan od faktora koji u velikoj mjeri doprinosi rangiranju na ovoj poziciji, jesu vremenski duge zakonske i administrativne procedure.

Kako podržati realni sektor i unaprijediti poslovno okruženje

Prvi korak ka povoljnijem poslovnom ambijentu je stvaranje pravne i institucionalne sigurnosti učesnicima u privredi. Da bi se to postiglo, nužno je kreirati uvjete za djelotvornije rješavanje privrednih sporova i ubrzanje izvršnih postupaka. U tom cilju podržat ćemo donošenje zakona o ličnom bankrotu. To će ponuditi kompanijama veću sigurnost u započinjanju transakcija, te smanjiti rizik od nenaplaćenih potraživanja. Također, potrebno je napraviti redizajn stečajnih procedura i pojačati obuku stečajnih upravitelja, što za cilj ima bržu i efikasniju, ali i, u odnosu na zaposlene, pravedniju likvidaciju kompanija koje godinama posluju sa gubitkom.

Kako bi se smanjila nelikvidnost kao najveći problem bh. privrede, potrebno je hitno donijeti zakon koji će definirati precizne rokove plaćanja. Time bi se iskoristila najbolja evropska praksa i zaštitile zdrave i profitabilne kompanije koje su zbog neplaćanja primorane da se zadužuju kod banaka kako bi došle do obrtnih sredstava.

Pristup kapitalu treba biti omogućen razvijanjem finansijskog sektora i kroz veće i transparentnije državne fondove koji bi bili usmjereni na ulaganja u proizvodnju, zapošljavanje, izvoz, te istraživanje i razvoj. Pored toga, nužno je promijeniti način naplate PDV-a kako bi kompanije imale više vremena za izmirenje poreskih obaveza.

Stvaranje uvjeta za poduzetništvo je od ključne važnosti

BiH je 174. zemlja u svijetu u odnosu na ambijent i uvjete pokretanja biznisa

Stvoriti pravnu i institucionalnu sigurnost u privredi

Zakonski propisati precizne rokove plaćanja

Promijeniti način plaćanja PDV-a

Smanjiti parafiskalne namete i stimulirati reinvestiranje dobiti

Strateški razvijati domaći bankarski sektor

BiH ima najniži kreditni rejting u regionu i rizična je destinacija za investitore

BiH ima vrlo nisku stopu nacionalne štednje

Registracija nove kompanije traje tri puta duže nego u ostatku Evrope

Komercijalni krediti su skupi, a banke zahtjeve češće odbijaju nego prihvataju

Debirokratizirati uslove poslovanja

Neophodno je sprovesti i poreske reforme koje podrazumijevaju postepeno smanjenje visine i broja nameta, uz jačanje kapaciteta poreskih uprava i strožije propise i sankcije za utaju poreza i neplaćanje doprinosa. Dodatna mjera za poticanje zapošljavanja i ekonomskog rasta je smanjenje stope poreza na dobit za kompanije koje se odluče reinvestirati ostvarenu dobit u pokretanje proizvodnje.

Da bi se omogućilo pogonsko gorivo za bh. privredu, neophodno je donijeti strategiju za razvoj domaćih banaka, gdje bi prvi korak bila obaveza javnih kompanija da posluju dominantno sa domaćim bankama. Također treba u potpunosti primijeniti propise Evropske unije u regulaciji bankarskog sektora.

Poticaj domaćim i stranim ulagačima

Privlačenje investicija predstavlja preduvjet za ekonomski rast i otvaranje novih radnih mjesta. Kao rezultat političke krize i nepostojanja jakih institucija, BiH je zemlja sa najnižim kreditnim rejtingom u regionu. To za posljedicu ima dvije stvari: zadužujemo se po višim kamatnim stopama nego druge zemlje i nivo investicija je manji iz godine u godinu jer nas investitori smatraju rizičnom destinacijom.

Nema visoke stope ekonomskog rasta bez visokih stopa štednje i investicija. BiH ima vrlo nisku stopu nacionalne štednje i globalno spada među zemlje koje najmanje štede. S druge strane, investira oko 15 % BDP-a poslije globalne krize 2009. godine, što je znatno ispod globalnog prosjeka (25%). BiH ima veću stopu investicija od stope štednje te se vrši "uvoz" inozemne štednje. Kreatori ekonomske politike ne razvijaju finansijski sistem optimalno, te je on sveden na 6 velikih inozemnih trgovačkih banaka.

Domaće i strane kompanije koje se ipak odluče na ulaganja suočavaju se sa dodatnim preprekama. Prema redovnom izvještaju Svjetske banke, BiH je po lakoći poslovanja najlošije rangirana zemlja u regiji. Registracija nove kompanije traje tri puta duže nego u ostatku Evrope, dok se dobijanje građevinske dozvole čeka šest mjeseci. Ukoliko investitor zbog rizika i administrativnih barijera nije odustao od projekta, novi problem ga očekuje kada se odluči na zapošljavanje. Poslodavci su opterećeni sa najvišom stopom doprinosa na bruto plaću u cijeloj regiji. To direktno dovodi do povećanja broja neprijavljenih radnika, a investitori se odlučuju na zapošljavanje u nekoj drugoj zemlji.

Sljedeća prepreka je pristup izvorima finansiranja. Komercijalni krediti su skupi, a banke zahtjeve češće odbijaju nego prihvataju. S druge strane, tržište kapitala kao alternativni izvor finansiranja je nedovoljno razvijeno. Ni na jednom nivou vlasti nisu definirane industrije od strateškog značaja, te stoga ne postoji transparentna politika za dodjelu bespovratnih sredstava i povoljnih kreditnih linija.

Kako privući investitore

BiH može i mora postati zemlja sa povoljnim poslovnim ambijentom i što nižim troškom investiranja. Investitori se mogu privući kroz političku stabilnost, povoljne poreze i novi set ekonomskih politika.

Prvi korak na tom putu je debirokratizacija koja podrazumijeva uklanjanje svih administrativnih barijera koje kočje poslovanje. Potrebno je eliminirati i pojednostaviti propise po kojima kompanije u toku godine moraju podnijeti preko 150 različitih obrazaca, te platiti naknade i doprinose po 35 različitih osnova.

Registracija novih kompanija mora biti moguća u jednom danu i na jednom šalteru, uz mnogo niže troškove nego sada. Usvojiti zakon sa podzakonskim aktima koji je odavno u proceduri još od 2010. godine.

Da bi se naše kompanije mogle ravnopravno takmičiti na globalnom tržištu, potrebno je definirati industrijsku strategiju. Strategija bi odredila one industrijske grane koje imaju najveći potencijal za zapošljavanje, izvoz i stvaranje dodatne vrijednosti. Bilo bi omogućeno povoljnije i jednostavnije finansiranje, poreske olakšice i ustupanje državnih resursa za ulaganja koja donose nova znanja i tehnologije, ali samo onim kompanijama koje nemaju dugovanja prema državi i radnicima, te koje nisu zloupotrebljavale poticaje u prošlosti. Samo smanjenjem uvoza hrane i pitke vode, te povećanjem proizvodnje hrane direktno ćemo spriječiti odliv desetina miliona KM iz zemlje.

Stvaranjem nove vrijednosti i rastom investicija preusmjerit ćemo dodatna novčana sredstva u nauku i obrazovanje, te istraživanje i razvoj, čime ćemo stvoriti zdrav temelj za restrukturiranje realnog sektora. Neophodno je omogućiti našim građanima i stranim investitorima da ulažu u domaću privredu i izgradnju putne i energetske infrastrukture kroz aktiviranje tržišta kapitala. To bi ponudilo povoljniji vid finansiranja projekata od državnog do općinskog nivoa putem izdavanja obveznica i ujedno smanjilo zavisnost od komercijalnih banaka u stranom vlasništvu.

Temeljni zadatak finansijskog sistema je mobilizirati finansijska sredstva za investicije. Oko 85% finansijskog sistema u BiH kontroliraju inozemne banke. Potrebno je razvijati konkurenciju u ovom segmentu putem nebankarskih depozitnih institucija (npr. štedionice, kreditne zadruge itd.) U razvijenim ekonomijama finansijski sistem ima dva glavna oslonca, a to su: mobiliziranje novca putem bankarskih depozita te mobiliziranje novca putem tržišta kapitala (razvojno-investicijske banke, uzajamni fondovi itd.). U BiH trenutno imamo samo jednu opciju (trgovačke banke). Potrebno je uvesti štedionice, kreditne zadruge te mikrofondove riziko kapitala.

Potrebno je povećati infrastrukturne investicije u BiH. Nijedna zemlja nije održala snažan razvoj bez impresivnih stopa javnih investicija u infrastrukturu i obrazovanje. Te investicije ne guše privatne aktivnosti nego utiru put novim, za koje su obrazovna radna snaga i fizička infrastruktura od ključnog značaja. Cilj je povećati javne infrastrukturne investicije u BiH.

Bez moderne infrastrukture, vazdušnog, kopnenog, željezničkog i vodenog saobraćaja ne može se razvijati turizam. Investicije u infrastrukturu bi doprinijele konkurentnosti turizma u BiH. Od izuzetne je važnosti razvijati cestovnu infrastrukturu na prostoru cijele BiH. Dugoročno planiranje i investicioni ciklusi u oblasti transporta su u direktnoj vezi sa stvaranjem potrebnih preduvjeta za regionalni pristup razvoja turizma za koji se zalažemo.

Paralelno sa ovim procesima, potencijalnim investitorima se kroz ekonomsku diplomatiju trebaju jasnije komunicirati postojeće prednosti ulaganja u BiH, kao što su povoljne poreske stope i stručni radnici. To podrazumijeva objedinjavanje aktivnosti koje trenutno provode različite institucije te aktiviranje potencijala bh. dijaspore. BiH već u ovoj godini mora početi sa provođenjem reformi, kako bi se poslao jasan signal da je zemlja reformator i da će u skoroj budućnosti domaća investicijska klima biti bolja. Sa prvim novim investicijama će se osloboditi poduzetnička aktivnost i potaći proizvodnja i zapošljavanje.

Pokretanje biznisa sa bržim postupkom registracije firmi

Adekvatnom industrijskom strategijom stimulirati kompanije sa najvećim potencijalima

Aktivirati tržište kapitala

Potrebno je uvesti štedionice, kreditne zadruge te mikrofondove riziko kapitala

Investiranjem u infrastrukturu stimulira se konkurentnost turizma i drugih privrednih sektora

Aktivirati ekonomsku diplomatiju i komunicirati potencijalne ulagače

BiH je nisko rangirana na globalnim ljestvicama što se tiče lakoće poslovanja, inovativnosti, konkurentnosti, ljudskog razvoja, vladavine prava i tranzicije. Temeljni problem BiH ekonomije je u tome što se nad slabim privatnim sektorom natkrililo neefikasni javni sektor. Država uzima oko 50% BDP-a i troši ta sredstva skoro u cijelosti na administrativno-socijalne rashode. Stoga je zemlja zapala u fiskalne deficite koje rješava aranžmanima sa MMF-om.

Država se ne može razviti na dugu i zaduživanju

Potrebne su velike strukturne reforme. BiH treba proći prvu fazu razvoja, tj. mobilizirati faktore proizvodnje koji su uveliko neiskorišteni, pa je stvarna proizvodnja znatno niža od potencijalne. Provođenje reforme znači uvođenje pune vladavine prava. Potrebno je povezati firme sa fakultetima i školama. Bez proizvodnje i širenja znanja putem centara izvrsnosti, nije moguće izvršiti reindustrijalizaciju bh. ekonomije. Istraživanja, inovacije, obrazovanje, ICT tehnologije, infrastruktura, investicije, industrija, ishrana, izvoz i integracije su ključne riječi u ovom kontekstu. BiH u fokusu razvoja treba imati ljudske resurse i fizičku infrastrukturu. Povećanje zaposlenosti traži povećanje stopa nacionalne štednje i investicija te povećanje broja poduzetnika (npr. registracija firme klikom kompjuterskog miša / one stop shop).

BiH u fokusu razvoja treba imati ljudske resurse i fizičku infrastrukturu

Nužno je povećati dio industrije u stvaranju BDP-a sa sadašnjih 12% na 22%. Istovremeno potrebno je povećati proizvodnje znanja (patenti i kvalitetni naučni radovi). BiH mora smanjivati sve vrste javnih rashoda, osim ulaganja u istraživanja i razvoj (i infrastrukturu). Nužno je povećati rashode na istraživanja i razvoj na 1% BDP u naredne četiri godine. Ovo se može finansirati poreskim olakšicama firmama koje ulazu u istraživanje i razvoj. Stope investicije BiH ekonomije trebaju iznositi minimalno četvrtinu, a optimalno trećinu BDP-a. U isto vrijeme potrebno je minimalno udvostručiti stopu nacionalne štednje.

Tržište rada i zapošljavanje

Tržište rada u Bosni i Hercegovini karakterizira visok procenat dugoročne nezaposlenosti od jedne do pet godina, najveći procenat nezaposlenosti mladih u regionu te visok procenat nezaposlenih sa VSS-om. Iako je u protekle tri godine prisutan rast BDP od 2% do 3%, nije utjecao na smanjenje nezaposlenosti i njegov rast nije rezultat investicija u elektroenergetski, prerađivački i transportni sektor, već je rast BDP došao kao rezultat progresu u zemljama EU i povećane tražnje.

Podići ulaganja u istraživanje i razvoj sa neprihvatljivih 0,20 % na 1% BDP

Tvrdnje vlasti u BiH da je privreda u ekspanziji, da se stanje stabiliziralo i da je progres očigledan u svim oblastima društvenog života i rada nisu tačne i nisu zasnovane na relevantnim činjenicama. Pravu sliku stanja u zemlji predstavljaju relevantni i na analizama zasnovani izvještaji MMF-a, izvještaji o konkurentnosti naše privrede, izvještaji o lakoći poslovanja, izvještaji o SDI, izvještaji o stanju u oblasti kriminala i korupcije, izvještaji i procjena političkog stanja u zemlji, izvještaji o stepenu siromaštva, stanju prava i poštivanju odluka Ustavnog suda u BiH, odnosa države prema nacionalnim manjinama te izvještaji o napretku BiH ka EU i NATO savezu. Svi navedeni izvještaji pozicioniraju BiH na posljednje mjesto u regionu pa i na prostoru cijele Evrope.

Najveći procenat nezaposlenih mladih u regionu i najveća dugoročna nezaposlenost u Evropi.

Demokratska fronta i Građanski savez stoga ne pristaju na dosadašnji koncept vlasti u BiH po kojem je jedina komparativna prednost BiH, kada je u pitanju tržište rada i zapošljavanje, najjeftinija radna snaga u regionu. Ne pristajemo na tvrdnje da BiH obiluje nekompetentnom i nestručnom radnom snagom neprilagođenom za novo vrijeme i nova radna

Izvještaji vlada na svim nivoima u BiH o kontinuiranom progresu su netačni

mjesta. Podatak da se na biroima za zapošljavanje nalazi 45.000 naših mladih sa VSS-om i preko 100.000 nezaposlenih sa SSS govori da imamo stručnu i obrazovanu radnu snagu, ali da nemamo razvijen i restrukturiran realni sektor koji se zasniva na upotrebi novih tehnologija koje stvaraju finalne proizvode sa većom vrijednošću i većom konkurentnošću na tržištu.

Sve su dosadašnje mjere koje su poduzimale vlade na svim nivoima, kada je u pitanju smanjenje nezaposlenosti, promašene i kontraproduktivne. Umjesto da vlade predlože mjere i usvoje zakone kojima bi se uredili odnosi na tržištima rada i radne snage, vlade su podizale kredite u iznosu većem od 80 miliona KM u protekle tri godine i kratkoročnim stranačkim zapošljavanjem djelovale na privremeno smanjenje nezaposlenosti. Vlade se u ovom slučaju pojavljuju kao poslodavci, što je suprotno nastojanju prelaska sa central-noplanske na tržišni model privređivanja.

Za Demokratsku frontu zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta glavni je cilj našega programa. Trenutna stopa zaposlenosti je neprihvatljiva, a istovremeno je ogroman procenat nezaposlenosti uzrok emigracije radnosposobnih sa nesagledivim posljedicama. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, broj zaposlenih u januaru prošle godine iznosio je 749.566, dok je u januar 2016. bilo zaposleno 717.929 osoba. Na osnovu razlike izražene u broju od 31.637, vlasti na svim nivoima u BiH prikazuju ovaj broj kao novozaposlene radnike. S druge strane, podaci govore da je u toj godini izdato preko 20.000 privremenih radnih viza za rad u inozemstvu, a vlast u BiH odlazak mladih u druge zemlje evidentira kao smanjenje nezaposlenosti.

Neophodno je institucionalno urediti tržište rada i radne snage u BiH. Očigledno je da visoki porezi na rad destimulirajuće djeluju na poslodavce, što ih usmjerava na aktivnost upošljavanja novih radnika nacрно. Visoki direktni porezi direktno utječu na kreiranje sive zone, a procjene su da u BiH u toj zoni radi preko 180.000 radnika.

Efikasnijim mjerama do veće zaposlenosti

Ono što se u narednom periodu mora uraditi jeste planski pristup i rješenja kojima će se smanjiti opterećenje realnog sektora i stvoriti preduvjeti za modernizaciju proizvodnog sektora, nova zapošljavanja i povećanje plaća. Smanjenjem opterećenja na rad (smanjenje direktnih poreza) doći će neminovno do smanjenja javnih prihoda te stoga predlažemo naš koncept smanjenja opterećenja sa neutralnim učinkom na javne prihode.

Nedostatak javnih prihoda (neutralni karakter smanjenja nameta privredi) zbog smanjenja direktnih poreza može se izvršiti mjerama koje predlažemo:

- uštedama u javnom sektoru kontrolom rashoda, centraliziranim nabavkama, i mnogim drugim mjerama
- uvođenjem pravednih i efikasnijih oblika direktnih poreza koji neće opteretiti privredu kao što su porez na nepokretnu imovinu, diferencirano oporezivanje plaća, porez na dobitke od igara na sreću, porez na transakcije finansijskih institucija, porez na luksuzne automobile, porez na neizgrađeno građevinsko zemljište, ekološkim porezima i dr.
- povećanjem akciza na visokotarifnu robu i luksuz.

Mladi u BiH nisu nestručni i nesposobni, vlast u BiH je najveći problem građana

Zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta glavni je cilj našega programa

Vlast u BiH odlazak mladih u druge zemlje evidentira kao smanjenje nezaposlenosti

Visoki direktni porezi direktno utječu na kreiranje sive zone

Predlažemo naš koncept smanjenja opterećenja sa neutralnim učinkom na javne prihode

Naš prijedlog rasterećenja privrede ne razlikuje se od prijedloga vlade i u skladu je sa rješenjima koja su poduzele zemlje u regionu i EU.

Čime će rezultirati primjena ovih rješenja?

Rasterećenjem privrede umanjnjem direktnih poreza i ukidanjem parafiskalnih nameta stvorit će se uvjeti za reinvestiranje, zapošljavanje, modernizaciju proizvodnje, veće plaće i konkurentnija pozicija naše privrede, a sve će rezultirati rastom privrede i porastom broja privrednih subjekata.

Ovakvim mjerama neće doći do umanjnja javnih prihoda, čak bi mogli biti i veći zbog rasta zaposlenosti, a samim time i do povećane privatne potrošnje, što će indirektno uvećati prihode od PDV-a.

Novim zapošljavanjem smanjit će se pritisak na socijalne fondove, radnici će dobiti priliku da radeći rješavaju pitanje osnivanja porodice, rješavanje stambenog pitanja i odsustva želje da se napusti država u potrazi za poslom.

Veća zaposlenost

Rasterećenje privrede bi pozitivno djelovalo na domaće i strane investicije, a to bi smanjilo broj nezaposlenih. Isto tako smanjenje cijene radne snage (direktni porezi) dovodi do povećanja akumulacije i poreske konkurentnosti privrede, povećava tražnju za radnom snagom i na taj način utječe na povećanje broja zaposlenih i smanjenje dugoročne nezaposlenosti.

Smanjenje sive ekonomije

Zbog velikih opterećenja na rad privrednici su primorani zapošljavati radnike ne uvodeći ih u radni odnos, pri tome i ne uplaćuju obaveze. Direktna veza između visine fiskalnog opterećenja i sive ekonomije vidi se i iz činjenice da je najveća stopa neformalne zaposlenosti kod poljoprivrednika i radnika sa malim plaćama. U FBiH je poresko opterećenje zaposlenih sa niskim primanjima jedno od najviših u Evropi. Međunarodni podaci govore da u sivoj zoni, kada je u pitanju BiH, imamo preko 180.000 radnika. I ovaj podatak govori o neuređenom ekonomskom i pravnom prostoru.

Pretpostavlja se da bi značajnim smanjenjem opterećenja rada došlo do povećanja poreske discipline, što bi dodatno smanjilo sivu ekonomiju i rezultiralo dodatnim javnim prihodima.

Nova radna mjesta u privredi

Nećemo licitirati sa stotinama hiljada novih radnih mjesta, ali znamo kako doći do značajnog smanjenja nezaposlenosti na prostoru BiH sa akcentom na stvaranje preduvjeta za zapošljavanje u manjim sredinama. Izradom investicione mape za razvoj proizvodnog sektora, sektora drvne industrije, poljoprivrede i turizma kreirat ćemo listu prioriteta za finansiranje projekata iz usvojene liste programa javnih investicija.

Samo na takav način možemo zadržati ljude u manjim sredinama, i zaustaviti migracije prema kantonalnim centrima i većim gradovima u RS te novim zapošljavanjem smanjiti stepen sve izraženijeg siromaštva u malim sredinama.

Rješenje za nova zapošljavanja vidimo u razvoju sektora malih i srednjih poduzeća koja će

Porez na nepokretnu imovinu, diferencirano oporezivanje plaća, porez na dobitke od igara na sreću, porez na transakcije finansijskih institucija, porez na luksuzne automobile

Stvorit će se uvjeti za reinvestiranje, zapošljavanje i povećanje plaća

Novim zapošljavanjem smanjit će se pritisak na socijalne fondove

Podaci govore da u sivoj zoni, kada je u pitanju BiH, imamo preko 180.000 radnika

Smanjenje cijene radne snage dovodi do povećanja akumulacije i poreske konkurentnosti privrede

u kombinaciji sistemske podrške i privatne inicijative biti generator za nova radna mjesta. Institucionalno, kroz poreske olakšice i finansijsku potporu, pomoći ćemo u modernizaciji proizvodnog procesa izvozno orijentiranih poduzeća i preuzeti obavezu da radno aktivno stanovništvo kroz doedukaciju pripremimo zahtjevima poslodavaca. Unaprijed definiranim programima poticaja i finansiranja start up-ova, podrške u IT-sektoru, podrške u modernizaciji proizvodnje i podrški izvoznim uz prethodno rasterećenje poreza na rad, očekujemo znatno veće zapošljavanje i izlazak zaposlenih iz sive u bijelu zonu.

Novim pristupom prema razvoju poljoprivredne proizvodnje smanjit ćemo ogroman trgovinski deficit u ovoj oblasti, koji na godišnjem nivou prelazi dvije milijarde KM. Jasno nam je da nemamo kapacitete da budemo konkurentni u IT sektoru i inovatorstvu, ali smo uvjereni da možemo proizvesti poljoprivredno-prehrambene proizvode i na taj način smanjiti napuštanje ruralnih područja zbog velikog procenta siromašnih na selu. Od poljoprivrede živi preko 300.000 građana u BiH, a zvanično se poljoprivredom ne bavi ni 25% od tog broja. Poticajima samo registriranim poljoprivrednicima, ulaganjem u tehnološko-tehničku modernizaciju u agraru, diverzifikacijom poljoprivredne proizvodnje i jasno propisanim i na vrijeme uplaćenim poticajima, u naredne četiri godine iz sektora poljoprivrede možemo zaposliti desetine hiljada poljoprivrednika. Da bi se to desilo, i ovoj aktivnosti se mora pristupiti uz maksimalnu koordinaciju entitetskih vlasti, što je i preduvjet za uspostavljenje IPARD strukture i povlačenje sredstava EU u razvoj poljoprivrede.

Usvajanjem Zakona o šumama i odgovornim upravljanjem šumama, zabranom izvoza drvne bio mase sa malim koeficijentom dorade osigurati ćemo repromaterijal našoj drvenoj industriji i utjecati na otvaranje novih radnih mjesta. Osigurati ćemo ovoj industriji stručne kadrove kroz školovanje stručnjaka za industrijski dizajn, kako bi se povećao kvalitet i konkurentnost finalnih proizvoda. Inspekcijom kontrolom onemogućiti ćemo rad velikom broju neregistriranih pilana, a takvih je na stotine. Njihovom registracijom bi radnici koji su u njima zaposleni iz sive po automatizmu prešli u bijelu zonu.

Opredijeljeni smo u namjeri da sektor turizma potaknemo na ulaganja u smještajne kapacitete, raznovrsniju ponudu i otvorenu mogućnost javno-privatnog partnerstva.

Novom zapošljavanju doprinijet će i vlade na svim nivoima investirajući u već pripremljene infrastrukturne projekte u oblasti transporta i elektroenergetskog sektora. Novim strateškim investicijama oživjet će građevinski sektor, a nova ulaganja pored novih radnih mjesta generirat će rast BDP. Elektroenergetska stabilnost i bolja putna infrastruktura moraju postati generatorom ekonomskog razvoja BiH u cjelini.

U smanjenju dugotrajne nezaposlenosti sve lokalne zajednice trebaju pripremiti programe javnih radova, uz angažiranje nezaposlenih na održavanju okoliša, javnih površina, priobalja, saobraćajnica i drugih aktivnosti. Na taj način se bar privremeno mogu osigurati sredstva najugroženijim kategorijama.

U BiH, iako je usvojen, Zakon o radu nije generirao očekivano povećanje zaposlenosti. Kroz Zakon o radu radnici su ostali bez značajnog dijela radničkih prava sa izraženom nezavesnošću za posao. Stoga je neophodno u tripartitnom odnosu ispregovarati bolje uvjete za radnike i utvrditi minimalne plaće radnika po sektorima. U uvjetima kakve radnici u realnom sektoru imaju danas, a koje karakterizira manja plaća od zvaničnog prosjeka, to znači da će po odlasku u penziju radnici iz realnog sektora imati i tzv. socijalne, a ne radne penzije te je stoga veoma važno odrediti visinu minimalne plaće rada.

Izradit ćemo investicione mape za razvoj proizvodnog sektora

Novim zapošljavanjem smanjiti stepen siromaštva

Kroz poreske olakšice i finansijsku potporu pomoći ćemo u modernizaciji proizvodnog procesa

Novim pristupom prema razvoju poljoprivredne proizvodnje smanjit ćemo ogroman trgovinski deficit u ovoj oblasti

Osigurati ćemo drvenoj industriji stručne kadrove kroz školovanje stručnjaka za industrijski dizajn

Ulaganja u smještajne kapacitete, raznovrsniju ponudu i otvorenu mogućnost javno-privatnog partnerstva

Novom zapošljavanju doprinijet će i vlade investirajući u infrastrukturne projekte u oblasti transporta i elektroenergetskog sektora

Lokalne zajednice trebaju pokrenuti programe javnih radova

U tripartitnom odnosu ispregovarati bolje uvjete za radnike i utvrditi minimalne plaće radnika po sektorima.

Pravedna redistribucija novostvorene vrijednosti između vlasnika kapitala i radnika

Javne kompanije trebaju postati samoodrživi učesnici u tržišnoj utakmici i generatori dobiti

Javna poduzeća svoju djelatnost obavljaju pod stalnim utjecajem političkih faktora

Upravljanje državnim poduzećima vršiti po principima korporativnog upravljanja

Naš politički stav je da se redistribucija novostvorene vrijednosti pravilno raspoređuje u pravednom procentu između vlasnika kapitala i radnika koji uvećava taj kapital. Ne možemo dozvoliti da sve privilegije i buduće olakšice za privrednike idu na stranu vlasnika poduzeća, a da radnici dobijaju plaću koja im osigurava samo puko preživljavanje, a u starosti ih slabim penzijama dovodi na rub egzistencije.

Javna poduzeća

Javne kompanije trebaju postati samoodrživi učesnici u tržišnoj utakmici i generatori dobiti. Kako bi se to ostvarilo, nužno je sistemski regulirati procese imenovanja nezavisnih i stručnih uprava u javnim kompanijama, uz jasnu odvojenost vlasničke i regulatorne uloge države. Uslijedit će sistemski regulacija transformacije javnih poduzeća, nivoa cijena i uvjeta poslovanja, te revizije i kontrole poslovanja. Bit će potrebno formirati posebno tijelo u okviru Ureda za reviziju, koje će se primarno baviti nadzorom i kontrolom poslovanja kompanija koje su u potpunom ili djelomičnom državnom vlasništvu. U funkciji efikasnog poslovanja i čuvanja javnog interesa, postaviti će se odvojeni poslovni modeli za svaku djelatnost, definirati vitalna javna infrastruktura i procijeniti imovina javnog sektora u skladu sa propisima Evropske unije.

Javna poduzeća (JP) svoju djelatnost obavljaju pod stalnim utjecajem političkih faktora koji ograničavaju samostalnost komunalnih poduzeća u donošenju ključnih poslovnih odluka:

- JP nemaju samostalnost u raspolaganju imovinom koju koriste
- Zbog politike administrativnog limitiranja cijena, subvencioniranja stanovništva preko cijena komunalija i niskog stepena naplate, uz istovremeni rast troškova i otpis potraživanja, JP su finansijski oslabljena i često nelikvidna
- Usljed nagomilanih i naslijeđenih okolnosti, a često i zbog političkih utjecaja, prisutno je predimenzioniranje i preopterećenje pojedinih funkcija u okviru JP, višak zaposlenih, pa time i neracionalna organizacija i umanjena efikasnost u pružanju usluga
- Kod većine JP je zbog nestabilnog ekonomskog položaja već duže vrijeme prisutan konstantan rast potreba i hroničan nedostatak obrtnih i investicionih sredstava za obnavljanje zastarjele opreme i modernizaciju i proširenje komunalne infrastrukture
- Prisutna je pojava "svaštarenja" pojedinih JP, tako da nekvalitetno i neadekvatno obavljaju svoju osnovnu djelatnost. Npr. neka JP imaju za osnovnu djelatnost održavanje čistoće u gradovima, a bave se i izgradnjom putne infrastrukture, tako da niti jednu aktivnost ne obavljaju kvalitetno i na vrijeme (primjer zato je JKP "RAD" Sarajevo).

Općenito gledano, najizraženiji problemi koji karakteriziraju i opterećuju poslovanje i položaj svih profitabilnih, ili potencijalno profitabilnih, javnih poduzeća u BiH su:

- Nivo sprovođenja Zakona o javnim nabavkama na jako niskom nivou
- Zapošljavanje se godinama obavlja bez konkursa, gdje se sa razvojem novih usluga ili proizvoda kasni godinama u odnosu na države okruženja
- Ulaganje značajnih finansijskih sredstava u marketinšku promociju na način da se zanemaruje osnovni princip marketinga, po kojem je za uspješno poslovanje neophodan marketing miks koji se sastoji od četiri elementa: proizvoda (usluge), cijene, distribucije i promocije. Ulaže se isključivo u promociju koja je u suštini samo način

legalnog prikaza nelegalne potrošnje

- Imenovanje nadzornih odbora i menadžera kompanija po poluprivatnim stranačkim linijama. Neophodno je jasno specificirati profil budućih menadžera u smislu odgovarajućeg obrazovanja, dosadašnjih rezultata i iskazanih sposobnosti i kompetencija, a ne zadovoljavati se isključivo stepenom stručne spreme za poziciju za koju se imenuju.

Kako reformirati javne kompanije

Pronaći i definirati optimalni model i rješenje reorganizacije i/ili transformacije javnih poduzeća, a da se sačuva javni interes i istovremeno efikasno posluje. Pri realizaciji ovih aktivnosti obavezno voditi računa o zaštiti interesima radnika tih JP.

Osigurati da nadležne institucije definiraju državnu strategiju prema vitalnoj javnoj infrastrukturi, po djelatnostima, odnosno da li vlasništvo nad njom uopće može biti predmet bilo kog oblika privatizacije ili ona ostaje u javnom vlasništvu u cilju zaštite javnog interesa. Formulirati modele osiguravanja sredstva za modernizaciju i proširenje javne infrastrukture.

Sistemski riješiti metodologiju formiranja cijena baziranu na principima racionalnog pokrivanja troškova poslovanja, ali i potrebnih sredstava za investicije, a ne na administrativnom uplitanju u ekonomiku poduzeća. Potrebno je iznaći modele subvencioniranja komunalnih usluga socijalno ugroženih građana ne radeći to preko formiranja nerealnih cijena, čime se javna poduzeća dovode u situaciju da nerentabilno posluju i svjesno se guraju u gubitke i stečaj.

Primjena nekih modernih, izuzetno značajnih reformskih rješenja u javnim poduzećima

- Angažiranje menadžera profesionalca za upravljanje poslovima u javnim poduzećima, umjesto menadžera amatera čiji mandat traje dok traje mandat njihove stranke, izbor menadžera ovih poduzeća vršiti isključivo putem konkursa, a ne po odluci stranaka na vlasti.
- Odabir menadžera ovih poduzeća uglavnom iz redova stručnjaka sa iskustvom za biznis i menadžment, umjesto iz redova stranaka na vlasti, odabir i imenovanje menadžera ovih poduzeća isključivo vrši njihov nadzorni odbor umjesto vlade.
- Menadžeri ovih poduzeća moraju biti isključivo odgovorni za njihov učinak i razvoj i rast, što dosad nije bio slučaj (u njima dosad niko nije bio odgovoran za rezultate njihovog poslovanja – ni menadžeri, ni nadležni ministar, zbog čega su ona izuzetno loše poslovala).

Učinak ovih menadžera profesionalaca mora se permanentno mjeriti i ocjenjivati, što čine nadzorni odbori ovih poduzeća poređenjem ostvarenih učinaka sa menadžerskim standardima, neuspješni menadžeri u ovim poduzećima, ako u popravnom roku učinak poduzeća ne podignu na planirani nivo, obavezno dobijaju otkaz.

- Svim uspješnim menadžerima u ovim poduzećima isplaćuju se, pored plaće, i više različitih vrlo stimulaturnih nagrada u zavisnosti od visine realizacije planiranog učinka po raznim osnovama,

Efikasno poslovati, a istovremeno sačuvati javni interes

Definirati vitalnu javnu infrastrukturu koja ostaje u vlasništvu države

Usvojiti efikasnu metodologiju formiranja cijena

Učinak ovih menadžera profesionalaca mora se permanentno mjeriti i ocjenjivati

- Uloga nadzornog odbora u ovim poduzećima je izuzetno značajna, što dosad nije bio slučaj, tako da su u ove odbore birani najčešće nekompetentni i za učinak poduzeća nikom odgovorni ljudi, nadzorne odbore ovih poduzeća i ubuduće će postavljati nadležna državna tijela kao ovlašteni vlasnici kapitala u ovim poduzećima, s tim što će ubuduće voditi računa da u njih dovedu kompetentne ljude.
- Upravljanje državnim poduzećima će se ubuduće obavezno vršiti praćenjem i ocjenjivanjem rezultata njihovog poslovanja,

Top-menadžeri, ljudi koji operativno vode državna poduzeća moraju imati status profesionalnih menadžera. Ne zaboravimo da je upravo odvajanje vlasničke i menadžerske funkcije jedna od temeljnih odrednica korporacije i korporativnog upravljanja. Samim tim, top-menadžeri se ne mogu tretirati kao drugi zaposlenici, niti se njihov formalnopravni status može regulirati odrednicama klasičnog ugovora o radu. Odnos između nadzornog odbora i profesionalnih top-menadžera koje bi morao birati i angažirati sam nadzorni odbor trebao bi se regulirati putem menadžerskih ugovora.

Top-menadžeri moraju imati status profesionalnih menadžera

Kako regrutirati zaposlene u javnim poduzećima

Regrutiranje zaposlenih u javnim poduzećima tržišne privrede vrši se putem konkursa i biraju se najbolji kandidati. U našim državnim poduzećima rasprostranjen je nepotizam, zapošljavaju se članovi stranaka na vlasti, te rođaci i prijatelji političkih moćnika. Drugim riječima, biraju se podobni, a ne sposobni kadrovi čime se poslovanje JP gura u još veću dubiozu i propadanje.

Biraju se podobni, a ne sposobni

Legislativu prilagoditi EU standardima

Sačiniti i usvojiti normativnu regulativu usklađenu sa EU standardima i regulativama kojima se omogućava usmjeravanje profita javnih poduzeća u njihov razvoj, kao i u finansiranje razvoja privrede i u javnu potrošnju.

Usmjeravanje profita javnih preduzeća u njihov razvoj

Pokretanje ruralnog razvoja i jačanje turizma Poljoprivreda i ruralni razvoj

U Evropskoj uniji 56% stanovnika živi u ruralnim oblastima, pa se za poljoprivredu i ruralni razvoj izdvaja čak 40% budžeta Evropske unije. S druge strane, u ruralnim oblastima u Bosni i Hercegovini živi 61% stanovništva, ali se za poljoprivredu odvaja samo 2–4% budžeta. Da stvar bude gora, zbog neuspostavljanja IPARD (instrument predpristupne pomoći za ruralni razvoj) struktura koje su preduvjet za povlačenje nepovratnih (instrument predpristupne pomoći) IPA fondova Evropske unije za ruralni razvoj, BiH je izgubila stotine miliona KM.

U ruralnim oblastima u Bosni i Hercegovini živi 61% stanovništva

Sadašnje stanje poljoprivrede u BiH je takvo da ograničava sposobnost i motivaciju proizvođača da ulažu dodatne napore u smislu prilagođavanja zahtjevima tržišta i unapređenja produktivnosti. Poljoprivredni proizvođači su u brojnim slučajevima u nemogućnosti da osiguraju finansijska sredstva za neophodne investicije. Odgovorna agrarna politika koju promoviraju Demokratska fronta i Građanski savez treba kreirati sistem koje će ublažiti brojne negativne faktore odgovorne za stanje agrara u BiH.

Poljoprivreda Evropske unije je tržišno orijentirana i nema socijalnu komponentu koja je prisutna u BiH. Poljoprivredu BiH karakterizira loš poslovni ambijent te loši finansijski mehanizmi (kredit, poticaji i grantovi) za pokretanje i unapređenje poslovnih aktivnosti. U periodu 2018–2022. godine Demokratska fronta i Građanski savez će promovirati i realizirati – strategiju preokreta u sektoru poljoprivrede koja podrazumijeva drugačiji pristup ovom sektoru. Ruralni razvoj mora postati strateška politika BiH. Potrebno je unaprijediti institucionalni i pravni okvir koji će omogućiti korištenje bespovratnih sredstava EU, te uspostaviti jedinstveni poljoprivredni informacijski servis, sa ciljem transparentnosti i nadzora razvoja sektora.

Navedeni pristup se bazira na snažnom jačanju legislative, te poticajnih mjera na svim nivoima koji trebaju osnažiti poljoprivredne proizvođače, kako u sektoru biljne tako i animalne proizvodnje, ali i ostale aktere, posebno mala i srednja poduzeća. Izostanak mjera poticaja poljoprivrednoj proizvodnji i preradi u značajnom broju općina, kantona i posebno Federaciji Bosne i Hercegovine su nanijele nemjerljive štete, kako agraru, tako i ekonomiji i društvenom razvoju Bosne i Hercegovine uopće. Ilustracije radi, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva već nekoliko godina u "Programu utroška poticajnih sredstava" nije predvidjelo podršku investicijskim projektima, kapitalnim ulaganjima i ruralnom razvoju, što je sa aspekta poljoprivrednog razvoja i učinjene štete neoprostivo. To je dovelo do usporavanja poljoprivrednog razvoja većine aktera u sektoru poljoprivrede, odnosno stagnacije poljoprivredne proizvodnje i prerađivačkog sektora sa nesagledivim posljedicama.

Ono je razlog i gubitka interesa za bavljenjem poljoprivrednom proizvodnjom, napuštanja ruralnih područja ali i trajnog iseljavanja iz Bosne i Hercegovine zbog "maćehinskog" odnosa resornih reprezentata Bosne i Hercegovine prema sektoru agrara.

Svjedoci smo problema u plasmanu kako primarnih poljoprivrednih proizvoda, tako i prerađevina od voća, povrća, ljekovitog, aromatičnog bilja (maline, jabuke, krompir, smilje..) te mlijeka, mesa i ostalih primarnih stočarskih proizvoda i prerađevina. Ovi problemi su indikator nefunkcionalnosti sektora poljoprivrede na svim nivoima i u svim aspektima. Stoga će fokus djelovanja pripadnika Demokratske fronte biti na jačanju legislative, zakonskog okvira, poticaja razvoju poljoprivrede i ruralnom razvoju, te zaštiti domaće proizvodnje u skladu sa preuzetim međunarodnim obavezama. Demokratska fronta i Građanski savez će u svom pristupu revitalizaciji sektora agrara, u kojem egzistenciju nalazi značajan broj stanovnika BiH, podržati poslovno povezivanje svih subjekata sektora i izgradnju efikasnih poslovnih alijansi.

Strateški ciljevi:

- Reforma institucionalno-zakonodavnog okvira
- Unapređenje kvalitete života u ruralnim sredinama
- Tehničko-tehnološko unapređenje sektora agrara
- Jačanje konkurentnosti sektora agrara

Poljoprivredni proizvođači su u brojnim slučajevima u nemogućnosti da osiguraju finansijska sredstva za neophodne investicije

Demokratska fronta i Građanski savez će promovirati i realizirati "strategiju preokreta u sektoru poljoprivrede"

Izostala podrška investicijskim projektima, kapitalnim ulaganjima i ruralnom razvoju

Podrška jačanju legislative, zakonskog okvira, poticaja razvoju poljoprivrede i ruralnom razvoju

Reforma institucionalno-zakonodavnog okvira

Bosna i Hercegovina je prema brojnim nezavisnim analizama primjer nefunkcionalne države koja je, u biti, nepremostiva barijera razvoja poljoprivrede

Potrebna nam je reformirana i efikasna administracija

Istraživačke i naučne institucije u cilju smanjenja, prije svega, tehnološkog jaza i podizanja konkurentnosti sektora

Omogućiti radna mjesta za mlade u ruralnim sredinama

Usvajanjem Strategije ruralnog razvoja na nivou BiH stvoreni su preduvjeti za povlačenje sredstava iz EU fondova

Bosna i Hercegovina je prema brojnim nezavisnim analizama primjer nefunkcionalne države koja je, u biti, nepremostiva barijera razvoja poljoprivrede. Ovaj strateški cilj podrazumijeva ustanovljavanje profesionalne i kredibilne administracije sa adekvatnim znanjima i resursima (baze podataka, registri, informacijski sistemi) za izgradnju i efikasno implementiranje agrarne politike.

To zahtijeva ustanovljavanje efikasne komunikacije i sveobuhvatne saradnje između svih nivoa administracije, koja će biti pokretačem – strategije preokreta u sektoru poljoprivrede. Od velike važnosti je i unaprijediti nivo transparentnosti i odgovornosti u procesu donošenja javnih odluka, što je dosada u brojnim slučajevima bilo problematično i nezakonito, i što je čak na nivou Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u nedavnoj prošlosti uzrokovalo otuđivanje desetina miliona maraka poticajnih sredstava namijenjenih poljoprivrednicima (izrečene presude bivšem federalnom ministru i njegovim prvim saradnicima). Osim velikih finansijskih šteta, ovaj proces je doveo i do gubitka povjerenja svih aktera u agrarnom sektoru u funkcionalnost i pravednost u institucionalno-zakonodavnom smislu. Reformirana i efikasna administracija na svim nivoima će trebati uložiti značajne napore u smislu korištenja dostupnih međunarodnih finansijskih sredstava koji su od presudne važnosti za intenzivniji i organiziraniji razvoj sektora (multilateralna saradnja zainteresiranih zemalja, regionalna saradnja, internacionalni programi pomoći zemljama u razvoju, saradnja sa agencijama Ujedinjenih naroda, SB (Svjetskom bankom), IFAD-om (Internacionalni fond za razvoj agrara). Ovakva administracija ne može nastati u kratkom vremenu, ali je vremenski period 2018–2022. dovoljan za navedeni strateški zaokret.

Istraživačke i naučne institucije će biti podržane na konkretnim projektima u cilju smanjenja, prije svega, tehnološkog jaza i podizanja konkurentnosti sektora, ali i adekvatnog korištenja postojećih znanja i vještina. Strategija razvoja poljoprivrede će se temeljiti na oživljavanju i njegovanju izgubljenog umijeća kooperacije između svih zainteresiranih strana.

Unapređenje kvalitete života u ruralnim sredinama

Demokratska fronta i Građanski savez će se posebno zalagati za poboljšanje kvaliteta življenja u ruralnim oblastima, što će omogućiti brojna radna mjesta za mlade u ruralnim sredinama, čime će se stvoriti preduvjeti za stvaranje održivih i snažnih seoskih zajednica, sa demografskom ravnotežom, stabilnim prihodima, ali i poboljšanom infrastrukturom u kojoj će se stanovnici jednostavnije prilagođavati društvenim, političkim i okolišnim promjenama. Planirano i ostvarivo poboljšanje ekonomskog stanja stanovništva u ruralnim sredinama unaprijedit će i njihov socijalni status. Tehničko-tehnološka unapređenja u sektoru agrara su zavisna od finansijskih sredstava do kojih je moguće doći i posredstvom mjera ruralnog razvoja (npr. IPARD program).

Usvajanjem Strategije ruralnog razvoja na nivou BiH stvoreni su preduvjeti za povlačenje sredstava iz EU fondova kojima bi se omogućilo da farmeri unaprijede svoje resurse i poslove kako bi bili spremni za ulazak u EU. Kako bi se dobilo 30 miliona eura na godišnjem nivou iz IPARD fondova, potrebno je uraditi još mnogo na svim nivoima te pripremiti far-

mere na promjene. Procedure koje fondove trebaju učiniti operativnim treba ubrzati jer bi prema optimističnim prognozama, sredstva bila na raspolaganju tek krajem sljedeće godine. Država još nije pripremila farmere za njihove obaveze te je potrebno da se u taj proces uključe i finansijske institucije i općine. Strah farmera je opravdan zbog iskustva Makedonije u kojoj se novac iz IPARD fondova vrlo slabo povlači, a za sredstva mogu aplicirati samo "veliki" farmeri.

Snažniji ruralni razvoj podrazumijeva smanjenje uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koje domaći agrar može proizvesti uz poštovanje preuzetih obaveza u međunarodnim okvirima.

Tehničko-tehnološko unapređenje sektora agrara

Niska produktivnost sektora poljoprivrede generira slab nivo konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje. Tehničko-tehnološko unapređenje sektora podrazumijeva:

- unapređenje biološke osnove proizvodnje (modernizacija sortimenta biljaka i životinja)
- znatno bolju opremljenost farmi (nabavka moderne opreme i mehanizacije)
- bolju organizaciju poslovanja (unaprijediti dostupnost usluga vezanih za tehnološko unapređenje proizvodnje).

Osigurana sredstva za kapitalna ulaganja su neophodna za izgradnju, obnovu i modernizaciju objekata, nabavku mehanizacije i opreme, a sve u cilju jačanja sposobnosti sektora da ispuni zahtjeve u pogledu kvaliteta i kvantiteta proizvoda, te podizanja produktivnosti poljoprivrednih gazdinstava i poduzeća.

Bez realizacije ovog strateškog cilja je neostvarivo ispunjenje temeljnih zahtjeva (kontinuitet, kvantitet i stabilnost kvaliteta) tržnih centara i supermarketa koji su sve više dominantan subjekt tržišta poljoprivrednih proizvoda.

Jačanje konkurentnosti sektora agrara

Kako bi bosanskohercegovački poljoprivredni proizvođači bili sposobni ispuniti stroge zahtjeve u smislu kvaliteta i sigurnosti proizvoda, neophodno je ojačati sistem koji to omogućava. Realizacija ovog strateškog cilja predviđa mjere koje će osnažiti sposobnosti poljoprivrednih proizvođača da pridobiju odane kupce na lokalnom, regionalnom i internacionalnom tržištu. Jačanje sposobnosti poljoprivrednih proizvođača u ovom području će biti jedan od temelja za unapređenje atraktivnosti sektora u smislu privlačenja stranih direktnih investicija.

Realizacija ovog strateškog cilja predviđa mjere koje će proizvođačima omogućiti jednostavniji pristup ne samo domaćem već i inozemnim tržištima. Ovdje je predviđena podrška formiranju kredibilnih udruženja zainteresiranih za brendiranje svojih specifičnih proizvoda koji bi kao autohtoni (tradicionalni, izvorni ili proizvodi sa geografskim porijeklom) bili prepoznati i prihvaćeni na zahtjevnom inozemnom tržištu. Planirana je u cilju ostvarenja ovog strateškog cilja podrška institucijama koje potiču izvoz (implementiraju izvoznu strategiju), te sa "centrima izvrsnosti" (univerzitetima) kako bi se apliciralo na brojne međunarodne programe koji bi mogli doprinijeti stvaranju inovativnog bh. brenda.

Poljoprivredni proizvođači su u brojnim slučajevima u nemogućnosti da osiguraju finansijska sredstva za neophodne investicije

Snažniji ruralni razvoj podrazumijeva smanjenje uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda

Niska produktivnost sektora poljoprivrede generira slab nivo konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje.

Osigurana sredstva za kapitalna ulaganja su neophodna za izgradnju, obnovu i modernizaciju objekata, nabavku mehanizacije i opreme

Jačanje konkurentnosti sektora agrara u cilju postizanja kvaliteta

Podrška formiranju kredibilnih udruženja zainteresiranih za brendiranje svojih specifičnih proizvoda

Turizam

Turizam treba biti pokretač rasta i razvoja naše ekonomije

Donijeti strategiju o planskom razvoju turizma

Turistički proizvod države, regiona ili najčešće mjesta je jedan kompleksan multiproizvod koji je determiniran od niza faktora

Za nas su veoma važna ključna dobra Bosne i Hercegovine, (slikoviti pejzaži, životinjski i biljni svijet i aktivnosti na otvorenom), raznolika kulturna baština i tradicionalna gostoljubivost ljudi.

Regioni kao turističke destinacije – Podrinje, region Neretva/Bosna, Pliva/Vrba i Una/Sana

Sektor turizma je u ranoj fazi razvoja koji usporavaju loš imidž države, nerazvijena i zastarjela infrastruktura te mala ulaganja u promociju. Gosti se ne zadržavaju dugo zbog neuvezanosti aktera i ponude, mada se procjenjuje da je stvarni broj turista četiri puta veći od onog koji je prijavljen.

Turizam treba biti pokretač rasta i razvoja naše ekonomije. Naša zemlja posjeduje ogroman potencijal za razvoj ekoturizma (avanturizam i brdski biciklizam), vjerskog turizma, te zdravstvenog turizma. Da bi to bile moguće, potrebno je donijeti strategiju o planskom razvoju turizma u skladu sa EU standardima. Također, je nužno osigurati održivo upravljanje našim šumama i očuvanje biodiverziteta.

Razvojem sistemskih u oblasti turizma mjera Bosna i Hercegovina i Kanton Sarajevo mogli bi da do 2026. godine budu uvršteni u 10 top destinacija kulturnog i ekoturizma u svijetu, što će radikalno promijeniti ekonomsku, društvenu i socijalnu sliku zemlje.

Turistički proizvod države, regiona ili najčešće mjesta je jedan kompleksan multiproizvod koji je determiniran od niza faktora kao što su: kvaliteta života i ekonomski napredak, kulturno-historijsko naslijeđe, prirodni okoliš – nacionalni parkovi, zagađenja, infrastruktura: aerodromi, autoceste, željeznica, investicije: smještajni kapaciteti, usluge i gostoprimstvo, mega priredbe – kulturni i sportski festivali, poljoprivreda i proizvodnja hrane (nacionalne kuhinje), marketing: strategije razvoja, promocije, obrazovanje i zdravstveni sektor.

Ulaganje i investiranje u svaki od navedenih potproizvoda je ulaganje u razvoj turizma. Za nas su veoma važna ključna dobra Bosne i Hercegovine, a to su relativno očuvana priroda (slikoviti pejzaži, životinjski i biljni svijet i aktivnosti na otvorenom), raznolika kulturna baština i tradicionalna gostoljubivost ljudi. Područje BiH ne treba težiti da bude masovna turistička destinacija. Bosna i Hercegovina ne posjeduje atribute za razvoj masovnog turizma (sunce, more, plaža) i vjerovatno nikada neće postati destinacija za masovni odmor evropskog prosječnog građanina. Razvoj turizma zahtijeva ogromne investicije i restrukturiranje cjelokupnog bosanskohercegovačkog društva. Ono što se može uraditi malim, ali sistematskim investicijama je ulaganje u kulturu i uređenje okoliša koji čine ključne komparativne prednosti BiH u turističkoj ponudi.

Destinacija Bosna i Hercegovina, regiona Bosne i Hercegovine kao što su: Podrinje, region Neretva/Bosna, Pliva/Vrba i Una/Sana, a posebno lokalne destinacije, mjesta kao što su Sarajevo, Mostar, Travnik, Jajce, Stolac, Trebinje, Neum, Bihać... u planskom periodu 2018–2026. godine, trebaju postati destinacije svjetskog značaja.

Jačanjem turističkih potproizvoda kulture i prirode BiH, bez angažiranja ogromnih investicija, brže će jačati bosanskohercegovački turistički multiproizvod, sa ciljem privlačenja zahtjevnije klijentele koja će se na destinaciji zadržavati šest i više dana.

Svjetsko turističko tržište fokusirano je na potrošačke preferencije koje se iz dana u dan mijenjaju. Za naklonost turiste bori se sve veći broj destinacija sa svojom raznovrsnom ponudom, a da pri tome udaljenost više ne predstavlja nikakav problem. Da bi se adekvatno odgovorilo na povećane zahtjeve turističke potražnje, subjekti turističke privrede nastoje poboljšati ponudu, smanjiti troškove, bolje informirati potrošače i ponuditi prepoznatljiv turistički proizvod. Lična sigurnost postaje nosilac i polazni kriterij kod odabira destinacije ili usluge.

Prema Dejtonskom mirovnom sporazumu, odgovornost za razvoj turizma, kulture i zaštiti prirode i okoliša imaju entitetske vlade i vlada Distrikta. Te nadležnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine često su podijeljene između FBiH i kantona.

Mjere za razvoj turizma na entitetskom i kantonalnom nivou su:

- Radikalno povećanje i jačanje resursne osnove zaštićenih dijelova prirode (pejzažnih vrijednosti, biljnog i životinjskog svijeta) sa sadašnjih 2,07% (1.063 km²) zaštićene kopnene površine Bosne i Hercegovine, na cca 15%, a sve u skladu sa evropskim i svjetskim standardima. Uvesti ulaznice i upravljanje u zaštićenim dijelovima prirode u skladu sa preporukama EPR (Pregled stanja okoliša) koji je uvela Ekonomske komisija za Evropu Ujedinjenih naroda (UNECE). Aktivnosti u zaštićenim dijelovima prirode jačaju brend prirode i povećavaju dužinu boravka gostiju na destinaciji.
- Radikalno povećanje i jačanje resursne osnove institucija kulture sa ciljem jačanja pozitivnog imidža države i privlačenja gostiju najvećih platežnih mogućnosti koji će se na destinaciji zadržavati prosječno 6 dana (EU prosjek je minimalno 6 do 12 i više dana). Indikator razvoja u ovom potproizvodu je diverzifikacija (raznolikost) kulturnih institucija i povećavanje broja zaposlenih u javnom i privatnom sektoru, također u odnosu 1:10 u korist samozapošljavanja u kulturi.
- Radikalno povećanje i jačanje resursne osnove turističkih destinacija u Bosni i Hercegovini bi se postiglo proglašavanjem destinacija (prihvatanjem utvrđenih normi i standarda) kroz sporazum načelnika i gradonačelnika Bosne i Hercegovine i entiteta. Indikatori razvoja bi bili uvođenje Komisije u destinaciji, uvođenje upravljanja destinacijom kroz sistem Destinacijske menadžment organizacije – DMO, zoniranje destinacije sa ciljem ekonomske valorizacije (adekvatni turistički parkinzi naplata turističkih vinjeta, organizirano razgledanje destinacije, razvoj, promocija...), broj novozaposlenih u javnom i privatnom sektoru u odnosu 1:20 (i više) u korist samozaposlenih.
- Uspostavljanje okvira i radikalno jačanje resursne osnove turističkog proizvoda države, regiona i mjesta kroz oblikovanje turističkih destinacija Bosne i Hercegovine, regiona Podrinje, Neretva/Bosna, Pliva/Vrba i Una/Sana kao i najvećih lokalnih destinacija. U marketinškom smislu turistička destinacija je država, rjeđe region, a najčešće mjesto koje u sebi sadrži više atrakcija koje se na tržištu mogu ponuditi kao turistički proizvod.

Sistemska definiranje turističke destinacije se već decenijama koristi u svijetu kod donošenja strateških i poslovnih odluka kroz pet principa:

- Pozabaviti se transportom i zoniranjem zemljišta (ili se time više uopće ne baviti)
- Uhvatiti se u koštac sa potrošnjom energije i zagađenjem
- Sagledati probleme na destinaciji dio po dio i iz više perspektiva
- Planirati značajne promjene i učiniti da do njih zaista i dođe
- Graditi osjećaj pripadnosti zajednici.

Poboljšati ponudu, smanjiti troškove, bolje informirati potrošače i ponuditi prepoznatljiv turistički proizvod

Radikalno povećanje i jačanje resursne osnove institucija kulture sa ciljem jačanja pozitivnog imidža države

Povećanje i jačanje resursne osnove turističkih destinacija u Bosni i Hercegovini može se postići proglašavanjem destinacija

Definiranje turističke destinacije se već decenijama koristi u svijetu kod donošenja strateških i poslovnih odluka kroz pet principa

Sve navedeno u ovom sažetku i Viziji razvoja turističkog proizvoda DF-a, kao i ono što nije navedeno, jeste vidljivo u prijedlogu zoniranja turističke destinacije Kantona Sarajevo, koja uz navedene mjere do 2026. godine, pozicionira Sarajevo među 10 najvećih kulturnih i prirodnih destinacija svijeta

3. Održivi razvoj, ekologija i zaštita okoliša

BiH je zahvaćena globalizacijskim talasom, raspolože prirodnim dobrima, ali ne raspolože naučno-tehnološkim resursima

Održivi razvoj

Koncept održivog razvoja u vremenu globalizacije ustvari je pitanje regulacije upotrebe prirodnih dobara, njihove koristi i štete od prekomjerne eksploatacije. BiH kao jedna od zemalja u tranziciji koja je zahvaćena globalizacijskim talasom, raspolože prirodnim dobrima, ali ne raspolože naučno-tehnološkim resursima, dok razvijene zemlje raspoložu naučno-tehnološkim resursima proizvedenim kapitalom te stoga žele pristup prirodnim resursima. U situaciji u kojoj BiH nije dostigla adekvatan tehničko-tehnološki razvoj i svoju ekonomiju ne temelji na znanju i inovacijama, očigledno je da pretjerana eksploatacija prirodnih resursa i proizvodnja sa niskom dodanom vrijednosti ozbiljno narušava koncept održivog razvoja u BiH.

Novi model održivog razvoja

Potrebno je uspostaviti novi model održivog razvoja kao proces prema postizanju ravnoteže između privrednih, socijalnih i ekoloških zahtjeva, kako bi se osiguralo zadovoljavanje potreba sadašnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe, čime bi održivi razvoj postao jedan od ključnih elemenata u formuliranju i provođenju razvojnih politika u BiH.

Šta nam je cilj u oblasti održivog razvoja

Ono što želimo postići je: • Uravnotežen i pravičan privredni razvoj koji se može održati u dužem vremenskom periodu; • Smanjenje siromaštva, kroz osnaživanje siromašnih i osiguranje njihovog boljeg pristupa neophodnim uslugama i sredstvima; • Sudjelovanje svih zainteresiranih strana u procesima odlučivanja (državni i entitetski nivo, kantonalne i lokalne vlasti, organizacije civilnog društva, poslovni sektor, profesionalne organizacije, sindikati), uz promoviranje dijaloga i postizanje povjerenja kako bi se razvio društveni kapital; • Pažljivo upravljanje i očuvanje (u najvećoj mogućoj mjeri) neobnovljivih resursa; • Racionalna/održiva upotreba energije i prirodnih izvora (vode, zemljišta, šuma itd.); • Smanjivanje otpada, učinkovito sprečavanje i kontrola zagađenja te smanjivanje na najveću moguću mjeru ekoloških rizika; • Unapređenje sistema obrazovanja i zdravstva i poboljšanja u pogledu ravnopravnosti spolova; • Zaštitu kulturnih identiteta, tradicije i naslijeđa.

Ono što želimo postići je uravnotežen i pravičan privredni razvoj koji se može održati u dužem vremenskom periodu

Strategija je samo preduvjet za planiranje održivog razvoja

Dosadašnji način donošenja odluka i (ne)planiranja razvoja, koji se odvija odvojeno po sektorima doprinosi razdvajanju privrednih, društvenih i ekoloških faktora. Na taj se način doprinosi nerazumijevanju veza između okoliša, društvenog i privrednog razvoja te se pri odlučivanju ne odabiraju razvojni putevi koji su privredno efikasni, društveno pravedni te prihvatljivi po okoliš. Pri razmišljanju o razvoju BiH moramo sistemski i integrirano razmatrati utjecaje privrednih, društvenih, fiskalnih, energetske, poljoprivrednih, prevoznih, trgovinskih i drugih programa i aktivnosti. Stoga je naš cilj da se u odlučivanju o smjeru i načinu razvoja uključimo i uvažimo različite društvene skupine – nacionalne, regionalne i lokalne vlasti, industriju, nauku, relevantne organizacije civilnog društva te šira javnost. Pozitivnim smatramo donošenje strategije održivog razvoja na nivou BiH, jer će nam omogućiti integriranje društvenih programa s programima zaštite okoliša i privrednog razvoja u svim ministarstvima i na svim nivoima.

Cirkularna ekonomija

Živimo na kontinentu najsiromašnijem resursima, a cijela ekonomija je dosada počivala na principu da uzmemo sirovine iz prirode, nešto proizvedemo i onda to bacimo. Čak 80% proizvoda samo jednom koristimo i bacimo. Koncept ekonomije koji je dominirao u Evropi sve do danas i koji se bazira na nekontroliranoj eksploataciji ograničenih prirodnih resursa za proizvodnju proizvoda koje poslije korištenja najčešće bacimo, kao posljedica je imao i ima još uvijek povećanje stepena zagađenja i u konačnici gubitak ekosistema, kao i gubitak značajnih sirovina.

U decembru 2015. godine Evropska komisija je promovirala novi paket o tzv. cirkularnoj ekonomiji koja se zasniva na principu da proizvode ponovo koristimo, da ih recikliramo, odnosno da omogućimo da otpad jedne koristimo kao sirovinu druge industrije. Cilj ovog koncepta je da se energijom i sirovinama upravlja efikasno, a da se istovremeno forsiraju obnovljivi izvori energije. U EU fondovima je osigurano preko 6 milijardi eura za provođenje ovog paketa.

Moramo graditi društvo koje se brine o generacijama koje dolaze, a to znači planirati razvoj koje će zadovoljavati sadašnje potrebe, ali ne na štetu budućih generacija.

U Bosni i Hercegovini je potrebno:

- Potaknuti održivi razvoj
- Potaknuti "cirkularnu" ekonomiju
- Potaknuti ekološku svijest lokalne zajednice u BiH.

Aktivnosti koje pri tome treba poduzeti su:

- Promoviranje zelene javne nabavke i ekoporeza
- Promoviranje energetske efikasnosti i upotrebe energije iz obnovljivih izvora
- Smanjenje emisije CO2 i stakleničkih gasova
- Poduzimanje efikasnijih mjera u cilju očuvanja životne sredine.

Pri razmišljanju o razvoju BiH, moramo sistemski i integrirano razmatrati utjecaje privrednih, društvenih, fiskalnih, energetske i drugih programa i aktivnosti

Cirkularnoj ekonomiji se zasniva na principu da proizvode ponovo koristimo, da ih recikliramo, i omogućimo da otpad jedne koristimo kao sirovinu druge industrije

*Potaknuti održivi razvoj
Potaknuti "cirkularnu" ekonomiju
Potaknuti ekološku svijest lokalne zajednice u BiH.*

Zelene javne nabavke

Zelena javna nabavka može biti glavni pokretač inovacija te osigurati industriji prave poticaje za razvoj zelenih proizvoda i usluga

“Zelena javna nabavka je postupak pri kojem javna tijela nastoje naručivati robu, usluge i radove koji tokom svog životnog ciklusa imaju manji učinak na okoliš od robe, usluga i radova s istom osnovnom funkcijom koje bi inače naručili”.

Zelena javna nabavka može biti glavni pokretač inovacija te osigurati industriji prave poticaje za razvoj zelenih proizvoda i usluga – posebno u sektorima gdje javni naručitelji predstavljaju velik udio na tržištu.

Primjeri roba i usluga za koja se primjenjuju mjerila zelenih javnih nabavki: energetska efikasni računari, uredski namještaj od drveta iz održivih izvora, zgrade sa smanjenom upotrebom energije,

- reciklirani papir
- usluge čišćenja pri kojima se koriste ekološki proizvodi za čišćenje
- električna vozila, hibridna vozila ili vozila s niskim emisijama
- električna energija iz obnovljivih izvora energije.

Demokratska fronta i Građanski savez će se zalagati da javni sektor kao nosilac politike zelenih javnih nabavki bude primjer nabavke proizvoda i usluga koji su energetska učinkoviti, ekološki prihvatljivi, i dugoročno gledano i cjenovno konkurentni.

Ekološki porezi

Fiskalnim mjerama utjecati na potencijalne zagađivače okoliša

U Bosni i Hercegovini ne postoji konkretna i učinkovita inicijativa u pravcu ozbiljnije ekološke poreske reforme. Pitanju ekonomskih tržišnih mjera koje se mogu poduzeti na smanjivanju zagađenja malo se posvećuje pažnje, kako među predstavnicima akademske zajednice tako i među nosiocima ekonomske politike.

Cilj uvođenja ekoloških poreza je djelovanje na poboljšanje, odnosno sprečavanje pogoršanja čovjekova okoliša. Kao što smo to ranije već naveli, politika zaštite okoliša treba ostvariti ciljeve održivog privrednog razvoja, zaštite ekosistema, očuvanja bioraznolikosti i globalne ekološke ravnoteže.

Mjere koje se trebaju preduzeti u Bosni i Hercegovini po ugledu na Evropsku uniju su:

Uvesti tri osnovne kategorije ekoloških poreza:

- porez na energente (porez na mineralna ulja i motorna goriva, benzin (olovni i bezolovni), dizel, loživo ulje, petrolej, kerozin, porez na prirodni plin i na potrošnju struje)
- porez na transport (porez na registraciju i korištenje motornih vozila, na uvoz i prodaju motornih vozila, porez za korištenje cesta i autocesta, na osiguranje luksuznih jahti i na putnike u avioprometu)
- porez na zagađenja i prirodne izvore (porez na pesticide i umjetna gnojiva (zaštita voda), na pakiranje metala, plastike, stakla, keramike, na otpad (deponije), na zagađenje zraka (CO₂, SO₂, NO_x), na baterije, gume, raspoložive kontejnere, na otpadne vode (kućanske i industrijske), na plastične vrećice, na zagađenje vode, na CFC, HFC, PFAC i SF₆ (onečišćivači ozona) i na nuklearnu energiju;

Recikliranje je jedan od metoda da kojom se ostvare višestruke koristi. Ujedno se rješava zbrinjavanje otpada, proizvodi jeftinija energija

Energetska efikasnost

Bosna i Hercegovina troši 20% svog BDP-a na energiju, što je tri puta više nego u SAD-u ili zemljama EU. Ukupna potrošnja energije po stanovniku u našoj državi je manja od svjetskog ili evropskog prosjeka. Sve navedeno ukazuje na siromaštvo i slabo razvijenu ekonomiju, a istovremeno na neracionalnost i rasipanje kada je u pitanju korištenje energije.

Energetska efikasnost se odnosi na korištenje manje energije za proizvodnju istog učinka ili usluge. Unapređenjem energetske efikasnosti se ostvaruju značajne uštede energije i novca, smanjenje negativnih posljedica na okoliš, stvaranje novih radnih mjesta, ekonomski rast i održivi razvoj.

Potrebno je donijeti Zakon o energetske efikasnosti i naročito detektirati:

- GDJE trošimo energiju
- KAKO trošimo energiju
- KOJI energent koristimo
- KOLIKO energije trošimo.

Upravljanje otpadom

Otpad nastaje kao posljedica ljudskih aktivnosti, a predstavlja gubitak materijala i energije. Otpad i način na koji se njime upravlja uzrokuju emisije u vode, zrak i tlo koje mogu utjecati na zdravlje ljudi i okolinu.

Ako znamo da se u EU za jednu godinu od reciklaže otpada ostvari prihod od 145 milijardi eura, a kod nas cjelokupan sistem skupljanja, prodaje, prerade i reciklaže je jako loše razvijen, već odavno je trebalo donijeti strategije upravljanja otpadom.

Ono na čemu ćemo raditi je:

- Donijeti zakon o upravljanju otpadom
- Uvesti informacioni sistem upravljanja otpadom
- Zakon o upravljanju opasnim otpadom
- Posebnu pažnju posvetiti deponijama koje sada degradiraju tlo, smanjuju količinu obradivog zemljišta i potencijalni su izvor zaraze
- Uvesti selektivno odlaganje otpada
- Poduzeti mjere za što veću reciklažu otpada.

Recikliranje je jedan od metoda kojom se ostvare višestruke koristi. Ujedno se rješava zbrinjavanje otpada, proizvodi jeftinija energija ili neka druga korisna sirovina, čuvaju se prirodni resursi BiH i što je najvažnije štitimo zdravlje naših građana.

Normativno urediti problematiku energetske efikasnosti

Energetska efikasnost se odnosi na korištenje manje energije za proizvodnju istog učinka ili usluge

Cjelokupan sistem skupljanja, prodaje, prerade i reciklaže je jako loše razvijen, već odavno je trebalo donijeti strategije upravljanja otpadom.

4. Javna uprava, pravna sigurnost i borba protiv korupcije

Zadatak javne uprave je da koordiniranim djelovanjem omogućiti funkcioniranje sistema jer je javna uprava u stvari lice svake države

FBiH ima deset kantona sa 136 ministarstava, prreko 1000 javnih ustanova, oko 300 upravnih organizacija

Pouzdanost, odgovornost, transparentnost, finansijska održivost te značajno učešće građana u donošenju zakona i propisa

Reforma javne uprave je preduvjet za provođenje svih drugih reformi

Ukloniti većinu negativnih ocjena iz izvještaja o lakoći poslovanja

Vratit ćemo u život princip transparentnih konkursnih procedura

Reforma javne uprave u BiH je jedan od najdužih reformskih procesa u Bosni i Hercegovini, ali sa vrlo slabim učinkom koji za posljedicu ima potpuni zastoj u reformskim procesima na svim nivoima. Zadatak javne uprave jeste da koordiniranim djelovanjem omogućiti funkcioniranje sistema jer je javna uprava u stvari lice svake države. Neučinkovitost u funkcioniranju javne uprave direktno se reflektira na izraženo nepovjerenje građana u institucije koje se izražava nezadovoljstvom većine građana.

Bosna i Hercegovina je kompleksno ustavno uređena država sa uspostavljena četiri nivoa vlasti (državni, entitetski, kantonalni i lokalna samouprava), pri čemu entitet FBiH ima deset kantona sa 136 ministarstava, preko 1000 javnih ustanova, oko 300 upravnih organizacija i 145 općina.

Krajnje je vrijeme da se reformom javne uprave stvore preduvjeti za efikasnu, jeftinu, transparentnu, efektivnu i transparentnu javnu upravu u BiH za koju su odgovorni Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada Republike Srpske i Vlada Distrikta Brčko. Novu javnu upravu treba karakterizirati pouzdanost, odgovornost, transparentnost, finansijska održivost te značajno učešće građana u donošenju zakona i propisa kroz učešće u javnim raspravama.

S obzirom na to da novi strateški okvir za reformu javne uprave nije usvojen za period 2017–2022., to ne znači da ćemo mi u Demokratskoj fronti odustati od najvažnije reforme iz Reformske agende koja je preduvjet za provođenje svih drugih reformi. Mi u fokus reformske agende ne stavljamo populističke parole koje se odnose isključivo na smanjenje njene brojnosti i finansijske uštede, već u provođenju reformske agende stavljamo rezultate koji će iz dobro provedene reforme proisteci.

Šta ćemo uraditi

- Pojednostaviti ćemo postupke pružanja usluga u funkciji podrške ekonomskom razvoju
- To znači da ćemo ukloniti većinu negativnih ocjena iz izvještaja o lakoći poslovanja, a većina se odnosi na komplikovane procedure pri pokretanju biznisa, nepotrebna opterećenja, veliki broj potrebnih dozvola, dugotrajan proces aktivnosti i dr.
- Podići ćemo kvalitet usluga stvarnim potrebama korisnika
- Unaprijediti sistem e-uprave kako bi se pojednostavio način dobijanja potrebnih dokumenata, pružio uvid u rad javne uprave i dr.
- Podići nivo transparentnosti i odgovornosti u radu javne uprave
- Sistemskim rješenjima učiniti rad javne uprave "javnom i otvorenom" za građane, a posebno transparentnim učiniti rad institucija, agencija, vlada, javnih poduzeća i dr.
- Prijem na službu u javnoj upravi uspostaviti na kompetencijama.
- Vratit ćemo u život princip transparentnih konkursnih procedura kada je u pitanju prijem u javnu službu, jer je to jedan od načina da se vrati povjerenje građana u javne institucije.

Sistematizaciju radnih mjesta provest ćemo na tri principa: **KO RADI** (kompetencije i školska sprema), **ŠTA RADI** (da li je radno mjesto zaposlenog kompatibilno sa njegovom naobrazbom), **KOLIKO RADI** (sagledat će se efektivno radno vrijeme svakog zaposlenog).

Svjesni smo da će za provođenje reforme javne uprave biti potrebna politička usaglašenost, usvajanje strateškog okvira za reformu javne uprave, realno postavljanje rokova za provođenje, brže usaglašavanje i bolja koordinacija na usvajanju strateških dokumenata, jasno propisan i transparentan sistem javnih nabavki te koordinacija programa rada i budžeta.

Da bi se reforma javne uprave ubrzala potrebno je:

Mehanizmom upravljanja i koordinacije definirati mjesto i ulogu svih učesnika u provođenju reforme, a prevashodno osigurati političku podršku sa definiranom institucionalnom odgovornošću te ojačati ulogu koordinatora za reformu JU na svim upravnim nivoima.

Unaprijediti sistem praćenja i evaluacije u odnosu na postignuti učinak, a ne u odnosu na izvršene aktivnosti i postizanje ciljeva bez realnog efekta.

Neophodno je planiranje reformskih mjera u srednjoročnim i godišnjim planovima rada institucija i organa uprave koji su nosioci reforme jer bez plana i koordinacije aktivnosti nema rezultata.

Razvoj politika i koordinacija

Ključna funkcija kojom se osigurava odgovorno upravljanje javnim poslovima je funkcija razvoja politika i koordinacije preko koje se osigurava transparentno donošenje odluka za ekonomski i socijalni razvoj u najboljem interesu za građane. Pošto se javne politike u BiH provode na više ustavnih nivoa, utoliko je potreban optimalan oblik koordinacije. Najbolji primjer slabe koordinacije je usvajanje strategije ruralnog razvoja na državnom nivou. Bez adekvatnog sistema kreiranja i koordinacije javnih politika teško je doći do demokratizacije društva, ekonomskog razvoja i nastavka procesa pridruživanja Evropskoj uniji.

Mjere koje je potrebno donijeti kako bi se unaprijedila oblast izrade i koordinacije politika:

1. Unapređenje sistema strateškog, srednjoročnog i godišnjeg planiranja na svim nivoima kroz usaglašen proces budžetiranja, kao i usaglašenim zahtjevima koji proističu iz puta ka EU integracijama uvažavajući ustavno-pravni sistem u BiH
2. Osiguranje inkluzivnog pristupa i uključenosti javnosti u fazi kreiranja, provođenja i praćenja strateških planova, javnih politika i propisa
3. Povećanje efikasnosti i konzistentnosti kroz funkcionalno povezivanje i usklađeno djelovanje u izradi i provođenju javnih politika između ministarstava, te između izvršnih i zakonodavnih tijela.

Sistematizaciju radnih mjesta provest ćemo na tri principa: ko radi – šta radi – koliko radi

Za provođenje reforme javne uprave bit će potrebna politička usaglašenost

Mehanizmom upravljanja i koordinacije definirati mjesto i ulogu svih učesnika u provođenju reforme

Funkcija razvoja politika i koordinacije preko koje se osigurava transparentno donošenje odluka

Unaprijediti mjere strateškog, godišnjeg i srednjoročnog planiranja

Državna služba i upravljanje ljudskim potencijalima

U nedostatku stručnog i profesionalnog kadra potrebno je raditi na:

Kada su u pitanju ljudski resursi u JU, svjesni smo da je jedan od glavnih problema nefunkcionalne, netransparentne i neučinkovite javne uprave u nedostatku profesionalnog i stručnog kadra te je potrebno raditi na:

- kontinuiranom profesionalnom razvoju stručnog osoblja
- izgradnji menadžerskih kapaciteta rukovodilaca u JU
- procjeni radnih mjesta i zapošljavanje kompetentnih
- značajniji doprinos rukovodioca institucija.

Odgovornost

Od velike je važnosti uspostaviti sistem o odgovornosti

Od velike je važnosti uspostaviti sistem o odgovornosti kao jedan od opredjeljujućih pri kreiranju i provođenju reformskih procesa u javnoj administraciji i prepoznat je kao takav u ključnim dokumentima koji postavljaju standarde za javnu administraciju u procesu evropskih integracija. Uspostava principa odgovornosti podrazumijeva postojanje efikasnih i funkcionalnih mehanizama odgovornosti unutar institucija, između institucija, između grana vlasti (sudski nadzor nad radom uprave) i prema građanima kao krajnjim korisnicima usluga javne administracije.

Uspostavit ćemo takav sistem odgovornosti u radu javne uprave koji podrazumijeva podređivanje njenog cjelokupnog djelovanja javnom interesu

Uspostavit ćemo takav sistem odgovornosti u radu javne uprave koji podrazumijeva podređivanje njenog cjelokupnog djelovanja javnom interesu, racionalan pristup organizaciji javne uprave, proaktivnu transparentnost u kreiranju politika, efikasnu zaštitu prava građana, uključujući i obeštećenje u slučajevima odstupanja od propisa.

I dalje imamo kontinuirano povećanje zaposlenih u javnoj upravi

Svjesni smo da je u javnoj upravi neodgovornim i stranačkim zapošljavanjem nivo finansijskih izdataka za plaće zaposlenih premašio sve evropske standarde i da utječe na fiskalnu održivost svih nivoa vlasti.

212.000 zaposlenih u javnom sektoru

Međutim, na svim nivoima vlasti, od lokalnog do državnog, mi i dalje imamo konstantni porast broja zaposlenih pa tako i u vrijeme odluke o moratoriju na zapošljavanje u organima javne uprave. O zapošljavanju u javna poduzeća tokom trajanja moratorija na zapošljavanje, najbolja ilustracija je primjer Elektroprivrede HZHB u kojoj je samo za jednu godinu, 2016. zaposleno 377 osoba. Važno je napomenuti da institucija javnog konkursa za zapošljavanje u javnim poduzećima skoro pa da ne postoji.

Zbrajanjem svih zaposlenih u državnoj službi, javnim poduzećima, političarima, što izabranim što imenovanim, na svim nivoima vlasti, dođe se do broja od 212.000 zaposlenih u javnom sektoru. Ako bi tome dodali preko 400 hiljada penzionera u FBiH i oko 260 hiljada penzionera u RS-a, dođe se do broja od blizu 900 hiljada osoba koje primaju sredstva direktno iz budžeta. Budžetskim korisnicima se mogu smatrati i svi oni koji se nalaze na evidenciji zavoda za zapošljavanje jer na taj način uživaju besplatno zdravstveno osiguranje. U Federaciji je takvih preko 350 hiljada, a u RS-u 115.000.

Neophodno je da u smanjenju troškova javne uprave, parlamenti i vlade na svim nivoima vlasti počnu od sebe – kako smanjenjem plaća, tako i naknada koje ostvaruju po osnovu rada u komisijama i odborima. Primjena standarda koji važi u zemljama Evrope, da plaća parlamentarca ne prelazi tri prosječne plaće u Bosni i Hercegovini bi dovela do značajnih ušteda.

Pružanje usluga / E-uprave

Bosna i Hercegovina kasni u svim sferama tranzicijskog procesa, kada je u pitanju prelazak sa centralno-planske na tržišnu ekonomiju ili kada je u pitanju proces EU integracija, a kasni i u oblasti digitalizacije državne uprave i društva u cjelini.

E-Uprava znači upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija, a naročito upotreba interneta kao instrumenata za postizanje dobre uprave.

- Dobra uprava treba omogućiti lakšu, jeftiniju, transparentniju interakciju između vlade i građana, vlade i kompanija i samih vladinih agencija
- Termin "dobra uprava" podrazumijeva postizanje efikasnosti birokratije, odnosno optimiziranje rada uprave na način da se sačuvaju prava radnika
- Dobra uprava treba funkcionirati preko umreženih pravnih baza podataka, odnosno automatizirane administracije što predstavlja suštinu e-uprave
- Cilj bolje uprave jeste unapređenje pružanja usluga građanima.
- Cilj elektronske uprave jeste da građani što više administrativnih procedura ubuduće obave putem interneta, što bi isključilo čekanje i uštedjelo vrijeme.

E-upravu mnogi smatraju "post-NPM-ovskom" reformom koja iz temelja mijenja sistema upravljanja i interakciju s građanima i drugim korisnicima usluga u civilnom društvu, i to kroz kognitivne, organizacione, političke i kulturne promjene koje uzrokuje korištenje informacionih tehnologija. Sve razvijene zemlje u Evropi su pravile slične korake u procesu uvođenja e-uprave.

Kada govorimo o BiH, prvi zadatak u informatizaciji uprave jeste da se situacija na ovom polju u BiH detaljno izanalizira i usporedi sa politikama i praksama u regiji i svijetu, te na osnovu tog dobiju jasne preporuke za daljnje djelovanje. Informatička pismenost u Bosni i Hercegovini je nedovoljno istražena oblast, ali je sigurno da je stanje znatno lošije od onog u razvijenim evropskim zemljama. Ipak može se reći da je informatizacija društva puno bolja u gradskim nego u ruralnim oblastima, a informatički najpismenija je populacija od 15 do 35 godina starosti. Informatizacija društva je glavni preduvjet razvoja naprednih elektronskih servisa u javnom i privatnom sektoru. Pojam e-vlade je slabo ili nikako primijenjen u Bosni i Hercegovini.

Ipak na nivou BiH usvojen je Zakon o elektronskom potpisu, kao jedan od najbitnijih preduvjeta za elektronsko poslovanje na bazi digitalnog identiteta građana. IDDEEA-u (Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka) je barem formalno zadužilo Vijeće ministara BiH za informatizaciju bh. društva te za praktičnu primjenu ovog Zakona, iako se to u praksi ne provodi.

Najvažniji projekat IDDEEA-e je uvođenje e-pasoša koji su izrađeni u skladu sa međunarodnim standardom ICAO 9303. Drugi uspješan projekat jeste uvođenje registarskih dokumenata za vozila koji također imaju integriran čip na kojem su memorisani osnovni podaci o vozilu i njegovom vlasniku. Predviđeno je uvođenje e-vlade koja bi omogućila elektronski pristup osnovnim servisima koje su definirani u "the EU Service Direktive". Ova EU Direktiva određuje 20 osnovnih servisa za fizičke i poslovne subjekte čija implementacija treba donijeti najveće efekte, kada je u pitanju povećanje učinkovitosti državne administracije te stvaranje pozitivnih ekonomskih efekata na tržištu.

E-Uprava predstavlja upotrebu informaciono-komunikacionih tehnologija

Direktna komunikacija sa građanima

Informatizacija društva je glavni preduvjet razvoja naprednih elektronskih servisa u javnom i privatnom sektoru

Najvažniji projekat IDDEEA-e je uvođenje e-pasoša Drugi uspješan projekat je uvođenje registarskih dokumenata za vozila

Bosna i Hercegovina je u ozbiljnom zaostatku u odnosu na zemlje EU pa i na zemlje okruženja

Činjenica je da je Bosna i Hercegovina je u ozbiljnom zaostatku u odnosu na zemlje Evropske unije pa i na zemlje okruženja. Iako postoje svi potrebni zakonski akti usvojeni na nivou države, postoji niz neusvojenih podzakonskih akata i uredbi koji trebaju precizno izdefiniirati problematiku elektronskog poslovanja.

Trenutno stanje BiH faktički stavlja na začelje Evrope po pitanju uvođenja digitalnih certifikata i elektronskih servisa.

Vladavina prava u Bosni i Hercegovini

BiH mora ozbiljnije krenuti u strukturalne reforme sa posebnim akcentom u oblasti institucionalnog jačanja i jačanja vladavine prava. Vladavina prava temelj je svake države. Naša vizija je stabilna BiH, država koja osigurava najvišu pravnu sigurnost našim građanima uz supremaciju pojedinačnih u odnosu na kolektivna prava.

Država koja se ne temelji na efikasnom, nezavisnom, nepristrasnom i depolitiziranom pravosudnom sistemu i odgovornoj javnoj upravi nema izvjesnu budućnost. Osnovni problem Bosne i Hercegovine je upravo neefikasan, pristrasan, politiziran i trom sistem pravosuđa, što rezultira velikim nepovjerenjem građana u sve institucije i sve nivoe vlasti. Svi izvještaji Evropske komisije o napredovanju BiH na putu evropskih integracija naglašavaju da je glavni problem u BiH pravna nesigurnost, kriminal i korupcija i našu zemlju definiraju sloganom – zarobljena država. Ovakve ocjene jedan su od razloga slabih stranih i domaćih investicija u BiH.

Novom Strategijom EK za Zapadni Balkan zahtijeva se od odgovornih u BiH da u vrh prioriteta postave vladavinu prava.

Ono što Demokratska fronta i Građanski savez žele uraditi u ovoj oblasti jeste donošenje novih i implementacija već usvojenih zakona, kako bi se povećala odgovornost i transparentnost u oblasti javnih nabavki kao ključnom području izraženog kriminala i korupcije. Neophodno je ubrzati proces donošenja i provođenja sudskih odluka uvođenjem novih tehnologija. BiH ima složen i decentraliziran sistem sa podijeljenim nadležnostima između države, entiteta, kantona i općina, a naš je cilj takvu raspodjelu nadležnosti učiniti funkcionalnijom raspodjelom nadležnosti na principu supsidijarnosti.

Pravna sigurnost građana

Osnovu pravne sigurnosti građana čini pravo pojedinca da se pravni propisi jednako primjenjuju na sve građane. Građanske parnice i sudski procesi traju predugo, a podatak da na sudovima postoji neriješenih dva miliona parnica iz oblasti neplaćanja komunalija dovoljno govori o potrebi raspodjele nadležnosti po principu supsidijarnosti. Uvođenjem modela e-uprave i razvojem informacionih tehnologija unaprijedit ćemo upravljanje postupcima, a time i rad pravosudnih tijela.

Jačanje pravnih institucija

U namjeri da se pravosudni sistem ojača i stekne povjerenje građana neophodno je izvršiti depolitizaciju u postupku imenovanja zaposlenika u pravosuđu na svim nivoima. Depolitizaciju je moguće izvesti ukoliko pravosudni sistem postane finansijski nezavisan. Ministarstvo pravde BiH i Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH još od 2007. godine pro-

moviraju institut sudske nagodbe koji omogućava dogovor stranaka o predmetu spora. Promovira se, također, i institut medijacije kao vansudska nagodba stranaka putem posrednika-medijatora, ali je nedovoljno zastupljen u praksi. Potrebno je riješiti problem nepopunjenosti sistematiziranih, a upražnjenih radnih mjesta sudija i tužilaca, za što se najviše prigovor može staviti nadležnim ministarstvima finansija i pravde.

Pored vrhovnih sudova entiteta i ostale pravosudne institucije trebaju, kao redovnu, uvesti praksu traženja ekspertnog mišljenja, naručivanja studija od strane pravnih fakulteta ili instituta u BiH, odnosno angažiranja vodećih stručnjaka za određena pravna pitanja. Na ovaj način bi se ojačali kapaciteti sudova za analitički rad koje sudovi trenutno ne posjeduju.

Nezavisnost sudstva

U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstveni budžet za pravosudne institucije, stoga u finansiranju pravosudnih institucija sada djeluju brojni pravni partikularizmi. Pravosudne institucije se finansiraju iz 14 budžeta i ne kreiraju budžet samostalno. Ovo je jedini primjer institucionalne zavisnosti pravosudnih institucija od reprezentativnih tijela i upravnih tijela, što pravosudna tijela čini zavisnim od predstavnika vlasti koji kreiraju i usvajaju budžete.

Neophodno je razmotriti mogućnost uspostavljanja zasebnog budžeta za pravosudne institucije, kao i ojačati odgovornosti VSTV-a, putem pojačanja transparentnosti u njihovom radu te poboljšanja kapaciteta UDT-a. Uz sve to, neophodno je poboljšati saradnju sa zakonodavnom i izvršnom vlasti.

Zaštita ljudskih prava

Potrebno je osigurati dosljedno provođenje Zakona o zabrani diskriminacije, u smislu potrebe za daljom podrškom institucijama nadležnim za provođenje ovog zakona, posebno institucijom Ombudsmana i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, pri čemu posebnu pažnju zakonodavstva FBiH i RS treba pokloniti zaštiti prava povratnika u smislu zaštite od diskriminacije kod zapošljavanja, te ostvarivanja socijalne i zdravstvene zaštite i prava na obrazovanje.

Osigurati prava na obrazovanje na jezicima naroda u cijeloj BiH

Ustavno je pravo svih naroda u BiH, FBiH i kantonima da se obrazuju na svom maternjem jeziku, te da udžbenici budu štampani na jezicima konstitutivnih naroda na oba pisma. Zahtijevat ćemo isključivo poštovanje Ustava BiH kada je u pitanju ova problematika.

Bosna i Hercegovina, kao potpisnica brojnih međunarodnih i regionalnih ugovora o ljudskim pravima, ima obavezu redovnog izvještavanja o njihovom provođenju, kao i obavezu postupanja po preporukama koje joj dostavljaju međunarodni mehanizmi i tijela za nadgledanje spomenutih ugovora. Iako ljudska prava spadaju u osnovne principe ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine, naše društvo je opterećeno problemima kršenja ljudskih prava u svim aspektima života, od širokog niza osnovnih političkih prava učešća, do specifičnih pitanja u oblasti ekonomskih i socijalnih prava.

Slabost institucionalnog okvira u BiH direktno omogućava brojne diskriminatorne prakse u različitim društveno-političkim i ekonomskim aspektima života, kojima su naročito

U namjeri da se pravosudni sistem ojača i stekne povjerenje građana, neophodno je izvršiti depolitizaciju u postupku imenovanja zaposlenika u pravosuđu na svim nivoima

U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstven budžet za pravosudne institucije stoga u finansiranju pravosudnih institucija sada djeluju brojni pravni partikularizmi

Potrebno je osigurati dosljedno provođenje Zakona o zabrani diskriminacije

Naše društvo je opterećeno problemima kršenja ljudskih prava u svim aspektima života

Bosna i Hercegovina je u ozbiljnom zaostatku u odnosu na zemlje EU pa i na zemlje okruženja

U oblasti efikasnijeg rješavanja sporova potrebno je dodatno afirmirati institut sudske nagodbe i medijacije

Usvajanjem strategije za prevenciju korupcije na državnom i entitetskim nivoima, kao i početkom provođenja, nije učinjen značajan iskorak u smislu institucionalne borbe protiv korupcije

Insistirat ćemo na snažnijoj borbi protiv svih oblika i vrste kriminala i korupcije.

Depolitizacijom i departizacijom sudstva i tužilaštva, povećat ćemo efikasnost u borbi protiv kriminala i korupcije

Najveći broj nepravilnosti i prevara vezano je uz postupke javne nabave

Poboljšat ćemo postojeći zakonodavni okvir sistema javnih nabavki s EU direktivama iz 2014. godine

izložene sve ranjive i marginalizirane skupine u društvu. Društveni kontekst obilježen diskriminatornim praksama i izraženom socio-ekonomskom nejednakošću vodi ka specifičnim problemima ljudskih prava koji se ogledaju u pojavama poput neometanog pristupa pravosudnom, socijalnom, zdravstvenom i obrazovnom sistemu, kao i fenomenu nasilja u porodici.

Potrebno je osigurati dosljedno provođenje Zakona o zabrani diskriminacije, te posebnu pažnju pokloniti zaštiti prava povratnika u smislu zaštite od diskriminacije kod zapošljavanja i ostvarivanja socijalne zaštite i prava na obrazovanje.

U oblasti efikasnijeg rješavanja sporova potrebno je dodatno afirmirati institut sudske nagodbe i medijacije; adekvatnije i brže popunjavati sistematizirana mjesta sudija/tužilaca u pravosudnim institucijama; imenovati veći broj dodatnih sudija na period duži od dvije godine; unaprijediti praksu upućivanje sudija u druge sudove; poboljšati saradnju akademske i pravosudne zajednice.

Borba protiv kriminala i korupcije

Usvajanjem strategije za prevenciju korupcije na državnom i entitetskim nivoima, kao i početkom provođenja, nije učinjen značajan iskorak u smislu institucionalne borbe protiv korupcije. Broj istraga koje su u Bosni i Hercegovini vođene protiv nekih od najviših dužnosnika javne vlasti pokazuju da u tužilaštvima postoji spremnost za suočavanje i sa naj-složenijim oblicima koruptivnih krivičnih djela, ali većina procesa se završi oslobađajućim presudama. Prisutne su stalne opstrukcije u istragama, manjkavosti koje se ispoljavaju u dokaznom postupku pred sudovima i opća percepcija građana o raširenosti korupcije, pokazuju da još uvijek mnogo toga treba biti učinjeno da bi se na adekvatan način pristupilo borbi protiv ove društvene pošasti.

Insistirat ćemo na snažnijoj borbi protiv svih oblika i vrste kriminala i korupcije sa ciljem efikasnog krivičnog gonjenja. Osigurati ćemo primjenu Zakona sprečavanju organiziranog kriminala i korupcije osiguranjem sredstava za posebne odjele sudstva i tužilaštva. Depolitizacijom i departizacijom sudstva i tužilaštva povećat ćemo efikasnost u borbi protiv kriminala i korupcije.

U institucionalnom smislu, riješit ćemo zastoj oko uspostavljanja tijela za borbu protiv korupcije i sprečavanje sukoba interesa, što dovodi do toga da se predmeti sukoba interesa nosioca javnih funkcija ne istražuju.

Javne nabavke

Najveći broj nepravilnosti i prevara vezano je uz postupke javne nabave, stoga je razvoj sistema javnih nabavki važan u borbi protiv korupcije te izgradnji otvorene i etične javne uprave. Upozorenja iz izvještaja o napretku BiH u prvi plan stavljaju korupciju u oblasti javnih nabavki. Sistem se ocjenjuje kao neučinkovit i netransparentan.

Poboljšat ćemo postojeći zakonodavni okvir sistema javnih nabavki s EU direktivama iz 2014. godine i iskustvima stečenim u prethodnim godinama. Uz izmjene Zakona o javnim nabavkama izmijenit ćemo i uskladiti Zakon o javno-privatnom partnerstvu i Zakon o koncesijama.

Uvođenjem e-uprave u ovoj oblasti sistem i postupak javnih nabavki učinit ćemo jednostavnijim i transparentnijim. Tako ćemo doći do efikasnijeg planiranja, upravljanje procesima, uvidom u stanje zaliha te znatnim uštedama centraliziranim načinom planiranja. Kada bi se centralizirala centraliziranom nabavka lijekova u FBiH, napravile bi se i uštede od 30 miliona KM.

U cilju otklanjanja nepravilnosti i prevencije koruptivnih radnji u procesu javnih nabavki unaprijedit ćemo revizijski nadzor izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama. Sve postupke javnih nabavki trebaju biti podložne reviziji i kontroli odobrenih planova nabavki.

Uvođenjem e-uprave u ovoj oblasti sistem i postupak javnih nabavki učinit ćemo jednostavnijim i transparentnijim

U cilju otklanjanja nepravilnosti i prevencije koruptivnih radnji u procesu javnih nabavki unaprijedit ćemo revizijski nadzor

Razvojno planiranje

5.

Stvaranje pretpostavki za ubrzan i ujednačen socio-ekonomski razvoj zahtijeva postojanje adekvatnog i harmoniziranog sistema razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, koji bi na koordiniran način uključivao sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini. Među ključnim uzrocima neučinkovitosti razvojnog planiranja i realizacije razvojnih politika u BiH jeste nedostatak jasno definirane vizije i pravnog okvira kojim bi se utvrdila svrha, procesi, funkcije i odgovornosti u ciklusu razvojnog planiranja i upravljanja razvojem. Posljedice navedenog se ogledaju u nekoherentnosti u izradi strateških dokumenata na svim nivoima vlasti, nejasnim institucionalnim odgovornostima, aktivnostima na ad hoc osnovi, dupliciranju u djelovanju politika, neefikasnom korištenju oskudnih finansijskih resursa i u konačnici, usporenom i neodrživom društveno-ekonomskom razvoju BiH. Pored toga, nedostatak ovakvog sistema se negativno odražava i na sposobnost BiH da efikasno odgovori na složene zahtjeve Evropske unije (EU) u procesu evropskih integracija, kao i nedovoljno iskorištavanje pretpostupne finansijske podrške EU.

Uspostava institucionalnog okvira razvojnog planiranja

Uspostavljen koherentan zakonodavni i institucionalni okvir razvojnog planiranja je pretpostavka za uspostavu koordinacionog mehanizma za kreiranje, implementaciju i provođenje javnih politika u skladu sa prioritetima i standardima pristupanja BiH u Evropsku uniju. Jednako važno je i postizanje efikasnijeg korištenja raspoloživih domaćih javnih sredstava u cilju boljih rezultata socio-ekonomskog razvoja. Instrument za pretpostupnu pomoć EU (IPA II) podrazumijeva usaglašen sektorski pristup, sa sektorskim strategijama, sa predvidivim i osiguranim višegodišnjim planiranjem budžeta, sa osiguranom koordinacijom kako unutar zainteresiranih strana, tako i prema donatorima. Pri tome je nužno da sektorske strategije imaju potreban kvalitet, što podrazumijeva da su sektorski strateški ciljevi koherentni sa razvojnim ciljevima BiH, da su jasno definirani, da sadrže akcioni plan sa finansijskim i vremenskim okvirom implementacije i nosiocima aktivnosti, te da postoji dovoljna podrška ključnih institucija u implementaciji takvih strateških dokumenata.

Stvaranje pretpostavki za ubrzan i ujednačen socio-ekonomski razvoj zahtijeva postojanje adekvatnog i harmoniziranog sistema razvojnog planiranja

Uspostavljen koherentan zakonodavni i institucionalni okvir razvojnog planiranja je pretpostavka za uspostavu koordinacionog mehanizma za kreiranje, implementaciju i provođenje javnih politika

Usvojenim Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine omogućit će se izrada strateških dokumenata

Trenutno je u Federaciji na snazi veći broj strateških dokumenata, koji nisu međusobno uslašeni

Uspostavit ćemo efikasan i koherentan sistem razvojnog planiranja i upravljanja: institucionalni okvir institucionalni kapacitet metodološka usklađenost efikasnost budžeta

Unapređenje i održavanje efikasnog sistema razvojnog planiranja

Usklađenost strateških dokumenata

Uložiti ćemo dodatne napore kako bi transformirali prioritete u provedive aktivnosti, vitalne veze između strateških dokumenata na entitetskom, kantonalnim i lokalnim nivoima vlasti u BiH su neophodne, kao i usklađenost sa relevantnim finansijskim i budžetskim okvirima.

Usvojenim Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine omogućit će se izrada strateških dokumenata i pripreme konkretnih prioriteta koji proizilaze iz strateških dokumenata na svim nivoima vlasti, te unapređenje ukupne spremnosti Federacije za programiranje i efikasnu apsorpciju sredstava iz EU IPA II. Integralna razvojna strategija postavljena na duži vremenski period omogućit će izradu sektorskih strategija sa akcentom na ravnomjeren razvoj na prostoru cijele BiH.

Vertikalna i horizontalna usklađenost

Kada je u pitanju planiranje razvoja na nivou kantona, očigledno je da ono što nedostaje na nivou kantona jeste okvir kojim se regulira implementacija, monitoring, evaluacija i izvještavanje, dok je određeni stepen harmonizacije razvojnog planiranja na nivou jedinica lokalne samouprave osiguran kroz primjenu jedinstvene Metodologije za integrirano planiranje lokalnog razvoja. Trenutno je u Federaciji na snazi veći broj strateških dokumenata, koji nisu međusobno uslašeni, kako po proceduri donošenja (neke su donijele vlade različitih nivoa, neke Parlament FBiH ili drugi nivoi vlasti) i osnovnim sadržajnim elementima, tako i sa budžetima. Na kraju krajeva, ovi faktori dovode do izostanka primjene skupa razvojnih prioriteta. Usvajanjem potrebnih propisa uskladit ćemo razvojne prioritete i time otkloniti nepotrebna dupliranja razvojnih dokumenata.

Uspostava sistema razvojnog planiranja

Uspostavit ćemo efikasan i koherentan sistem razvojnog planiranja i upravljanja tako što ćemo: 1) uspostaviti odgovarajući regulatorni i institucionalni okvir za djelotvornu pripremu i realizaciju razvojnih prioriteta na svim nivoima vlasti u BiH i Federaciji; 2) uspostaviti ćemo institucionalni kapacitet i ukloniti nedostatke u funkcionalnim mehanizama međuvladine koordinacije u sveukupnom procesu razvojnog planiranja i upravljanja; 3) uspostaviti ćemo metodološku usklađenost i povezanost strateških dokumenata u BiH i Federaciji (na horizontalnom i vertikalnom nivou), te riješiti nedostatak implementacionih dokumenata za efikasno provođenje strategija i usklađenost sa zahtjevima rodno odgovornog razvojnog planiranja i 4) poboljšat ćemo efikasnost u korištenju budžetskih i vanbudžetskih izvora finansiranja, uključujući i raspoložive donatorske i kreditne izvore za potrebe finansiranja razvojnih prioriteta.

Šta želimo postići

U rješavanju ovih problema, potrebno je mjere javne politike usmjeriti ka postizanju glavnog cilja, a to je: Unapređenje i održavanje efikasnog sistema razvojnog planiranja i upravljanja razvojem koji doprinosi održivom socio-ekonomskom rastu i razvoju u BiH i Federaciji“.

Kako ćemo to postići

Uspostavom entitetskog i kantonalnih vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem, kao savjetodavnih tijela, te uspostavom sektorskih vijeća, kreirat ćemo ključnu

strukturu sistema međuvladine saradnje, čime želimo stvoriti pretpostavke za harmonizirano djelovanje na vertikalnom nivou, dok bi odgovarajuće institucionalne strukture uključili u stalna “centralna koordinirajuća tijela vlada” sa zadatkom da osiguraju stalnu koordinacijsku podršku ukupnom procesu razvojnog planiranja i upravljanja, kao i usklađivanje budžetskih okvira sa razvojnim prioritetima (u bliskoj saradnji sa ministarstvima finansija), čime želimo osigurati integrirani pristup razvojnog planiranja i budžetskog ciklusa. Nadalje, primjenom principa otvorenosti (prema društvu u cjelini) i otvorenog metoda koordinacije (između vladinih institucija), osigurat ćemo transparentnost i uključenost zainteresiranih partnera u sveukupne procese razvojnog planiranja i upravljanja, kao i efikasan proces usaglašavanja prioriteta razvojnih ciljeva i pravaca djelovanja između različitih nivoa vlasti. Izradom propisa za izradu strateških dokumenata i programa razvoja, uspostaviti će se jedinstveni standardi metoda, strukture i sadržaja ključnih dokumenata, te procesa praćenja i evaluacije.

Integracija razvojnih i sektorskih strateških dokumenata

Uspostavit ćemo komplementarnost i integraciju razvojnih i sektorskih strateških dokumenata u Federaciji sa budžetskim procesima i programima javnih investicija, te ojačanje kapacitete u oblasti programiranja, planiranja javnih investicija i upravljanja projektnim ciklusom uz srednjoročno budžetsko planiranje.

Projekti u Programu javnih investicija ne ispunjavaju osnovni princip ravnomjernog razvoja na prostoru entiteta, kantona i općina, a to doprinosi odlasku stanovništva iz manjih sredina prema većim gradskim centrima. S obzirom na to da se većina projekata iz Programa javnih investicija finansira vanjskim i unutarnjim zaduživanjem, veoma je važno da se saglasnost za zaduživanje općina, kantona i entitetskih vlada daje na osnovu pretpostavljenog učinka projekata koji se finansiraju. Smatramo da je zaduživanje opravdano samo u uvjetima kada se implementacijom projekata rješavaju ključni problemi građana ili se novim investicijama potiče ekonomski razvoj i napredak u sferi transporta, energetike, industrijalizacije i razvoja poljoprivrede i turizma. Pored toga opravdano je i finansiranje projekata iz oblasti zdravstva i obrazovanja.

Program javnih investicija Federacije BiH, mora poslužiti Vladi Federacije kao osnova za bolje planiranje i upravljanje sredstvima razvoja sa dugoročnim ciljem povezivanja Programa javnih investicija (PJI) Federacije sa procesom strateškog planiranja i budžetiranja. Projekte uključene u Program javnih investicija Federacije staviti ćemo u funkciju ostvarivanja sektorskih politika i strateških ciljeva definiranih u okviru nadležnosti Vlade Federacije BiH planiranjem kroz proces izrade Dokumenta okvirnog budžeta, te mobilizacijom i korištenjem kako domaćih tako i kreditnih sredstava za njihovu realizaciju.

Program javnih investicija za Vladu Federacije Bosne i Hercegovine treba postati sredstvo za upravljanje razvojem i podizanje efikasnosti javnih investicija u Federaciji BiH, te osnova za planiranje ulaganja i donošenja investicionih odluka

Uspostavom entitetskog i kantonalnih vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem, kao savjetodavnih tijela, te uspostavom sektorskih vijeća

Projekti u Programu javnih investicija ne ispunjavaju osnovni princip ravnomjernog razvoja na prostoru entiteta, kantona i općina a to doprinosi odlasku stanovništva iz manjih sredina prema većim gradskim centrima

Program javnih investicija Federacije BiH mora poslužiti Vladi Federacije kao osnova za bolje planiranje i upravljanje sredstvima razvoja

6. **Obrazovanje, nauka, kultura i sport**

Obrazovanje treba da pruži odgovor kako da se zemlja izvuce iz kruga zemalja periferije koje karakterizira izraženo siromaštvo i učini zemljom za ugodno i prosperitetno življenje

Kvalitetno obrazovanje predstavlja jedan od najvažnijih društvenih interesa i proces koji zajedno sa institucijama koje ga provode, s pravom nazivaju stubom društva

DF i GS su programom obrazovne politike obuhvili četiri oblasti i definirala strateške ciljeve

Obrazovanje

Pred obrazovanjem u Bosni i Hercegovini je veoma važan zadatak, a obrazovanje treba pružiti odgovor kako da se zemlja izvuce iz kruga zemalja periferije koje karakterizira izraženo siromaštvo i učini zemljom za ugodno i prosperitetno življenje. Tu su također i izazovi promoviranja globalizacije, internacionalizacije i decentralizacije u obrazovanju, a s druge strane očuvanje tradicijskih i kulturoloških vrijednosti ljudi koji u njoj žive i vrijednosti koje pogoduju razvoju osjećaja zajedništva, prihvaćanja i poštovanja različitosti, solidarnosti, odgovornosti za održivi razvoj, kao i poticanje djelatnog građanstva i razvijanja demokratskog društva u cjelini

Kvalitetno obrazovanje predstavlja jedan od najvažnijih društvenih interesa i proces koji zajedno sa institucijama koje ga provode, s pravom nazivaju stubom društva. Upravo zbog ove važnosti i značaja, Demokratska fronta i Građanski savez prepoznaju neuspješne mjere dosadašnjih obrazovnih politika koje su u kombinaciji sa općim društvenim trendom degradacije obrazovanja i obrazovnog sistema u cjelini, proizvele neodrživo stanje koje se, između ostalog, ogleda u:

- Podijeljenom i decentraliziranom obrazovnom sistemu u Federaciji i RS-u, nekoherentnosti obrazovnih programa u kojima fokus nije prema učeniku/studentu, nego prema sadržaju
- Neorijentiranost obrazovnih programa prema potrebama tržišta rada kroz hiperprodukciju nepotrebnog kadra
- Ponižavajućeg socijalnog i svakog drugog položaja nastavnika i njihove profesije te, kao kruna,
- Neulaganje u nauku i razvoj što bi trebao biti imperativ i prioritet svakog progressa.

Identifikovanjem ovih i brojnih drugih problema u oblasti obrazovanja na svim nivoima, Demokratska fronta i Građanski savez su programom obrazovne politike obuhvatili sljedeće oblasti i definirala strateške ciljeve za:

- Predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i odgoj
- Visoko obrazovanje, nauku i razvoj
- Uspostavu državnog ministarstva za obrazovanje i nauku i
- Cjeloživotno učenje.

Predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i odgoj:

- Povećati broj uključene djece u predškolsko obrazovanje
- Osigurati optimalne uvjete inkluzivnog obrazovanja sa posebnim akcentom na inkluziju djece sa poteškoćama u razvoju
- Uključivanje romske djece u predškolsko obrazovanje
- Izgraditi jedinstven kurikulum devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja
- Uvođenje obaveznog srednjoškolskog obrazovanja do stjecanja stručne osposobljenosti
- Kreiranje upisne politike u srednjim školama koja je prilagođena zahtjevima tržišta rada
- Izraditi standarde za evaluaciju učeničkih znanja i postignuća u osnovnom i srednjem obrazovanju
- Omogućiti eksternu evaluaciju u osnovnom i srednjem obrazovanju na nivou cijele Bosne i Hercegovine
- Uključiti se u međunarodna istraživanja i procjene znanja i vještina učenika
- Izraditi standarde za nastavničke kompetencije
- Izmijeniti udžbeničku politiku, unaprijediti kvalitet udžbenika sa osiguravanjem jednog kvalitetnog udžbenika za svaki nastavni predmet
- Stvaranje optimalnih uvjeta za kvalitetno obrazovanje i jednake mogućnosti za djecu s teškoćama u razvoju
- Osigurati redovnu i sistematsku procjenu djece u inkluzivnom obrazovanju
- Osigurati stručnost u radu sa učenicima sa poteškoćama u razvoju
- Pružiti mogućnost nastavka obrazovanja u srednjoj školi za učenike sa poteškoćama u razvoju
- Nastavnike i stručne saradnike stručno osposobiti i pripremiti za rad sa djecom sa poteškoćama u razvoju.

Visoko obrazovanje, nauka i razvoj

- Osigurati upisnu politiku visokoškolskih ustanova usaglašenu sa potrebama tržišta rada
- Stimuliranje studijskih programa usklađenih sa potrebama tržišta rada
- Formiranje modernih znanstvenih jezgri na univerzitetima kao obavezne strukturne jedinice svake visokoškolske institucije i kao izvor prihoda ovih institucija
- Akreditacija univerziteta
- Ustanovljavanje jasnoga modela kojim bi se omogućilo kontinuirano, transparentno i ciljano finansiranje postojećih univerziteta
- Definiranje zajedničkih principa alokacije sredstava iz budžeta na nivou državne/entitetske/kantonalne vlasti
- Osnivanje zaklade za nauku

Analizirajući stanje u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja insistirat ćemo na provođenju sljedećih mjera i aktivnosti

- Utemeljenje, formatiranje i kapacitiranje istraživačko-edukacijskih jezgri
- Povezivanje nauke sa privredom i mobilnost istraživača
- Učestvovanje u međunarodnom tržištu nauke i
- Uspostava državnog ministarstva za obrazovanje i nauku.

Cjeloživotno učenje:

Analizirajući stanje u oblasti cjeloživotnog učenja insistirat ćemo na provođenju sljedećih mjera i aktivnosti

- Izrada strateških ciljeva, programa i aktivnosti u vezi sa obrazovanjem odraslih u različitim društvenim sektorima
- Sistemsko praćenje stanja, konsultacije i zajednički dogovoreni principi za daljnje obrazovanje odraslih
- Unapređenje zakonskog okvira obrazovanja odraslih
- Uspostava institucionalnog provođenja cjeloživotnog učenja
- Uspostava socijalnog partnerstva za finansiranje cjeloživotnog učenja i
- Uspostava kvalifikacionog okvira nastavnog kadra za rad sa odraslima.

Cjeloživotno učenje je imperativ u savremenom okruženju i insistirat ćemo na provođenju sljedećih mjera i aktivnosti

Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje

Pored formalnog visokog obrazovanja koje se realizira kroz tri ciklusa I – dodiplomski studij, II – postdiplomski studij i III – doktorski studij, a koje se završava stjecanjem akademske diplome – bachelor, magistar i doktor nauka, cjeloživotno učenje je imperativ u savremenom okruženju.

Dakle, potrebno je uraditi sljedeće:

- Uspostaviti institucionalno provođenje cjeloživotnog učenja
- Uspostaviti socijalno partnerstvo za finansiranje cjeloživotnog učenja.
- Kada je u pitanju obrazovanje odraslih potrebno je:
- Odrediti strateške ciljeve, izraditi programe, te poduzeti aktivnosti u vezi sa obrazovanjem odraslih u različitim društvenim sektorima
- Unaprijediti zakonski okvir za obrazovanje odraslih
- Uspostaviti kvalifikacionu strukturu nastavnog kadra za rad s odraslima osobama.
- Razlog za naprijed navedeno jeste još uvijek nedovoljan procenat visoko-obrazovanih kadrova u BiH u odnosu na najnerazvijenije zemlje u EU.

Kvalitetno visoko obrazovanje

Prilagođavanje Akademske zajednice i bosanskohercegovačkih univerziteta izvornom/originalnom modelu Bolonjske deklaracije i njenom pravilnom implementiranju

Visoko obrazovanje je preuranjenim uvođenjem i neadekvatnom implementacijom Bolonjske deklaracije derogirano, što ne ukazuje na potrebu ukidanja Bolonjskog procesa, nego prilagođavanje Akademske zajednice i bosanskohercegovačkih univerziteta izvornom/originalnom modelu navedene deklaracije i njenom pravilnom implementiranju.

Posljedica obrazovanja koje nije zasnovano na "znanju" su nekvalitetni ljudski resursi, a koji su istovremeno i neusklađeni sa potrebama tržišta rada u BiH. Podizanje kvalitete u visokom obrazovanju je primarni uvjet na putu prema "društvu zasnovanom na znanju".

Pojavom nove ekonomije zasnovane na znanju u globalizacijskim procesima, jedina dugoročno održiva komparativna prednost država, njenih institucija i aktivnosti na svim

nivoima su kompetitivna znanja koja posjeduju ljudski potencijali (ljudski resursi). Znanja (edukacija + vještine) se stječu obrazovanjem i istraživanjem.

Radi toga osnovni problem visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini je kako dostići optimalan nivo kvalitete obrazovanja i istraživanja, koji treba biti baza za postavljene dugoročne ciljeve njenog ekonomskog i humanog razvoja.

Zbog naprijed navedenog potrebno je uraditi sljedeće:

Osigurati upisnu politiku visokoškolskih ustanova usaglašenu sa potrebama tržišta rada i potrebama realnog sektora/privrede

- Raditi na stimuliranju studijskih programa usklađenih sa potrebama tržišta rada i potrebama realnog sektora/privrede kroz povezivanje nauke sa privredom i promoviranjem mobilnosti istraživača (Erasmus +, Mevlana itd.)
- Formirati moderna naučno-istraživačka jezgra na univerzitetima
- Provesti akreditaciju studijskih programa
- Realizirati reviziju nastavnih planova i programa (kurikuluma) sa fokusom na unapređenje edukacije iz metodologije naučno-istraživačkog rada, primarnog i sekundarnog istraživanja,
- Involvirati – STEM obrazovanje na univerzitetima u BiH.

Depolitizacija i autonomija univerziteta i eliminiranje korupcije i nepotizma u oblasti visokog obrazovanja

- Raditi na eliminiranju negativnog trenda utjecaja politike i političkih stranaka u sferi visokog obrazovanja, a naročito na javnim i državnim univerzitetima
- Boriti se za depolitizaciju i autonomiju univerziteta
- Eliminirati korupciju i nepotizam na javnim i državnim univerzitetima
- Raditi na donošenju zakona o reviziji stečenih diploma na visokoškolskim institucijama u BiH, i reviziji nostrificiranih diploma iz zemalja regiona
- Analizirati implementaciju zakona o javno-privatnom partnerstvu u oblasti visokog obrazovanja.

Jedno od strateških pitanja za budućnost obrazovnog sistema u BiH je upravo depolitizacija oblasti visokog obrazovanja i nauke. Krucijalno pitanje je kako eliminirati utjecaj politike, odnosno političkih stranaka (u ovom slučaju etnonacionalističkih stranaka koje su na vlasti) i općenito u budućnosti stranački utjecaj na sveukupan sistem obrazovanja, a naročito univerzitetskog obrazovanja na javnim/državnim visokoškolskim institucijama.

Prijedlog za rješavanje navedenog problema jeste da se izmijeni zakonodavstvo u oblasti obrazovanja, s tim da se obrazovni sistem kroz strukturnu reformu prevede sa kantonalnog na federalni nivo u FBiH, a u sljedećoj fazi da se visoko obrazovanje i nauka sa entitetskog nivoa u FBiH i RS putem realiziranja strukturne reforme u sistemu obrazovanja implementira kroz pozicioniranje odgovarajućeg resornog ministarstva na državni nivo (kroz formiranje ministarstva visokog obrazovanja i nauke unutar Vijeća ministara BiH). Potrebno je preuzeti ("prepisati") pozitivna iskustva sa univerziteta iz EU i prestižnih svjetskih univerziteta (njihovu organizacijsku strukturu i način funkcioniranja... itd.

Posljedica obrazovanja koje nije zasnovano na "znanju" su nekvalitetni ljudski resursi, koji su istovremeno i neusklađeni sa potrebama tržišta rada u BiH

Jedno od strateških pitanja za budućnost obrazovnog sistema u BiH je upravo depolitizacija oblasti visokog obrazovanja i nauke

Prijedlog za rješavanje navedenog problema je da se izmijeni zakonodavstvo u oblasti obrazovanja, s tim da se obrazovni sistem kroz strukturnu reformu prevede sa kantonalnog na federalni nivo u FBiH

Na taj način bi se eliminirala dosadašnja negativna praksa, zbog činjenice što se sa različitim nivoa vlasti i određenih (kantonalnih, entitetskih) budžeta vrši finansiranje javnih univerziteta, istovremeno polaže i pravo političkog utjecaja

Zakonski definirati besplatno redovno studiranje, osigurati minimalnu participaciju u studentskim domovima

Samo na taj način moguće je riješiti navedenu problematiku i eliminirati postojeći negativni utjecaj politike u sferi visokog obrazovanja.

Na taj način bi se eliminirala dosadašnja negativna praksa, zbog činjenice što se sa različitim nivoa vlasti i određenih (kantonalnih, entitetskih) budžeta vrši finansiranje javnih univerziteta, istovremeno polaže i pravo političkog utjecaja i uplitanja pojedinih političkih stranaka na rad visokoškolskih institucija i kreiranje kadrovske strukture (human resource), odnosno ljudskih potencijala (podobnog umjesto sposobnog nastavnog kadra, asistentata, profesora).

Shodno tome potrebno je eliminirati korupciju i nepotizam u segmentu visokog obrazovanja (naročito na javnim univerzitetima). Istovremeno potrebno je raditi na donošenju zakona o reviziji stečenih diploma na visokoškolskim institucijama u BiH, i reviziji nostrificiranih diploma iz zemalja regiona.

Programsko finansiranje visokoškolskih institucija

- Definirati zajedničke principe alokacije budžetskih sredstava na nivou državne/entitetske/kantonalne vlasti
- Ustanoviti optimalan model kojim bi se omogućilo kontinuirano, transparentno i ciljano finansiranje postojećih univerziteta
- Zakonski definirati besplatno redovno studiranje na državnim univerzitetima putem budžetskog financiranja (naročito za djecu koja dolaze iz boračke populacije, socijalno ugroženih kategorija stanovništva i talentiranih mladih ljudi)
- Osigurati minimalnu participaciju u studentskim domovima i besplatan prijevoz za studente.

Internacionalizacija sistema studiranja

- Izvršiti utemeljenje, formatiranje i kapacitiranje istraživačko-edukacijskih jezgri prema originalno implementiranom modelu Bolonjske deklaracije
- Revidirati nastavne planove i programe (kurikulume) sa fokusom na unapređenje edukacije iz metodologije naučno-istraživačkog rada, primarnog i sekundarnog istraživanja
- Intenzivirati međuuniverzitetsku saradnju i unaprijediti međunarodnu saradnju putem promoviranja mobilnosti studenata i nastavnog kadra kroz međunarodne projekte, kao što su; Erasmus +, Mevlana itd..

Nauka i istraživanje

Programsko finansiranje naučnih instituta

Istraživački sektor zapušten je već skoro tri decenije (28 godina), kako kadrovski tako i institucionalno.

Istraživački sektor zapušten je već skoro tri decenije (28 godina), kako kadrovski tako i institucionalno.

U tom smislu potrebno je donijeti;

- statusne zakone o naučno istraživačkoj i istraživačko razvojnoj djelatnosti na nivou države, entiteta i kantona
- zakone o formiranju Fondova (kao pravnih lica) za naučno-istraživačke i istraživačko razvojne djelatnosti na nivou države, entiteta i kantona, usaglašene sa praksom EU
- povećati ulaganje u istraživanje i razvoj u BiH koje je trenutno najniže u Evropi sa 0.2% od iznosa BDP-a, dok je u EU prosjek ulaganja u istraživanja i razvoj 2.4%; od iznosa BDP.

Stanje istraživačkog sektora opisuje se stanjem kadrova (ljudskih resursa), istraživačkih institucija, institucija infrastrukture, te stanjem zakonskog okvira koji regulira ovu oblast. Istraživački kadrovi imaju isključivo porijeklo iz visokog obrazovanja. Njihova brojnost i njihov kvalitet su temeljni pokazatelji potencijala, koji tokom njihove karijere u radu na istraživačkim projektima formira kadrovsku strukturu istraživačkih institucija.

Sistemom poticaja mogu se autonomno artikulirati potrebne saradnje koje prevazilaze lokalni nivo.

Direktna i indirektna podrška i ulaganje u naučno istraživačku opremu

Insistirati na formiranju modernih naučnoistraživačkih jezgri na univerzitetima i institutima koji će biti organizirani i kapacitirani prema Bolonjskoj deklaraciji, te omogućiti optimalna rješenja kroz javno-privatna partnerstva.

Intenzivno raditi na;

- povezivanju nauke sa privredom i mobilnosti istraživača
- učestvovanju na međunarodnom tržištu nauke
- uspostavi državnog ministarstva za obrazovanje i nauku.

Inovacije

Institucionalni okvir politike poticanja inovacija

Za sve procese u okviru inovacijskog lanca vrijednosti koji kreću od naučno-istraživačkih aktivnosti u javnom sektoru, a završavaju s primjenom inovacija u privredi, potrebno je napraviti poveznicu između naučnoistraživačkog i poslovnog sektora, definirati potrebnu infrastrukturu, finansijske instrumente, vrstu partnerskog ugovora i institucionalnu podršku.

Jedna od utvrđenih slabosti postojećeg inovacijskog sistema BiH je izrazito slaba interakcija/saradnja između privrede i naučno-istraživačkih institucija.

Radi toga je potrebno potaknuti, ubrzati i na djelotvoran način poboljšati komunikaciju i saradnju između sudionika inovacijskog lanca vrijednosti koji dolaze iz privatnog sektora i akademske zajednice.

Provođenjem adekvatnih institucionalnih politika poticanja inovacija povećat će se učinkovitost inovacijskog sustava kroz djelotvorno povezivanje ključnih učesnika, privatnog sektora, s jedne strane, i akademske zajednice, s druge strane, uz razvoj sinergija predređenih inovacijskim projektima koji imaju velik potencijal komercijalizacije u industriji.

Posljedica obrazovanja koje nije zasnovano na "znanju" su nekvalitetni ljudski resursi, koji su istovremeno i neusklađeni sa potrebama tržišta rada u BiH

Stanje istraživačkog sektora opisuje se stanjem kadrova (ljudskih resursa), istraživačkih institucija, institucija infrastrukture, te stanjem zakonskog okvira koji regulira ovu oblast

Insistirati na formiranju modernih naučnoistraživačkih jezgri na univerzitetima i institutima

Potrebno je napraviti poveznicu između naučnoistraživačkog i poslovnog sektora

Provođenjem adekvatnih institucionalnih politika poticanja inovacija povećat će se učinkovitost inovacijskog

Pametna specijalizacija

Kako bi se povećala konkurentnost bosanskohercegovačke ekonomije, te omogućila pametna specijalizacija, a ulaganja usmjerila u istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije, potrebno je da BiH utvrdi prioritetne ekonomske/industrijske sektore na temelju komparativnih prednosti svog teritorija.

Potrebno je da BiH utvrdi prioritetne ekonomske/industrijske sektore na temelju komparativnih prednosti svog teritorija kroz adekvatnu strategiju razvoja odrediti prioritetne sektore i dati značaj naprednim tehnologijama

Kako bi se povećala konkurentnost bh. Ekonomije, potrebno je kroz adekvatnu strategiju razvoja odrediti prioritetne sektore i dati značaj naprednim tehnologijama (IT-tehnologije, tkz. KET-tehnologije itd) kao što su biotehnologija, nanotehnologija, mikro i nanoelektronika i fotonika, napredni materijali i tehnologije.

Takve napredne tehnologije bi u budućnosti kroz razvoj KET tehnoloških platformi (koje bi horizontalno prolazile i nadopunjivale potencijalne i tehnološki spremne industrijske sektore) trebale jačati konkurentnost, kako tradicionalnih tako i brzorastućih prioritetnih industrijskih sektora, upravo putem primjene inovacija i nove tehnologije.

Sve navedeno je u domeni "naučne fantastike" sve do momenta uspostave institucionalnog okvira za poticaj inovativnosti, odnosno uspostave pravne države i poslovnog ambijenta koji bi omogućio privlačenje FDI (stranih direktnih investicija).

Poticanje rasta inovativnih poduzeća

Kreativnost i inovativnost potrebno je staviti u funkciju bržeg i učinkovitijeg poticanja poduzetništva.

Kreativnost i inovativnost potrebno je staviti u funkciju bržeg i učinkovitijeg poticanja poduzetništva

Svjetska banka (WB) još od 2013. godine nudi "Program sufinansiranja inovacija" namijenjen poduzećima kojima su potrebna znatna finansijska sredstva za komercijalizaciju istraživanja i razvoja. Program ima za cilj dalji razvoj postojećih inovativnih poduzeća zasnovanih na znanju, poticanje uspostavljanja saradnje sa međunarodnim partnerima i povećanje broja tehnoloških kompanija.

Razvoj centara kompetencija i inovacijskih klastera

Iskustva pokazuju da se u klasterima uistinu krije ključ konkurentnosti, a strateško planiranje razvoja preduvjet je uspješnog pozicioniranja na globalnom tržištu.. Izlazak na inozemno tržište, naročito za poduzeća (MSP-sektor) iz Bosne i Hercegovine, često zna biti iznimno otežan s obzirom na to da se, osim s konkurencijom, moraju boriti i s različitim regulativama. Kao odgovor na ovaj problem, svjetski ekonomski trendovi su iznjedrili klasterne, odnosno udruženja poduzeća iz jedne ili više različitih djelatnosti unutar određenog sektora na određenom geografskom području.

Iskustva pokazuju da se u klasterima uistinu krije ključ konkurentnosti, a strateško planiranje razvoja preduvjet je uspješnog pozicioniranja na globalnom tržištu

Politika razvoja klastera u BiH provodi se već duži niz godina. Međutim, potpora koju pružaju (NGO i resorna ministarstva u BiH) poslovnim klasterima u drveno-prerađivačkom sektoru, metalnoj industriji, turizmu i IT-sektoru) uspostavljenima po principu "od dna prema vrhu" dosada nije u značajnoj mjeri doprinijela stvaranju održivih veza između realnog sektora i naučnoistraživačkih institucija na području komercijalizacije inovacija i primjene novih tehnologija u industriji.

Dodatni izvori finansiranja i poticaji za inovacije-fond

Potrebno je omogućiti uvjete za učešće bh. dijaspora kao strateškog partnera u bržem razvoju naučnoistraživačkog rada i inovativnosti, kao i u osiguranju stranih direktnih investicija (FDI).

Potrebno je omogućiti uvjete za učešće bh. dijaspora kao strateškog partnera

Zadržavanje i privlačenje talenata

Institucionalni okvir politike poticanja inovacija kroz dodatne izvore financiranja, privući će mlade talente i zadržat će ih u BiH. Demografska depopulacija koja je sveprisutna u zemljama neoliberalnog kapitalizma, prevashodno u zemljama-članicama EU, negativno se odražava na tranzicijske zemlje, pa tako i na BiH.

Visoka stopa nezaposlenosti mlade populacije, loš životni standard, strukturna korupcija i nepotizam, neegzistiranje pravne države i etnonacionalistička vladajuća struktura, utječu na migraciona kretanja, odnosno odlazak mladih i talentiranih ljudi iz BiH. Da bi spriječili egzodus mozgova i odljev mlade talentirane populacije, potrebno im je nešto ponuditi kako bi ostali u BiH. Jedan od modaliteta je upravo institucionalni okvir politike poticanja inovacija u pojedinim sektorima, a jedan od interesantnijih sektora je IT-sektor, koji u zadnje vrijeme privlači pažnju mladih ljudi, jer im pruža mogućnost samozapošljavanja i osiguravanje egzistencije u BiH.

Visoka stopa nezaposlenosti mlade populacije, loš životni standard, strukturna korupcija i nepotizam, neegzistiranje pravne države i etnonacionalistička vladajuća struktura, utječu na migraciona kretanja

Sport

Sport kao kohezivni faktor ima veoma važnu ulogu u društvu kako kroz širenje pozitivnih stavova, kroz izgradnju etičkih principa, pozitivnu identifikaciju mladih kroz sportske uzore, tako i kroz značajan doprinos dobrom zdravstvenom stanju svih generacija građana. Sport je važna oblast iz koje sportisti, predstavnici države, na raznim takmičenjima predstavljaju zemlju i utječu na stvaranje pozitivne slike o zemlji iz koje dolaze. Ni u kom smislu se ne smiju potcijeniti benefiti bavljenja sportom, a oni se ogledaju u sljedećem:

Socijalizacija, solidarnost, vrednovanje uloženi napore, saradnja, poštivanje drugih bez obzira na pripadnost spolu, boji kože, nacionalnosti, poštenje, zajednički benefiti i timski rad, samopoštovanje, smjelost, istrajnost, sposobnost rukovođenju i motiviranost.

Bavljenje sportom doprinosi razvoju ličnosti, i spada u kategoriju osnovnih ljudskih prava svih građana BiH. Stoga je veoma važno stvoriti preduvjete za bavljenje sportom mladima, starima, i osobama sa invaliditetom, kako bi u potpunosti razvili svoju ličnost kroz fizičke aktivnosti i sportske programe prilagođene njihovim zahtjevima i mogućnostima. Sport je ujedno i oblast koja doživljava rastuću rasprostranjenost i planskim pristupom može utjecati na razvoj lokalnih zajednica i države u cjelini.

Sport je sastavni dio identiteta građana BiH. On obogaćuje našu kulturu i ekonomiju, utječe na stepen blagostanja, pomaže razvoju djece i odraslih i čini nas boljim i spremnijim za izazove koje je novo globalizacijsko doba postavilo pred nas i kao zajednicu i pojedinačno. Život bez sporta kako masovnog, školskog ili profesionalnog bio bi obilježen stresom, ali bi značajno utjecao i na zdravstveno stanje građana BiH.

Bavljenje sportom doprinosi razvoju ličnosti i spada u kategoriju osnovnih ljudskih prava svih građana BiH

Sport je sastavni dio identiteta građana BiH. Sport obogaćuje našu kulturu i ekonomiju

Stoga smo opredijeljeni u nastojanju da država na svim nivoima vlasti uredi i osigura oblast sporta

Djelovat ćemo u pravcu donošenja strategije za sport koja će poslužiti svim nivoima vlasti da planski i sinhronizirano implementira ciljeve koji će proizaći iz strategije o sportu

Potrebno je stvoriti sistem u oblasti sporta u kome će svako imati pravo da se bavi sportom, rekreativno, amaterski ili profesionalno

Stoga smo opredijeljeni u nastojanju da država na svim nivoima vlasti uredi i osigura oblast sporta, kako bi građani BiH imali slobodan pristup sportu gdje god da žive i bez obzira na njihovu sposobnost. Nedovoljna briga našeg društva razlog su što izdvajanja sredstava za potrebe bavljenja sportom nisu na potrebnom nivou, uz konstataciju da nam u svim sredinama nedostaju kvalitetni tereni i sportski objekti. Zbog toga sport u BiH danas nije podjednako dostupan svima.

Kako bismo sistemski riješili probleme u oblasti sporta, mi u Demokratskoj fronti smatramo da se prioritarno treba donijeti strategija za sport koja će poslužiti svim nivoima vlasti da planski i sinhronizirano implementiraju ciljeve koji će proizaći iz strategije o sportu

Naša vizija u izradi strategije o sportu je unaprjeđenje kvaliteta života građana BiH kroz jedan od oblika upražnjavanja sporta koji ima veoma važnu ulogu u razvoju ličnosti, a zasniva se na zdravom načinu života.

Potrebno je stvoriti sistem u oblasti sporta, u kojem će svako imati pravo da se bavi sportom, rekreativno, amaterski ili profesionalno sa ciljem održavanja dobrog zdravlja, poboljšanja fizičkih aktivnosti, unaprjeđenje kvalitete života a za vrhunske sportiste postizanje vrhunskih rezultata.

Naša briga za sport, sportiste i rekreativce ogle-dat će se u sljedećem:

Nastojat ćemo da se stvore preduvjeti za bavljenje sportom kroz osiguranje temelja sistema sporta, a to su: sport u školama i uključivanje djece u sportske aktivnosti

Podržat ćemo izgradnju sportskih sala i izgradnju sportskih terena u svim lokalnim zajednicama.

Svjesni da je sport važan kako za pojedinca tako i za društveno-kulturni razvoj svake sredine zbog činjenice da sport ima direktnu ili indirektnu vezu sa obrazovanjem, zdravstvom, urbanizmom i razvojem, odgovorit ćemo političkom podrškom u punom kapacitetu.

Sport kao jedan od oblika javne službe ne može opstati i ne može se razviti bez budžetske podrške svih nivoa vlasti te je odgovornost za stanje u oblasti sporta u direktnom odnosu sa predstavnicima vlasti.

Bijela knjiga o sportu Evropske unije zahtijeva:

- osiguranje svim građanima da se bave sportom, a onima koji su talentirani i licima sa invaliditetom omogući da maksimalno eksploatiraju lične mogućnosti
- izgradnju sportskih objekata
- sprečavanje svakog oblika diskriminacije
- javno promoviranje bavljenja sportom
- osiguravanje pomoći sportskim savezima i klubovima
- podrška usavršavanju sportskih radnika
- omogućavanje javno-privatnog partnerstva u sportu
- obezbijede sigurnost na sportskim borilištima.
- u planovima razvoja osiguravanje razvoja sportske infrastrukture

Sport kao jedan od oblika javne službe ne može opstati i ne može se razviti bez budžetske podrške

Saglasni smo sa obavezama koje Bijela knjiga o sportu Evropske unije očekuje od svih nivoa vlasti

- da se oformi fond na državnom i entitetskim nivoima za razvoj sporta
- da se povećan broj djece i omladine koja se organizirano bave sportom, odnosno sportskim aktivnostima za 15–20% do 2022. godine
- da se poveća broj osoba sa invaliditetom koji su uključeni u sportske aktivnosti za 30–50% do 2022. godine
- da se povećan broj žena koje se bave sportskim aktivnostima za 10–15% do 2022. godine
- da se poveća broj međunarodnih sportskih takmičenja koja se organiziraju u BiH.

Uz sve navedeno insistirat ćemo na zakonskoj regulativi u sportu

1. Izmjene i dopune Zakona o sportu kao i donošenje neophodnih pravilnika i drugih podzakonskih akata
2. Usvajanje zakona o sportu na nižim nivoima vlasti (entiteti i kantoni) gdje to dosada nije urađeno
3. Olimpijskom i Paraolimpijskom komitetu promijeniti status iz dosadašnjeg udruženja u sportsku instituciju Bosne i Hercegovine
4. Uspostavljanje javno-privatnog partnerstva – kao bitnog elementa kojim bi se omogućilo pojedinim sportovima odnosno klubovima efikasnije finansiranje, što bi stvorilo prostor za veći i brži razvoj.

Ubrzati donošenje strategije o sportu

Strategija razvoja sporta u BiH za period od 4 godine treba predstavljati polaznu osnovu za dalje postupanje i usvajanje svoje strategije po istom metodu i principima na nižim nivoima vlasti.

Osnovne odrednice programa za sport

Privreda i ekonomija kao baza sporta. Sport i obrazovanje uz sport i kroz sport su usko vezani sa bazom – privredom i ekonomijom.

Nadogradnja na bazu (privredu i ekonomiju) bi bile odrednice programa o sportu kroz čeverogodišnju viziju i to kroz odrednice: osnivači (udruženja, država i pojedinci), način organiziranja i finansiranje.

Vizija o sportu 2018–2022, nakon rekapitulacije svega učinjenog i neučinjenog prije ovog perioda treba sačiniti sljedeće baze ulaganja u:

- ◇ Masovni sport
- ◇ Amaterski sport
- ◇ Profesionalni sport
- ◇ Obrazovanje i zapošljavanje stručnog kadra
- ◇ Finansiranje programa o sportu Vizija 2018–2022.

Potrebno je omogućiti uvjete za učešće bh. dijaspora kao strateškog partnera

Uz sve navedeno insistirat ćemo na zakonskoj regulativi u sportu

Osnovne odrednice programa za sport

Sačiniti ćemo sljedeće baze ulaganja u sport

Demokratska fronta i Građanski savez će se zalagati za povećanje fonda nastavnih sati tjelesnog odgoja

Obrazovanje i zapošljavanje stručnog kadra u sportu

- Demokratska fronta i Građanski savez će se zalagati za povećanje fonda nastavnih sati tjelesnog odgoja kao i vannastavnih aktivnosti kroz različite sekcije
- Kadrovsko rješenje za ovo povećanje bilo bi zapošljavanje stručnih ljudi iz oblasti sporta koji se nalaze na birou
- Povećanje sportskih aktivnosti i tjelesnog odgoja je izuzetno i krajnje važno za vaspitanje i obrazovanje te samo zdravlje djece
- Posebno važno je da se djeca povuku sa ulice i utjecaja kriminalaca. Na taj će se način postići da se kreću pravim putem što je obaveza svih institucija u obrazovanju, a i odgovornost nas građana.

Kultura

Institucije kulture u Bosni i Hercegovini nalaze se danas u teškom materijalnom, organizacionom i kadrovskom stanju

Kao posljedica općeg lošeg stanja u državi, ali i manjka istinske svijesti o mjestu, ulozi i značaju kulture u društvu, institucije kulture u Bosni i Hercegovini nalaze se danas u teškom materijalnom, organizacionom i kadrovskom stanju te zahtijevaju značajniju podršku institucija svih nivoa vlasti.

Kultura je i osnovni koherent društva, koji određuje norme djelovanja, ponašanja, međuljudske odnose i cjelokupni moralni sistem određenog društva.

Posvećenost građana kulturi potvrđuje se kroz prisutnost kulturnog identiteta društva koji je danas u Bosni i Hercegovini u dubokoj krizi, te je zamijenjen parcijalnim etnonacionalnim identitetima, što predstavlja jednu od devijacija društva.

Demokratska fronta i Građanski savez će se zalagati da se pri Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, tačnije Sektoru za nauku i kulturu, formira "Agencija za provođenje kulturne politike BiH" koja bi bila sastavljena od eksperata iz oblasti kulture i umjetnosti, a koja bi ujedno bila i koordinacijsko tijelo između bh. entiteta, Distrikta Brčko i kantona.

Formirati "Agenciju za provođenje kulturne politike BiH" koja bi bila sastavljena od eksperata iz oblasti kulture i umjetnosti

S obzirom na trenutnu sliku bh. Kulture, kako one materijalne tako i duhovne, prioriteti će biti sljedeći:

- Formiranje Agencije za provođenje kulturne politike BiH, koja će biti pri Ministarstvu civilnih poslova BiH
- Revitalizacija i eventualno redefinicija kulturnih institucija od vitalnog državnog značaja za BiH
- Obnova istraživačke i izdavačke funkcije, najvažnije od spomenutih institucija: Zemaljskog muzeja BiH. Nove mlade saradnike trebalo bi birati iz oba entiteta
- Involvirati mlade obrazovane kadrove iz domena humanističkih nauka u proces kulturalizacije društva i prostora
- Formiranje ispostave kulturnih institucija u svim gradovima u BiH, čime bi se omogućila decentralizacija kulture kao jedinog sjedišta u Sarajevu, te omogućio lakši protok ideja, projekata i kulturnih tvorevina, kao i lakši pristup kulturi građanima cijele Bosne i Hercegovine
- Promoviranje, promicanje i zaštita intelektualnog stvaralaštva

- Zaštita nacionalnih i religijskih spomenika i objekata
- Kroz sistem obrazovanja izvršiti kulturnu edukaciju
- Kroz zakonsku regulativu javnih i privatnih radio-televizijskih sistema povećati kulturni i edukacijski sadržaj
- Promocija bh. filma kao prepoznatljivog bosansko-hercegovačkog brenda u svjetskoj masovnoj kulturi, te olakšanje rada filmskim kućama u BiH
- Izvršiti prevenciju zloupotrebe naziva religijskih praznika.

Načini realizacije strategije

Načini realizacije strategije su najkompleksniji te zahtijevaju obimnu i iscrpnu analizu trenutnog stanja u zakonodavnom i finansijskom sektoru. Pored izmjena postojećih zakona Demokratska fronta i Građanski savez će inicirati niz zakonskih mjera i odluka koje će omogućiti nesmetan rad, održavanje i progres kako kulturnih institucija tako i svakodnevnih – duhovne kulture u pravnom i ekomoskom smislu.

Prije svega ono što je neophodno za realizaciju navedenog je sljedeće:

- Inicirati i usvojiti odluku u Vijeću ministara BiH o formiranju Agencije za provođenje kulturne politike BiH. Ona će se baviti provođenjem usvojene kulturne politike i koordinacijom kulturnih institucija, kulturnih ispostava, projekata vezanih za kulturu te pravljenjem plana ekonomske mogućnosti i realizacije
- Inicirati odluku u Ministarstvu civilnih poslova BiH ili inicirati zakon na državnom nivou koji će omogućiti provođenje ispostava kulturnih institucija i koji će definirati obaveze i nadležnosti
- Inicirati i usvojiti Zakon o finansiranju javnih potreba u kulturi, kojim će se između ostalog predvidjeti da:
 - Ustanove i druge organizacije kulture mogu stjecati vlastite prihode obavljanjem svoje djelatnosti, zatim naknadama za obavljanje usluga, prodajom usluga i proizvoda na tržištu, donacijama, sponzorstvom i drugim načinima
 - Javne potrebe u kulturi za koje se sredstva osiguravaju iz budžeta institucija BiH, jesu djelatnosti, poslovi, akcije i manifestacije u interesu za Bosnu i Hercegovinu, čime bi se omogućila djelimična komercijalizacija institucija koja će osigurati jedan dio prihoda koji su neophodni za normalan rad institucija kulture
 - Entiteti, kantoni, gradovi i općine osiguravaju sredstva za niže javne potrebe kulture, a čiji je cilj kulturno-umjetničko promoviranje i poticanje građana na umjetnički rad. Time bi se otklonile nedoumice i niveliralo kulturno ulaganje u manifestacije od državnog značaja i lokalne priredbe.

Inicirati izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak i inicirati izmjene i dopune zakona o igrama na sreću. Time bi se uvela novina da se dio od uplata preusmjeri u svrhe finansiranja kulturnih programa i sportskih kolektiva,

Inicirati izmjene zakona o Porezu na dodatnu vrijednost, kojim bi se smanjila stopa PDV-a na izdavaštvo, intelektualno stvaralaštvo te uvele olakšice za sportske kolektive,

Inicirati izmjene zakona o javnom radio-televizijskom sistemu i donijeti zakon o prevenciji zloupotrebe naziva religijskih praznika.

Demokratska fronta i Građanski savez će inicirati niz zakonskih mjera i odluka koje će omogućiti nesmetan rad, održavanje i progres kulturnih institucija

Ustanove i druge organizacije kulture mogu sticati vlastite prihode

Zakonskim rješenjima do više sredstava na polju kulture i institucija kulture

Ciljevi kulturne politike Demokratske fronte

Osnovni cilj kulturne politike Demokratske fronte jeste razvijanje svijesti o tome da je kultura dio svakodnevnog života svakog pojedinca i da je svako dužan da je njeguje za opće dobro. Kultura jednog društva zavisi uvijek od kulture pojedinca i što je kultura masovnija to je društvo ozbiljnije, bogatije, uređenije, harmoničnije i sretnije.

Cilj je i otklanjanje sveprisutne kulturne zastranjenosti i nepostojanja društvenih normi u kulturi, a što je nastalo kao rezultat krize kulturnog identiteta.

Demokratska fronta i Građanski savez uz svoje rukovodstvo i stručne saradnike pronašli su model i način kojim će se osigurati nesmetan rad kulturnih institucija, kulturnih radnika, umjetničkih savjeta i umjetnika, a koji će svojim političkim djelovanjem involvirati u političke procese u Bosni i Hercegovini.

Otklanjanjem devijacija i anomalija na bosansko-hercegovačkom kulturnom tlu ćemo omogućiti ne samo socio-kulturni već i socio-ekonomski napredak društva i koherentnost multikulturalnog tla, što predstavlja jedan od ciljeva DF-a i GS-a.

Bez obzira na različite pristupe i historijske okolnosti, kreativne industrije, postaju osnova za ekonomski napredak, socijalnu integraciju i smanjenje siromaštva, ali i jezgro koje većinu društava uvodi u svijet ekonomije zasnovane na znanju.

Moramo iskoristiti namjeru međunarodne zajednice da svim svojim aktivnostima i dokumentima potiče sve zemlje, a naročito zemlje u tranziciji da prepoznaju značaj kreativnih industrija kao vodećih snaga u sveukupnom kulturnom i ekonomskom razvoju. Smatramo da što je stanje u društvu u težem položaju, to je odgovornost kreativnih industrija veća. U mnogim zemljama Evrope, istraživanja su pokazala da kreativne industrije u značajnoj mjeri učestvuju u bruto domaćem proizvodu, da stvaraju nova radna mjesta i doprinose ukupnom razvoju posebno gradova i regiona.

Za razliku od BiH, kulturna industrija je u svijetu postala jedan od glavnih faktora ekonomije sa velikim potencijalima za nova radna mjesta. Ekonomski razvoj velikih centara i malih sredina može se unaprijediti kulturnim sadržajima koji će privući konzumente tih sadržaja. Primjer za to je Sarajevo Film Festival, Sarajevska zima, festivali sa etno konceptom, likovne kolonije, kulturno historijsko naslijeđe, spomenici kulture i mnogi drugi sadržaji.

Bit ćemo dosljedni u namjeri da se raspodjela sredstava za kulturu i kulturne manifestacije dodjeljuje po tipu i sadržaju kulturnih događaja.

Osnovni cilj kulturne politike Demokratske fronte jeste razvijanje svijesti o tome da je kultura dio svakodnevnog života svakog pojedinca

Kreativne industrije postaju osnova za ekonomski napredak, socijalnu integraciju i smanjenje siromaštva, ali i jezgro koje većinu društava uvodi u svijet ekonomije zasnovane na znanju

Što je stanje u društvu u težem položaju, to je odgovornost kreativnih industrija veća

Ekonomski razvoj velikih centara i malih sredina može se unaprijediti kulturnim sadržajima koji će privući konzumente tih sadržaja. Primjer za to je Sarajevo Film Festival, Sarajevska zima

Demografska obnova, migracije i mladi

7.

Demografski razvoj, populacijska politika

Demografski razvoj ćemo postaviti u prvi plan kao oblast od ključnog značaja za ekonomski razvoj. Bosna i Hercegovina se suočava sa rastućim problemom depopulacije koji prijeti stabilnosti svih drugih ekonomsko-političkih aktivnosti. Demografski procesi koji čine suštinu ovog problema su dugotrajni negativni prirodni priraštaj sa tendencijom progresivnog rasta i rastući broj mladih i obrazovanih koji odlučuju napustiti BiH, a prema kojima se institucionalno i programski moraju usmjeravati modeli demografske obnove, poticanje ostanka i zapošljavanja. S obzirom na to da je stanovništvo najznačajnije bogatstvo jedne države, izazovi rasta stanovništva će biti aktivno uključeni u procese politike i planiranja.

Također, stavit ćemo fokus na zaštitu i podršku porodica, posebno onih sa više djece, te usvojiti novi pristup mladim ljudima koji će im pružiti ekonomsku stabilnost i ljudsko dostojanstvo u cilju smanjenja broja onih koji su prisiljeni napustiti ovu državu. Jedan od najvažnijih uvjeta za popravljavanje demografske slike u BiH je stabilnost i sigurnost radnih pozicija i otvorene mogućnosti za privredivanje, posebno za mlade ljude, sa primanjima koja mogu zadovoljiti troškove prosječne potrošačke korpe te troškove odgoja djece.

Nova populacijska politika

Demokratska fronta i Građanski savez će uputiti inicijativu za donošenje Zakona o populacijskoj politici na nivou Bosne i Hercegovine koji će činiti osnovu za sistemsku i pozitivnu promjenu demografske strukture i sprječavanju dosadašnjih negativnih trendova stvaranjem takvih poslovnih i životnih uvjeta koji će omogućiti demografski prosperitet. U planiranom zakonskom okviru, predviđa se i donošenje Strategije o demografskom rastu i razvoju, koja će se donositi na period od 10 godina i sadržavati smjernice za djelovanje kao i ključne planove i mjere njihove realizacije. Kako je depopulacija kompleksan problem, ova strategija će predstavljati polaznu tačku za niz pratećih promjena koje je potrebno sprovesti, a koje se kreću od ekonomskih mjera kao što su povećanja poticaja za mlade roditelje, pa sve do potrebnih izmjena u radnom pravu i obrazovanju.

Imajući u vidu podjelu ustavnih nadležnosti u Bosni i Hercegovini, u cilju efikasnog provođenja mjera za sprečavanje depopulacije, uputit ćemo i prijedlog za osnivanje Ministarstva za demografiju, populacijsku politiku i mlade na nivou Federacije BiH kao ministarstva koje će sistemski provoditi i koordinirati politike demografskog oporavka ovog entiteta. Kako je poštovanje vladavine prava i ustavnog uređenja jedna od osnovnih ideja Demokratske fronte, navedeno ministarstvo bi moglo zauzeti mjesto Ministarstva obrazovanja i nauke koje je proglašeno neustavnim, te samim time bi se riješila dva vrlo važna problema. S obzirom na to da se većina ovih aktivnosti provodi na kantonalnom nivou, u okviru rada ovog ministarstva potrebno je odrediti minimum mjera koje moraju biti sprovedene prilikom njihove primjene u pojedinim kantonima.

Demografski razvoj ćemo postaviti u prvi plan kao oblast od ključnog značaja za ekonomski razvoj

Stavit ćemo fokus na zaštitu i podršku porodica, posebno onih sa više djece, te usvojiti novi pristup mladim ljudima

Uputit ćemo inicijativu za donošenje Zakona o populacijskoj politici na nivou Bosne i Hercegovine koji će činiti osnovu za sistemsku i pozitivnu promjenu demografske strukture

Za sprečavanje depopulacije, uputit ćemo i prijedlog za osnivanje Ministarstva za demografiju, populacijsku politiku i mlade na nivou Federacije BiH

Stambeno zbrinjavanje

Veliki izazov u odlučivanju na "dijete više" je i stambeno pitanje budućih roditelja s malom djecom

Veliki izazov u odlučivanju na "dijete više" je i stambeno pitanje budućih roditelja i roditelja s malom djecom. Pokrenut ćemo inicijativu da se takvim porodicama omogući jednostavnije i brže dobijanje kredita sa fiksnom i sniženom kamatnom stopom pri kupnji prve nekretnine ili pri gradnji ili dogradnji porodične kuće, a s kojom se rješava stambeno pitanje. Osim povoljnijih uvjeta finansiranja, pomoć može biti i u materijalu za gradnju kuće. Također, kao posebnu mjeru kojom bi se ohrabrio ranije osnivanje porodica, uvelo bi se subvencioniranje određenog dijela otplate stambenog kredita koji bi se sklopili do navršanih 30 godina starijeg partnera.

Porodica

Pored posebnih direktnih mjera, stabilan okvir za stvaranje porodice moguće je stvoriti samo putem jačanja ekonomsko-socijalnog razvoja i vladavine prava u BiH

Porodica predstavlja osnovnu ćeliju svake društvene zajednice, pa prema tome porodica predstavlja i jednu od osnovnih karika razvoja društva uopće. Pored toga, može se reći da je jaka i stabilna porodica najvažniji faktor za sreću stanovništva. Njeno osnaživanje, putem ekonomskih i institucionalnih mjera podrške, može poslužiti i kao jedan od osnovnih resursa i snage u borbi protiv depopulacije. Pored posebnih direktnih mjera, stabilan okvir za stvaranje porodice moguće je stvoriti samo putem jačanja ekonomsko-socijalnog razvoja i vladavine prava u BiH, što je u koheziji sa ostatkom našeg izbornog programa.

Fokusirat ćemo se na pooštavanje inspekcija i kazni za diskriminaciju trudnih žena i mladih majki na tržištu rada. Ova mjera trebala bi ići uz mjere koje motiviraju poslodavce da radije zaposle dvije mlade majke na pola radnog vremena, nego daju otkaz jednoj i zaposle mladu radnicu kojoj zaposlenje uvjetuju time da ne smije u bliskoj budućnosti planirati trudnoću. Na taj način poslodavci dobivaju dodatnu motivaciju za zapošljavanje mladih majki, a mladim majkama se pruža sigurnost na radnom mjestu.

Kako bi omogućili ostvarivanje osnovnih prava porodiljama, u Federaciji BiH inicirat ćemo izmjene i dopune Zakona o radu FBiH i Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom FBiH, koji će se utvrditi minimalni procenat visine porodiljske naknade kao zamjena za dosadašnje rješenje; ove naknade se u potpunosti utvrđuju propisima kantona što dovodi do toga da je isplata naknada za porodilje veoma neujednačena, dok su u nekim dijelovima FBiH porodilje potpuno uskraćene za ovo pravo. U nekim kantonima ne postoje propisi koji reguliraju ovo pitanje, a u ostalim kantonima je visina naknade različita. Trenutnom situacijom su posebno pogođene nezaposlene porodilje koje ovo pravo ostvaruju u ograničenom obimu koji zavisi od ekonomske moći kantona.

Potrebno je stimulirati poslodavce koji omogućavaju fleksibilno radno vrijeme i rad od kuće. Ovom mjerom omogućilo bi se majkama da bolje usklade svoje porodične i poslovne obveze. Ideja je da se poslodavcima omoguće poreske olakšice i posebne smanjene stope doprinosa za ovu kategoriju poslova i radnika.

- Kao mjera populacijske politike, trebalo bi reformirati i sistem dječijih doplataka na način da svako dijete u državi, a čiji roditelji to zatraže, dobija dječji doplatok, čija bi visina zavisila od dohodovnog i imovinskog stanja porodice, a zadržao bi se i poseban dodatak za treće i svako sljedeće rođeno dijete.
- Kako bi se promoviralo rađanje većeg broja djece, potrebne su posebne mjere, kao što su subvencioniranje polovice plaće jednog roditelja za porodice s troje i više dje-

ce. U porodicama s troje i više djece, od kojih roditelji uzdržavaju najmanje troje, trebalo bi omogućiti subvencioniranje jednog roditelja zaposlenog na pola radnog vremena u mjesečnom iznosu polovice prosječne mjesečne plaće u BiH.

- Kako bi se povećao kvaliteta i standard života porodicama s petero i više djece, jedan roditelj na zahtjev bi mogao dobiti status roditelja odgojitelja, a za što bi dobivao mjesečnu naknadu od države u iznosu prosječne mjesečne plaće u entitetu u BiH.
- Nužno je uvesti i određene subvencije za boravak djece u vrtićima koje dosada nisu bile rasprostranjene. Ovaj korak bi itekako bio značajan u manjim i ruralnim sredinama. Entitetske i državne vlasti trebale bi potaknuti jedinice regionalne i lokalne samouprave (kantone i općine) na veće subvencioniranje cijene i podizanje kvaliteta rada u vrtićima koji se nalaze van velikih gradova.

Pravo na osnivanje porodice jedno od osnovnih ljudskih prava, i samim time potrebno je uvažiti situaciju parova koji žele imati djecu, ali imaju poteškoće u začecu. Kako bi im pomogli, potrebno je na području čitave BiH uvesti refundiranje troškova dva postupka biomedicinski potpomognute oplodnje i troškova liječenja neplodnosti parova.

Problem rastućeg broja abortusa je izuzetno zabrinjavajući, te je potrebno propisati obavezno savjetovanje prije kao i poslije obavljanja same procedure, kako bi se utvrdio razlog i pružila podrška ženama, posebno mlađima od 30 godina koje se odlučuju na pobačaj. Poštujući individualna moralna, etička i religijska stanovišta, ovaj postupak ima objektivno veliku emocionalnu i psihološku težinu, a nažalost u BiH većina mladih žena je prisiljena na ovaj korak teškom ekonomskom situacijom i/ili pritiskom porodice. Stručna savjetovišta za ovo pitanje mogu se formirati pri službama za socijalni rad, koja se potom mogu dodatno uključiti u situaciju prema potrebi i eventualnom zahtjevu žene. Kako bi se ova mjera provela kvalitetno i efikasno, važno je omogućiti pristup kvalitetnom savjetovanju na području čitave BiH u relativno jednakoj mjeri.

Mladi

Mlade ljude ćemo zadržati u Bosni i Hercegovini samo ako ih percipiramo kao vrijedan resurs i snagu za rješenje trenutačne situacije i bolju budućnost, a ne kao problem koji zahtijeva rješenje. Potrebno je fokusirati se na pravi problem mladih ljudi, a to je njihov odlazak i nemogućnost prosperiteta u BiH. Jačanjem takve svijesti daje do znanja mladima da ih priznajemo, uvažavamo i dajemo im povjerenje u njihov potencijal za promjenu postojećeg stanja. Podsjetit ćemo da su oni svoj identitet izgradili kroz formalne i neformalne norme a kontradiktornost između njih dovela ih je do kolebanja i traženja bolje budućnosti izvan svoje države. Formalne norme koje su stekli u porodici, a to su tradicija, vjera u pravdu, poštenje i ostale vrijednosti u direktnom su sukobu sa neformalnim koje im je dala okolina u kojoj se nalaze, konkretno aktualna situacija koja traje posljednjih 20 godina i novi aršini toga vremena. Umjesto da odlaze, mladi trebaju kroz političke organizacije stvarati okvir koji će im omogućiti da sistem vrijednosti koji postoji u pravnim državama stvore u svojoj.

Formula je spriječiti vladavinu postojećih nacionalnih i radikalnih političkih stranaka koje su mladima postavile prepreku da formiraju svoj identitet kako bi lakše njima manipulirali. Skidanjem ove rampe mladi će ojačanim identitetom Bosanca i Hercegovca spoznati

Mjere za povećanje nataliteta

Pravo na osnivanje porodice jedno od osnovnih ljudskih prava

Problem rastućeg broja abortusa je izuzetno zabrinjavajući, te je potrebno propisati obavezno savjetovanje prije kao i poslije obavljanja same procedure

Mlade ljude ćemo zadržati u Bosni i Hercegovini samo ako ih percipiramo kao vrijedan resurs i snagu za rješenje trenutačne situacije i bolju budućnost

Formula je spriječiti vladavinu postojećih nacionalnih i radikalnih političkih stranaka koje su mladima postavile prepreku da formiraju svoj identitet kako bi lakše njima manipulirali

Kada govorimo o zapošljavanju mladih, razvoju ekonomije i ostvarivanju ljudskih prava ne smijemo izostaviti niti ključnu stavku, obrazovanje mladih ljudi.

Jer alarmantno je ako živite u zemlji čija je percepcija indeksa korupcije dosegla vrh ljestvice

Osnovni razlozi zbog kojih mladi ljudi napuštaju BiH je nedostatak ekonomsko-socijalne sigurnosti i perspektive za poboljšanje trenutačne situacije

To ćemo postići pokretanjem izmjena i dopuna Zakona o doprinosima kojima bi smanjili stopu doprinosa i u potpunosti ukinuli parafiskalne namete.

šta znači liderstvo. To nije niti vođa, niti "visokorangirani" okružen bogatstvom koje nije stečeno radom, već je liderstvo pomjeranje granica i inspiriranje drugih da krenu naprijed, a to upravo mogu mladi uz podršku i mentorstvo iskusnijih političkih kolega koje se institucionalno bore za rješenje njihovog problema. Samim tim želimo ojačati poziciju mladih u društvu putem njihovog ekonomskog osnaživanja i pružiti im priliku koju zaslužuju.

Kada govorimo o zapošljavanju mladih, razvoju ekonomije i ostvarivanju ljudskih prava, ne smijemo izostaviti niti ključnu stavku, obrazovanje mladih ljudi. Razvoj jedne zemlje ne mjeri samo po bruto društvenom proizvodu, jer su baš zbog toga zapadne visokorazvijene zemlje i arapske bogate zemlje svrstane u dvije grupe. Iako i druga grupa ima izuzetno visok BDP, mladi, prevashodno žene, nisu u potpunosti ostvarili prava na obrazovanje. Ovo je neophodno isticati i u cilju ravnopravnosti spolova i zastupljenosti obrazovane žene i dizanju njenog rejtinga na političkoj sceni.

Svaki pokušaj bio bi korak naprijed a dva nazad, ako na problem sprečavanja korupcije budemo gledali kao na Gordijev čvor. Tačno je da je korupcija zastupljena i u visokorazvijenim pravno uređenim državama, ali je alarmantno ako živite u zemlji čija je percepcija indeksa korupcije dosegla vrh ljestvice. Zbog toga, korupciju moramo rješavati sistemski i institucionalno. Kako bi je riješili institucionalno, u zakonodavnim institucijama trebaju sjediti oni koji nemaju pečat korumpiranosti, a u političku penziju trebaju otići oni koji su sinonim za korupciju i pritisak na pravosuđe. Još jedan aspekt koji se ogleda u konačnoj ideji koja čini okosnicu Demokratske fronte.

Zaustavljanje iseljavanja i povratak iseljenih

Osnovni razlozi zbog kojih mladi ljudi napuštaju BiH je nedostatak ekonomsko-socijalne sigurnosti i perspektive za poboljšanje trenutne situacije. Globalni trendovi koji uključuju želju za ličnim i poslovnim ostvarenjima su zastupljeni i u BiH. Međutim, osnovni psihološki razlog je razočarenje zbog nefunkcionalnog državnog sistema, vladavine korupcije i nepotizma. To ćemo dostići u značajnoj mjeri, s obzirom na to da se korupcija se ne može u potpunosti iskorijeniti ni u visoko razvijenim zemljama, vladavinom prava i kreiranjem pravne države, jakih državnih i pravosudnih institucija te primjenom principa zaslužnosti a ne podobnosti i značajnim poboljšanjem ekonomsko-socijalne i političke situacija, što je i konačni cilj izbornog programa Demokratske fronte.

U skladu sa gore navedenim, u fokus je nužno staviti povećanje minimalne plaće na 60% od prosječne neto plaće u BiH tokom srednjeročnog perioda. S tim u vezi, minimalnu plaću bi, u što skorijem periodu, povišili na najmanje 50%. Usklađivanje bi nastavili za po 5% svake godine, sve dok se ne dosegne udio kakav je u zemljama EU, a to je upravo 60%. To ćemo postići pokretanjem izmjena i dopuna Zakona o doprinosima kojima bi smanjili stopu doprinosa i u potpunosti ukinuli parafiskalne namete.

Izmjenom Zakona o akcizama bi se usmjerio dio postojećih sredstava na zdravstvo i obrazovanje. Ovim bi se uravnotežila razlika u iznosima potrebnim za finansiranje budžeta ovih oblasti i omogućio njihov nesmetan rad.

Pored toga, stimuliralo bi se potpisivanje ugovora o radu na neodređeno većem broju mladih zbog rastućeg broja ugovora na određeno vrijeme. Ova mjera uključuje određene poticaje i smanjene doprinose za osobe do 35 godina starosti, ali i strožije kazne, kako bi se izbjegla do-

sadašnja protuzakonita praksa "vječitog" produživanja ugovora na određeno vrijeme i ugovora o djelu, te osigurala veća finansijska stabilnost i ostvarivanje prava iz radnog odnosa.

Nužno je da stvorimo olakšavajuće okolnosti za mlade prilikom stupanja u prvi radni odnos, a evo kako. Tako što ćemo povećati broj i obim programa za sufinansiranje pripravništva i prvog zaposlenja koja bi važila za sve dobi, zvanja i stručne spreme, s jednim uvjetom da osoba ima manje od godinu dana radnog iskustva u struci. Ovaj model bi se, u skladu s tim, koristio za sva zanimanja koja zahtjevaju polaganje stručnog ili majstorskog ispita.

Također, želimo pomoći mladima prilikom samozapošljavanja i rješavanja svoje nezaposlenosti ostvarivanjem vlastitih poduzetničkih ideja i osnivanjem firmi. Ova vrsta pomoći uključuje savjetovanje i osposobljavanje za poduzetništvo te finansijsku i organizacijsku pomoć koju čine kreditiranje, odgoda poreznih obaveza, oslobođenje od administrativnih prepreka, stimulacije za zapošljavanje dodatnih radnika ispod 35 godina, pomoć prilikom apliciranja za bespovratna grant sredstva iz EU fondova i drugi instrumenti podrške.

Pored ovih mjera inicirat ćemo i prateće promjene u sistemu edukacije, sa posebnim naglaskom na pomjeranje fokusa sa teorijskog znanja na stjecanje poslovnih vještina i praktičan rad.

Kako bi se povećala vrijednost mladih radnika koji su već na tržištu rada, potrebno je intenzivirati postojeće i kreirati nove programe dodatnog obrazovanja i prekvalifikacije.

Želimo osnažiti i položaj mladih žena u društvu i osigurati spolnu ravnopravnost. Posebno fokusiranim programima i odstupanjem o trenutnog stanja svijesti u progresivni način razmišljanja, cilj je informirati mlade i lokalnu zajednicu o radničkim pravima te o specifičnom položaju mladih žena u svijetu rada, educirati i osnažiti mlade žene za kreativnije učestvovanje na tržištu rada te zagovarati efikasne javne politike za poboljšanje položaja mladih kroz kampanju za mlade, klubove za zapošljavanje mladih žena i edukaciju o radničkim i socijalnim pravima.

Dijaspora

Demokratska fronta i Građanski savez će formirati novu politiku prema bh. dijaspori, koja će napokon dati zasluženi fokus ovoj iznimno važnoj populacionoj grupi, i omogućiti im da budu vitalan dio Bosne i Hercegovinu uz punu podršku države i svih institucija na teritoriji BiH. Ovo podrazumijeva pomicanje usmjerenosti sa dosadašnjeg sistem pomoći dijaspore u vidu direktnih novčanih transfera, i kreiranje institucionalne infrastrukture koja bi omogućila da investitori i poduzetnici iz dijaspore dobiju ključnu ulogu i podršku u privlačenju direktnih stranih investicija, uspostavljanju zajedničkih poduhvata, promoviranju izvoza domaćih kompanija i drugim aktivnostima. To uključuje i povezivanje dijaspore sa akterima iz javnog, nevladinog i privatnog sektora u BiH.

Predložiti ćemo i formiranje zasebnih mehanizama kojima bi se osigurala zaštitna i nadzorna funkcija nad svim procesima koji se vrše u firmama stranih investitora, spriječiti će mogućnost samovoljnih inspekcija, zatrpavanja parafiskalnim nametima i drugim nepravim radnjama. Na ovaj način bi privukli ozbiljne investitore koje će znati da imaju zaštitu države da investiraju, i da će se omogućiti pravedna primjena pravnih propisa. Drugim riječima, služiti će kao garancija pravne države. Naravno, za strane investitore, a posebno članove bh. dijaspore, potrebno je definirati i određene beneficije koje trebaju biti ažurirane.

Rješenje koje mi predlažemo kada je u pitanju bh. dijaspora jeste uspostava Ministarstva za dijasporu u okviru Vijeća ministara BiH.

Pored toga, stimuliralo bi se potpisivanje ugovora o radu na neodređeno, većem broju mladih zbog rastućeg broja ugovora na određeno vrijeme

Nužno je da stvorimo olakšavajuće okolnosti za mlade prilikom stupanja u prvi radni odnos

Također, želimo pomoći mladima prilikom samozapošljavanja i rješavanja nezaposlenosti ostvarivanjem vlastitih poduzetničkih ideja

Cilj je informirati mlade i lokalnu zajednicu o radničkim pravima te o specifičnom položaju mladih žena u svijetu rada

Formirat ćemo novu politiku prema bh. dijaspori, koja će napokon dati zasluženi fokus ovoj iznimno važnoj populacionoj grupi

Naravno, za strane investitore, a posebno članove bh. dijaspore, potrebno je definirati i određene beneficije koje trebaju biti ažurirane.

8.

Zaštita socijalno ugroženih i zdravstvo

Odlučni smo u namjeri da se posvetimo pružanju podrške građanima koji iz različitih razloga trebaju pomoć države i njenih institucija

Naše političko djelovanje bit će usmjereno za sistemsko osiguravanje prava djeci sa poteškoćama u razvoju

Kada su u pitanju osobe sa invaliditetom, naš cilj je uskladiti zakone, podzakonske akte i uredbu, na svim nivoima vlasti, sa ratificiranom EU konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom

Sistem socijalne zaštite

U uvjetima stvaranje sve većeg socijalnog raslojavanja koje se ogleda u malom broju izrazito bogatih i kontinuiranog povećanja broja siromašnih, odlučni smo u namjeri da se posvetimo pružanju podrške građanima koji iz različitih razloga trebaju pomoć države i njenih institucija. U posebno teškom stanju nalaze se osobe sa invaliditetom, građani treće životne dobi, pripadnici boračkih populacija i članovi njihovih porodica, djeci bez roditeljske brige, žrtve porodičnog nasilja, azilanti i žrtve trgovine ljudima. U vremenu kada BiH prolazi kroz period teške tranzicije, izraženog stepena korupcije i nezakonitog bogaćenja, mi u DF smo opredijeljeni da upravo ovim kategorijama građana osiguramo pravnu i socijalnu zaštitu.

Briga o djeci s poteškoćama u razvoju

Obavezom preuzetom potpisivanjem Konvencije o pravima djeteta i Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, BiH je preuzela odgovornost da sva djeca, bez obzira na sposobnost ili teškoće u razvoju, uživaju svoja prava bez bilo kakve diskriminacije. Svjesni da inkluzivne zdravstvene i obrazovne usluge igraju ključnu ulogu u izgradnji dobrih temelja na kojima djeca s teškoćama u razvoju mogu izgraditi kvalitetne živote, naše političko djelovanje bit će usmjereno za sistemsko osiguranje prava djeci sa poteškoćama u razvoju, a posebno kada je u pitanju autistični spektar koji zahtijeva ranu inkluziju. Evidentno je da se u BiH sporo rješavaju brojni problemi koji opterećuju porodice koje imaju članove i djecu sa poteškoćama u razvoju, čak i uz povećan pritisak medija i javnosti za rješavanje ovih problema

Stoga je neophodno:

- Donijeti strategiju za rješavanje problema djece sa poteškoćama u razvoju za prostor cijele BiH
- Uspostaviti nove mjere za brigu o djeci sa teškoćama u razvoju i materijalnoj podršci njihovim roditeljima
- Institucionalno riješiti probleme vezane za dostupnost obrazovnim institucijama uz rješavanje arhitektonskih barijera na prilazima školama i vrtićima, prilagoditiim korištenje školske opreme i uređaja te raditi na izraženijem senzibilitetu njihovih kolega u mjestima boravka

Akcentat dati na uključivanje u redovne škole te odškolorati i zaposliti pomoćnike za rad sa djecom u školama i vrtićima.

Osobe s invaliditetom

Kada su u pitanju osobe sa invaliditetom, naš cilj je uskladiti zakone, podzakonske akte i uredbu, na svim nivoima vlasti, sa ratificiranom EU konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. BiH kao jedna od potpisnica mora osigurati pravo osobama sa invaliditetom na socijalnu zaštitu i za uživanje tog prava bez diskriminacije, te poduzeti odgovarajuće

korake da osigura i promovira ostvarivanje tog prava.“ Broj osoba sa invaliditetom koje se često ili veoma često osjećaju beznadežno u svojim razmišljanjima o budućnosti, gotovo dvostruko je veći od broja ljudi bez invaliditeta.

Šta planiramo uraditi

- Podržat ćemo usklađivanje zakonskih odredbi a sva zakonska rješenja moraju pratiti propisane sankcije za neprovođenje. Usvojiti Zakon o jedinstvenim principima koji je – krovni zakon i ne izaziva nikakve fiskalne posljedice
- Izborit ćemo se da se ocjena svih osoba sa invaliditetom vrši na temelju Jedinstvene liste invaliditeta, kako bi se izbjegle ocjene medicinskog vještačenje zdravstvenog stanja po različitim aktima i kriterijima, što je dosada direktno vodilo u diskriminaciju, a za posljedicu imalo da se za isti stupanj oštećenja organizma primale različite visine naknada za ista prava.
- u medicinske svrhe podržat ćemo legalizaciju kanabisa.

Zašto je to važno: realizacijom ovog prioriteta omogućio bi se uvid u materijalna davanja koja se isplaćuju iz budžeta na svim nivoima vlasti, posebno naknada osobama sa invaliditetom, što bi omogućilo kreiranje i uspostavljanje adekvatnijih programa podrške i zaštite.

Pokrenut ćemo aktivnosti na Uspostavi jedinstvenog vanbudžetskog Fonda za boračko invalidsku zaštitu i prenošenje svih nadležnosti sa općina, kantona i FBiH na taj Fond.

- Ortopedska pomagala: FBiH je osiguranim licima omogućila korištenje ortopedskih i drugih pomagala, međutim kantoni svojim propisima utvrđuju obim prava i postupak za njihovo ostvarivanje, bez kriterija utvrđivanja na nivou Federacije, i to ide na teret kantonalnog zavoda osiguranja.

Ovim se proizvode višestruke diskriminacije i po uzroku i po vrsti nastanka invalidnosti, istovremeno dolazi i do teritorijalne diskriminacije.

- Revidirat ćemo listu ortopedskih pomagala, izraditi uputstvo o načinu ostvarivanja prava i korištenja ortopedskih i drugih pomagala u okviru obaveznog zdravstvenog osiguranja u saradnji i uz koncenzus svih kantona.
- Uvest ćemo SOS telefonske pozive za uklanjanje postojećih barijera.
- Riješiti ćemo probleme osoba sa invaliditetom i na području stanovanja, kao što su prilazi zgradama, pristup pitkoj vodi u stanu ili kući kao i dostupnostsredišnjem kanalizacionom sistemu koji je u odnosu na druge ograničen.
- Riješiti probleme osobama sa invaliditetom koje imaju pri sudjelovanju na javnim događajima. Gluhim i nagluhim osobama informacije nisu uvijek i svugdje dostupne, ograničene su i ta vrsta komunikacije se temelji isključivo na pružanju informacija.
- Osobe sa invaliditetom koje su zbrinute u institucijama izvan matičnog kantona dug vremenski period čekaju odobrenja za liječenje, pa čak kad se radi o hitnim situacijama. Ovaj problem možemo riješiti ako Zavod zdravstvenog osiguranja matičnih kantona direktno potpiše ugovor o saradnji sa najbližim kliničkim centrima gdje je osoba sa invaliditetom zbrinuta.
- Povećat ćemo procenat inkluzivnosti osoba sa invaliditetom u predškolskim ustanovama, te prilagoditi nastavne programe osobama sa invaliditetom u cjelokupnom

Pokrenut ćemo aktivnosti na Uspostavi jedinstvenog vanbudžetskog Fonda za boračko invalidsku zaštitu

Postojeći sistem socijalne zaštite je statusno zasnovan, status korisnika određuje naknade koje prima, a ne njegova stvarna potreba.

obrazovnom sistemu.

- Postojeći sistem socijalne zaštite je statusno zasnovan, status korisnika određuje naknade koje prima, a ne njegova stvarna potreba. Zato ne utječe na smanjivanje siromaštva.
- Zahtijevat ćemo minimum socijalne sigurnosti za sve građane BiH i novi metod ciljanja korisnika metodom – indirektnog imovinskog cenzusa
- Sveobuhvatno i planski poboljšati uvjete i kvalitet smještaja osoba sa invaliditetom u ustanovama socijalne zaštite
- Izradom aplikacija mapirat ćemo postojeće kapacitete i sisteme institucionalnih usluga te pružiti podršku partnerstvu javnih institucija i lokalnih servisa
- Uspostaviti programe zaštite, prevencije, podrške, oporavka i reintegracije osoba sa invaliditetom u porodici i zajednici
- Uključiti mehanizme vaninstitucionalne podrške, kao što su dnevni centri, stanovanje uz podršku, hraniteljstvo, terapijske zajednice i sl.
- Zakonski ćemo regulirati socijalno poduzetništvo kao značajan izvor zaposlenja za osobe sa invaliditetom. U socijalnim poduzećima može se zaposliti veći broj socijalno i ekonomski isključenih, čime se pruža značajna podrška privredi, a smanjuje teret socijalnih davanja. Zbog izuzetno velikih socijalnih potreba, poticati ćemo osnivanje i rad socijalnih poduzeća, koja svoje poslovanje zasnivaju na tržišnim principima, a profit preusmjeravaju u socijalne svrhe.

Zakonski ćemo regulisati socijalno poduzetništvo kao značajan izvor zaposlenja za osobe sa invaliditetom

Misija je usmjerena na stvaranje novih vrijednosti, ali ne pretežno profitnog već društvenog tipa.

Oblast socijalnog poduzetništva definisat ćemo usvajanjem potrebnih zakona i pravilnika

Primijenit ćemo već postojeće modele drugih zemalja za stvaranje uvjeta za život osobama sa invaliditetom sličan onom u porodičnom okruženju.

Socijalna misija se može provoditi kroz različite pravne oblike, kao što su: zadruge, društva sa ograničenom odgovornošću, mikrokreditne organizacije i druge oblike sa naglašenom socijalnom misijom ili u "zaštićenom" tržišnom nastupu. Misija je usmjerena na stvaranje novih vrijednosti, ali ne pretežno profitnog već društvenog tipa.

Oblast socijalnog poduzetništva definirat ćemo usvajanjem potrebnih zakona i pravilnika na principu već usvojenih modela poslovanja u državama gdje je uspostavljeno.

S obzirom na činjenicu da socijalno poduzetništvo kompleksan koncept, u uporednom pravu postoje različiti načini njegovog normativnog i pravnog reguliranja.

Unaprijediti međunarodnu saradnju institucija FBiH i udruženja osoba sa invaliditetom sa međunarodnim partnerima

Da bi se povećala socijalna pomoć onima kojima je najpotrebnija, i održala se fiskalna stabilnost i održivost budžeta, moraju se tražiti uštede u drugim segmentima javne potrošnje, ali nikako na uštedama koje nastaju neprovođenjem zakona i prava osoba sa invaliditetom.

Primijenit ćemo već postojeće modele drugih zemalja za stvaranje uvjeta za život osobama sa invaliditetom sličan onom u porodičnom okruženju.

Zdravstvo

Za Demokratsku frontu zdravlje je ključni resurs za kvalitetu života svake osobe, a ulaganje u zdravlje građana je prioritetno ulaganje u socijalni i ekonomski razvoj. Za izgradnju odgovornog društva u kojem će očuvanje i unapređenje zdravlja građana biti jedan od ključnih zadataka, potrebno je izgraditi funkcionalan zdravstveni sistem u kojem će zdravstvena zaštita biti kontinuirana, efikasna, pod jednakim uvjetima dostupna svim građanima i građankama, te zasnovana na principima uzajamne solidarnosti, društvene brige za zdravlje, jednakosti i pravičnosti.

Zalaganje za jednakost u zdravlju, pravičnost u izdvajanju sredstava za zdravstvenu zaštitu, te dostupnost i kontinuitet pružanja usluga u skladu sa realnim zdravstvenim potrebama građana i građanki je jedno od osnovnih opredjeljenja Demokratske fronte.

U našem društvu izostanak očekivanog ekonomskog razvoja, zbog neprovođenja suštinskih reformskih procesa ekonomskog i socijalnog sektora, rezultirao je kontinuiranim siromašenjem građana čija posljedica je nepovoljno zdravstveno stanje, veliki broj hroničnih masovnih nezaraznih oboljenja, te veliki broj zdravstvenih potreba kod najugroženijih i socijalno isključenih skupina stanovništva.

Ovakvo stanje nas obavezuje za racionalne, efikasne i transparentne odgovore kako bi se zadovoljile realne zdravstvene potrebe građana. Ograničene mogućnosti izdvajanja za zdravstvenu zaštitu još više nas obavezuju da zdravstveni sistem mijenjamo, tako što ćemo ga učiniti transparentnim, racionalnim i efikasnim.

Program Demokratske fronte i Građanskog saveza

Kada je u pitanju reforma zdravstvenog sistema, ishodište nalazi u stvarnim zdravstvenim potrebama građana i realno mogućem izdvajanju za njihovo zadovoljenje. Program temeljimo na analizi postojećeg stanja, analizi raspoloživih resursa te uporednoj analizi postojećih modela reformi sistema zdravstvene zaštite u zemljama u okruženju i zemljama EU

Program zdravstven politike realizirat ćemo kroz četiri ključna segmenta, a to su: finansiranje, zdravstvena djelatnost/služba, ljudski resursi i borba protiv korupcije u zdravstvu.

Program uključuje sljedeće opće ciljeve

- formuliranje mehanizama za uspostavljanje finansijske stabilnosti zdravstvenog sistema
- uvođenje konkretnijeg planiranja i upravljanja u segmentu finansiranja u zdravstvu
- reorganizacija sistema finansiranja i plaćanja zdravstvenih usluga
- definiranje obima i vrste prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja
- reorganizacija načina funkcioniranja zdravstvenog osiguranja.

Efikasnija i racionalnija zdravstvena služba/djelatnost:

- razgraničenje nadležnosti i odgovornosti, prava i obaveza svih učesnika u sistemu zdravstvene zaštite
- uspostavljanje funkcionalnog sistema upućivanja između različitih nivoa zdravstvene zaštite
- efikasnost i unapređenje pružanja zdravstvenih usluga
- razvoj zdravstvenog informacionog sistema.

Za Demokratsku frontu zdravlje je ključni resurs za kvalitetu života svake osobe, a ulaganje u zdravlje građana je prioritetno ulaganje u socijalni i ekonomski razvoj.

Kontinuiranim siromaštvom građana za posljedicu ima nepovoljno zdravstveno stanje

Ograničene mogućnosti izdvajanja za zdravstvenu zaštitu još više nas obavezuju da zdravstveni sistem mijenjamo

Program temeljimo na analizi postojećeg stanja i analizi raspoloživih resursa

Razvoj ljudskih resursa:

- stručno i akademsko usavršavanje zdravstvenih profesionalaca
- kontinuirana edukacija zdravstvenih profesionalaca
- zapošljavanje u zdravstvu.

Borba protiv korupcije na svim nivoima u zdravstvu**Finansiranje zdravstva**

- obavezno zdravstveno osiguranje, organizirano na principima klasičnog Bismarckovog modela socijalnog osiguranja sa doprinosima kao osnovnim instrumentom za finansiranje ili uvođenjem veće stope PDV-a radi rasterećenja direktnih poreza za zdravstvo
- država preko svojih budžeta na različitim nivoima vlasti
- prihodi od kamata, dividendi i drugih prihoda
- prihodi od dionica i drugih vrijednosnih papira
- prihodi od akciza na duhanske prerađevine, alkohol i alkoholna pića
- prihodi od obaveznoga osiguranja za sigurnost u saobraćaju
- građani sami za veći obim i standard prava kroz različite forme dopunskog, dodatnog i dobrovoljnog osiguranja, te kroz participaciju

Korist koju svaki pojedinac ima od plaćanja poreza posebno u našem društvu nije niti približno tako vidljiva kao korist koju ima svaki građanin od plaćanja socijalnih doprinosa, kao što je npr. doprinos za zdravstveno osiguranje.

Trenutno u Bosni i Hercegovini imamo 13 fondova zdravstvenog osiguranja, u Federaciji BiH deset kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja i Federalni zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja, u Republici Srpskoj jedinstveni Fond zdravstvenog osiguranja sa mrežom filijala i u Brčko Distriktu Fond zdravstvenog osiguranja

U narednom periodu Demokratska fronta će se zalagati za:

- Hitno donošenje novog zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju u Federaciji BiH i ostalih propisa vezanih za stabilizaciju izvora finansiranja zdravstvene zaštite
- Reorganizaciju zavoda/fondova zdravstvenog osiguranja kako bi se povećala njihova efikasnost i smanjio broj prekomjernog najčešće preplaćenog administrativnog osoblja
- Pravedniju raspodjelu sredstava prema obimu i kvaliteti rada između primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite
- Donošenje paketa osnovnih zdravstvenih prava sa jasno definiranim obimom i sadržajem u Federaciji BiH
- Utvrđivanje cijene zdravstvene zaštite u ukupnom iznosu za punu vrijednost prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja

Trenutno u Bosni i Hercegovini imamo 13 fondova zdravstvenog osiguranja, u Federaciji BiH deset kantonalnih zavoda zdravstvenog osiguranja

- Primjenu plaćanja po principu kapitacije/glavarine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti uz stimulaciju plaćanja usluga u realizaciji preventivnih programa
- Uvođenje DTS (dijagnostičko terapijskih skupina) u finansiranju bolničke zaštite na sekundarnom i tercijarnom nivou sa tačnim definiranjem sredstava za svakog pojedinog pacijenta u sklopu dijagnostičkog i terapijskog postupka
- Uvođenje efikasnog sistema kontrole potrošnje lijekova od liste lijekova do propisivačke prakse: pravni okvir, edukacija ljekara primarne zaštite, dobroj propisivačkoj praksi, te usvajanje politike o racionalnoj potrošnji lijekova na svim nivoima zdravstvene zaštite
- Omogućavanje pristupa informacijama u ovoj oblasti u skladu sa postojećim pravnim propisima u BiH.

Osiguranje uvjeta da stvarni, a ne "politički" predstavnici osiguranih lica, kao i predstavnici ekonomsko-socijalnih vijeća budu izabrani u upravne i nadzorne odbore zavoda/fondova zdravstvenog osiguranja.

Zdravstvena djelatnost

Zdravstvena djelatnost treba biti organizirana na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou. Demokratska fronta i Građanski savez se zalažu za uspostavljanje jasnog referalnog sistema, odnosno sistema upućivanja između ova tri nivoa. Zakon o zdravstvenoj zaštiti koji je sada na snazi to ne sprečava, ali postoje brojne nedorečenosti, posebno kada je u pitanju bolnička zdravstvena zaštita na sekundarnom nivou u segmentima podjele rada i izbjegavanja dupliranja i preklapanja u pružanju zdravstvenih usluga.

- Kapaciteti koji imaju malu nedovoljnu utilizaciju trebali bi biti reducirani, izdani u zakup, ili uključeni u dobro razmotrene projekte javno-privatnog partnerstva
- Primarna zdravstvena zaštita je najosjetljiviji dio zdravstvenog sistema, potpunom reformom ovog segmenta može se postići višemilionska ušteda kao i veća efikasnost čitavog zdravstvenog sistema
- Razvoj tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite, korištenje najskupljih dijagnostičkih metoda, liječenje najsloženijih stanja i oboljenja mora biti zasnovano na strateškom planu sa integriranim principima zdravstvene ekonomike
- Neophodno je što prije krenuti u razvoj dnevnih bolnica, ustanova kućne njege i ustanova za palijativnu njegu, kako bi se tamo gdje to nije neophodno smanjio trošak skupog bolničkog liječenja, a bolesnicima sa teškim hroničnim oboljenjima omogućilo adekvatno liječenje i terapija bola u njima bliskom okruženju i u skladu sa njihovim zdravstvenim potrebama.

Kvalitetna zdravstvena zaštita je ona zaštita koja udovoljava zahtjevima pacijenta, potrebama i ciljevima profesionalaca u zdravstvu, zahtjevima za efikasno upravljanje resursima uz istovremeno ispunjenje zakonskih, etičkih, ugovornih i drugih obaveza.

Zalagat ćemo se za novi pravni okvir javnih službi, a time i javne službe u zdravstvu, racionalniju unutrašnju organizaciju i kontrolu troškova javnih zdravstvenih ustanova, odgovornost direktora i imenovanih upravnih i nadzornih odbora, te adekvatno definiranje indikatora praćenja njihovog rada.

Osiguranje uvjeta da stvarni, a ne politički predstavnici osiguranih lica, kao i predstavnici ekonomsko-socijalnih vijeća budu izabrani u upravne i nadzorne odbore zavoda/fondova zdravstvenog osiguranja

Zdravstvena djelatnost treba biti organizirana na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou

Kvalitetna zdravstvena zaštita je ona zaštita koja udovoljava zahtjevima pacijenta

DF i GS će se zalagati za novi pravni okvir javnih službi, a time i javne službe u zdravstvu

U narednom periodu Demokratska fronta i Građanski savez će se zalagati za:

- Donošenje novog pravnog okvira za reguliranje zdravstvene zaštite u Federaciji BiH
- Donošenje novog pravnog okvira u Federaciji BiH za sistem javne službe uključujući i zdravstvenu službu
- Jačanje uloge primarne zdravstvene zaštite koja bi trebala biti – čuvar vrata za ulazak u skuplje nivoe zdravstvene zaštite – sekundarnu i tercijarnu
- Donošenje Master-plana za razvoj i racionalizaciju bolničke zaštite na sekundarnom i tercijarnom nivou
- Uspostavljanje jasnog referalnog sistema/sistema upućivanja između nivoa zdravstvene zaštite i zdravstvenih ustanova
- Uspostavljanje jasnog mehanizama monitoringa i evaluacije rada zdravstvenih ustanova u javnom i privatnom sektoru
- Razvoj mehanizama za unapređenje kvalitete zdravstvene zaštite
- Definiranje prioriteta javnozdravstvenih preventivnih programa
- Očuvanje digniteta i jačanje socijalno-ekonomske pozicije zdravstvenih radnika i ostalih radnika u zdravstvu
- Stvaranje boljih uvjeta za jačanje povjerenja na relaciji pacijenti – zdravstveni radnici
- Ubrzanje procesa razvoja zdravstvenog informacionog sistema.

Razvoj ljudskih resursa u zdravstvu

Politika vezana za razvoj ljudskih resursa treba biti utvrđena Planom razvoja ljudskih resursa u zdravstvu, koji mora biti zasnovan na prethodno utvrđenim potrebama broja i strukture zdravstvenih radnika, zdravstvenih saradnika i nezdravstvenih radnika.

Kontinuirana medicinska edukacija mora biti unapređena i usklađena sa potrebama zdravstvenih radnika. Zdravstvene ustanove moraju biti odgovorne za provođenje interne kontinuirane edukacije i što je moguće više stimulirati eksternu kontinuiranu edukaciju zdravstvenih radnika svih profila.

Provođenje kontinuirane medicinske edukacije mora biti organizirano i obavezno kako za javni tako i za privatni sektor sa istim mehanizmima nadzora.

Ljekarske/liječničke komore i ministarstva moraju biti uključene u ovaj proces. Izvještavanje o razvoju ljudskih resursa mora biti definirano kao zdravstveno statističko izvještavanje i za javni i za privatni sektor.

U narednom periodu Demokratska fronta i Građanski savez će se zalagati za:

- Donošenje Plana razvoja ljudskih resursa u zdravstvu za područje Federacije BiH za petogodišnji period
- Upisne politike u BiH na medicinske, stomatološke, farmaceutske, fakultete zdravstvenih studija i srednje škole zdravstvenog usmjerenja trebaju se kontinuirano usaglašavati sa stvarnim potrebama društva za određenim stručnim profilima

- Nastavni planovi i programi u BiH trebaju integrirati najnovija dostignuća medicinske nauke i struke, kao i zdravstvene nauke i struke, te osigurati ključne kompetencije za pojedine struke u skladu sa zahtjevima koji se postavljaju za određene stručne profile u ovoj oblasti u zemljama članicama EU
- Kontinuirano stručno usavršavanje zdravstvenih radnika svih profila treba biti obaveza i sastavni dio zdravstvene djelatnosti.

Mladim stručnjacima sa posebnim rezultatima tokom školovanja treba omogućiti profesionalni razvoj, a kriteriji zapošljavanja obavezno moraju uključiti i uspjeh postignut tokom školovanja.

Borba protiv korupcije u zdravstvu

Demokratska fronta i Građanski savez prepoznaju oblasti za moguće koruptivne radnje u zdravstvu, pa stoga predlažemo niz aktivnosti i mjera koje djeluju u pravcu jačanja cjelokupnog zdravstvenog sistema u cilju prevencije i sužavanja prostora za pojavu koruptivnih radnji.

Naše predložene mjere odnose se prvenstveno na povećanje transparentnosti, efikasnosti i efektivnosti zdravstvene zaštite. Tako će se unaprijediti administrativni i institucionalni kapaciteti u oblasti javnog sektora u zdravstvu, kao i kvalitet zdravstvenih usluga, sigurnost pacijenata i jednak pristup zdravstvenoj zaštiti

Evaluiranje zadovoljstva pacijenata i zdravstvenih radnika, jedna je od važnih antikoruptivnih mjera u cilju procjene integriteta. U narednom periodu ćemo se zalagati da evaluacije zadovoljstva pacijenta i zadovoljstva zdravstvenih radnika/zaposlenika koje urade institucije/organizacije budu na godišnjem nivou, i da se rezultati evaluacije na ozbiljan način razmatraju na nivou zakonodavnih vlasti/osnivača javnih zdravstvenih ustanova kao važan segment ocjene rada izabranih upravljačkih i rukovodećih struktura.

Korupcija općenito, u zdravstvu posebno, predstavlja jedan od uzroka urušavanja zdravstvenog sistema i njegovog sistemskog siromašenja. Jedan od ključnih problema kad je u pitanju korupcija, a koji nije zaobišao ni zdravstveni sektor su javne nabavke.

U narednom periodu ćemo se zalagati za primjenu modela objedinjenih javnih nabavki po decentraliziranom modelu na način da nadležna ministarstva unutar sektora zdravstva, organiziraju objedinjene javne nabavke za potrebe ovog sektora.

Kroz objedinjenje javne nabavke može se ostvariti značajan količinski popust (ekonomija razmjera), uz manji angažman administracije, što u konačnici rezultira smanjenjem ukupne potrošnje. Neposredne uštede postižu se smanjenjem cijena roba i usluga.

Ovim modelom pojednostavljuju se procedure, umanjuje "administriranje", povećava standardiziranost i efikasnosti, uspostavlja transparentnost i profesionalizacija, što u konačnici generira visok stepen antikorupcionih učinaka.

Mladim stručnjacima sa posebnim rezultatima tokom školovanja treba omogućiti profesionalni razvoj

Naše predložene mjere odnose se prvenstveno na povećanje transparentnosti, efikasnosti i efektivnosti zdravstvene zaštite.

Evaluiranje zadovoljstva pacijenata i zdravstvenih radnika, jedna je od važnih antikoruptivnih

Korupcija općenito, u zdravstvu posebno, predstavlja jedan od uzroka urušavanja zdravstvenog sistema i njegovog sustavnog siromašenja.

Kroz objedinjenje javne nabavke može se ostvariti značajan količinski popust (ekonomija razmjera), uz manji angažman administracije

Politika vezana za razvoj ljudskih resursa treba biti utvrđena Planom razvoja ljudskih resursa u zdravstvu

U narednom periodu zalagat ćemo se za :

- Promoviranje integriteta u javnom i privatnom sektoru zdravstva
- Donošenje planova za objedinjene javne nabavke u zdravstvenom sektoru na kantonalnim i entitetskim nivoima
- Inkriminiranje pojava oblika korupcije u zdravstvu
- Uspostavljanje efikasnih antikorupcionih tijela u zavodima/fondovima zdravstvenog osiguranja i ostalim zdravstvenim ustanovama.

Penzioneri i penzioni sistem

Reformskom agendom predviđene su i prihvaćene sveobuhvatne reforme, pa tako i reforma sistema penzijskog i invalidskog osiguranja koja je dugotrajan, složen i sveobuhvatan proces i zahtijevao je aktivno uključivanje svih relevantnih interesnih grupa, te opći društveni konsenzus kao veoma važan preduvjet za uspješno provođenje reforme penzionog sistema. Osnovu reforme PIO predstavljao je Zakon o PIO koji je usvojen bez adekvatne javne rasprave.

Postojeći Zakon o PIO je doveo buduće penzionere u nepovoljan položaj u odnosu na postojeće penzionere, iako su ovi drugi već u teškoj ekonomskoj situaciji. Sistem PIO zasnovan na međugeneracijskoj solidarnosti, bez razvoja privrede, doveo nas je u poziciju da na jednog pensionera dolazi 1,2 zaposlenika, što je dugoročno neodrživo.

Ukoliko se uzmu u obzir primanja u realnom sektoru, smanjenje poticaja države za razvoj izvozno orijentiranih poduzeća, ukidanjem olakšica u smislu oslobađanja poreza na dobit, očekivano je bilo da je sistem neodrživ i jedino što je urađeno u mandatu Vlade FBiH FBiH u periodu 2014–2018. jeste zapravo kupovine socijalnog mira prividnim povećanjem penzija.

Povećanje se odnosilo isključivo na penzionere koji su se penzionisali do 1998. odnosno do 2008. godine, ali nije uključilo minimalne penzije. Naime, ukoliko je penzija koju je korisnik dobijao bila minimalna u iznosu od 326 KM, treba imati u vidu da se taj iznos isplaćivao kao minimalna penzija u FBiH, dok je iznos po rješenju bio znatno manji. Kod novog Zakonom propisanog izračunavanja povećanja od 5 odnosno 10%, za uvećanje se uzimala osnovica, odnosno iznos penzije po rješenju, što znači da pensioner i dalje prima istu minimalnu penziju od 326 KM.

Pored toga lični bodovi za poseban staž za svaku godinu iznose 0,5. Time su demobilisani borci na neki način kažnjeni što su branili Bosnu i Hercegovinu. To kažnjavanje se pored degradacije u visini ličnog boda ogleda i u prijevremenom odlasku u penziju, pa je tako novim Zakonom navedeno da "osiguranik ima pravo na starosnu penziju i kada navrš 40 godina penzijskog staža i najmanje 62 godine života". Ukoliko bi demobilisani borac otišao u penziju sa navršanih 62 godine života, bio bi deskriminiran sa umanjnjem penzije od 12%, a istovremeno mu je umanjjen lični bod.

Zbog svega navedenog, neophodna je amandmanska korekcija Zakona o PIO kojim bi se omogućila prava na lične bodove za demobilisane borce u duplo većem iznosu od sada propisanog (1 umjesto 0,5). Neophodno je ukinuto duplu destimulaciju prijevremenog odlaska u penziju, jer je trenutno umanjnje i ličnog boda, i dodatno 4% godišnje za svaku godinu prijevremenog odlaska u penziju.

Osnovu reforme PIO predstavljao je Zakon o PIO koji je usvojen bez adekvatne javne rasprave

Alarmantno – na 1. pensionera dolazi samo 1,2 zaposlena

Novi zakon – budući penzioneri biti će u nepovoljnijem položaju od postojećih

Diskriminacija boraca u novom Zakonu o PIO/ MIO je očigledna

Amandmanska korekcija Zakona o PIO/ MIO

Vršiti usklađivanje penzija sa rastom BDP-a sve dok ne dostignu visinu od 60% prosječne plaće u BiH

Bitno je onemogućiti stimulativan ostanak na radu i nakon navršanih 40 godina staža, jer je trenutno propisan stimulans od 2% godišnje za svaku godinu nakon navršanih 40 godina staža, što je u suprotnosti sa implementacijom politike i programa zapošljavanja mladih sadržanog u reformskoj agendi.

Ostanak na radu do duboke starosti ili čak do smrti je projekat Vlade 2014–2018., jer nemaju sposobnost otvaranja novih radnih mjesta. Na taj način onemogućavaju mladim ljudima zapošljavanje, a destimuliranjem privrede smanjuju priliv novca u PIO.

Opredijeljeni smo u namjeri da se ispoštuje odluka kojom će se vršiti usklađivanje penzija sa rastom BDP-a, sve dok ne dostignu visinu od 60% prosječne plaće u BiH jer jedino tako možemo osigurati minimum preduvjeta za život naših građana koji se nalaze u za služenoj penziji.

Za naše građane koji iz određenih razloga, invaliditeta i nesposobnosti za rad ne mogu ostvariti radnu penziju, uspostaviti ćemo adekvatne penzije za sve one koji imaju 65 i više godina života.

Boračka populacija

Odnos države prema boračkoj populaciji i članovima njihovih porodica pokazuje odnos prema onima koji su postavili temelje za izgradnju nezavisne, međunarodno priznate BiH. Dugogodišnji problem sa kojima se susreću pripadnici demobilisanih boraca, a koji se ogleda u nedostatku Zakona o pravima demobilisanih boraca u znatnoj je mjeri utjecao da 70 hiljada pripadnika ove populacije i danas živi na granici egzistencije i sa izraženim stepenom siromaštva. Vlada FBiH je potrošila dragocjeno vrijeme u kojem je sistemskim mjerama, prednostima u zapošljavanju, dokvalifikacijama i prekvalifikacijama trebala i morala riješiti pitanje zapošljavanja ove kategorije građana. Danas su demobilisani borci u poodmaklim godinama i bez izglednih prilika za zaposlenje te je stoga jedan od prioriteta vlasti donošenje Zakona o demobilisanim borcima. Ono za šta smo mi u DF opredijeljeni je:

- Zadržavanje stečenih prava svih boračkih kategorija a to znači bezuvjetnu implementaciju već usvojenih zakona iz oblasti boračko-invalidske zaštite
- Objavljivanje registra učesnika odbrambeno-oslobodilačkog rata i korisnika prava i pomoći po svim osnovama koju su ostvarili ili ostvaruju pripadnici boračke populacije i članovi njihovih porodica
- Usvajanje Zakona o pravima demobilisanih boraca čijem usvajanju će prethoditi saglasnost predstavnika demobilisanih boraca po svim tačkama novog zakona.
- Penzionisanje i zapošljavanje boračke populacije uz promjenu Zakona o PIO kako bi se amandmanski osigurale pogodnosti prijevremenog penzionisanja koje su novim Zakonom o PIO ukinute.

Aktivnim mjerama zapošljavanja demobilisanih boraca, djece poginulih, nestalih i zarobljenih boraca, kroz stvarnu implementaciju odredbe o prednosti u zapošljavanju na konkursima za zapošljavanje u javnim poduzećima, smanjiti ćemo zavisnost ovih kategorija od socijalnih davanja.

Neophodan je nastavak u pomoći oko izgradnje stambenih objekata i rješavanja proble-

Vlada FBiH je potrošila dragocjeno vrijeme u kome je sistemskim mjerama morala riješiti boračku populaciju

Smanjiti ćemo zavisnost ovih kategorija o socijalnim davanjima

ma stanovanja beskamratnim kreditiranjem iz budžeta Federalnog ministarstva boraca i budžeta kantona.

Na nivu FBiH donijeti strategiju za zdravstveno zbrinjavanje oboljelih boraca

Iz sredstava koji su na raspolaganju Federalnom ministarstvu za pitanje boraca osigurati subvencioniranje boraca koji se bave poduzetništvom

Na nivu FBiH donijeti strategiju za zdravstveno zbrinjavanje oboljelih boraca, povećati sredstva na kodovima za liječenje i rehabilitaciju te osigurati prvenstvo pregleda u zdravstvenim ustanovama u svim kantonima.

Iz sredstava koji su na raspolaganju Federalnom ministarstvu za pitanje boraca osigurati subvencioniranje boraca koji se bave poduzetništvom i koji zapošljavaju boračku populaciju. Pripadnicima boračke populacije koji žele otvoriti obrtničke radnje na raspolaganje pod povoljnim uvjetima dodijeliti poslovne prostore koji nisu u funkciji. U svim kantonima boračkoj populaciji osigurati besplatno prisustvo programima dokvalifikacije i prekvalifikacije a troškove obrazovanja prebaciti na teret kantonalnih budžeta.

Zalagat ćemo se za prikupljanje i arhiviranje ratne građe, video i fotomaterijala iz oslobodilačkog rata te na osnovu relevantnih činjenica podržati snimanje dokumentarnih filmova. Posebnu važnost dat ćemo obilježavanju značajnih datuma i događaja na kojima će posebno mjesto i ulogu imati stvarni akteri i članovi njihovih porodica.

Nevladine organizacije

Nevladine organizacije predstavljaju važan segment društva čije se djelovanje ogleda u velikom broju inicijativa, ideja, jasnog djelovanja koje se ispoljava na različite načine, od organiziranja javnih protesta do učešća u javnim raspravama.

Odavno je prihvaćeno stanovište da je razvijen sektor civilnog društva pokazatelj stepena demokratičnosti i razvoja društva uopšte.

Odavno je prihvaćeno stanovište da je razvijen sektor civilnog društva pokazatelj stepena demokratičnosti i razvoja društva uopće. Razvijenost civilnog sektora osnovni je preduvjet za uključivanje građana u značajne procese donošenja odluka, a što je to uključivanje veće i samo društvo je na većem stepenu demokratičnosti.

Zastupajući nevladine organizacije kada su u pitanju bili njihovi projekti i rješenja za kategoriju djece sa poteškoćama u razvoju i djece koja nemaju potrebnu zdravstvenu zaštitu pokazali smo da uvažavamo i podržavamo sve ideje i projekte čijom će implementacijom biti riješeni mnogi problemi u društvu.

U tom smislu spremni smo podržati nevladine organizacije, udruženja, fondacije, socijalne zadruge i svaki oblik organiziranja građana čije djelovanje za posljedicu ima poboljšanje stanja ugroženih kategorija društva i nacionalnih manjina. Učešće građana u postupku donošenja zakona i odluka na svim nivoima vlasti, preduvjet je za njihov transparentan i društveno odgovoran rad.

Civilno društvo treba biti aktivan učesnik u podizanju nivoa transparentnosti i odgovornosti svih nivoa vlasti kroz djelovanje: nevladinih organizacija, sindikalnih udruženja, medija i građana uopće u vršenju javnih poslova na svim nivoima vlasti. Na kraju, njihovo učešće je glavno oružje u borbi protiv korupcije i drugih zloupotreba vlasti.

Civilno društvo treba biti aktivan učesnik u podizanju nivoa transparentnosti i odgovornosti svih nivoa vlasti

Nacionalne manjine

Nacionalne manjine, njih sedamnaest u BiH, zajedno sa građanima bošnjačke, hrvatske i srpske nacionalnosti, stoljećima su živjeli u miru obogaćeni kulturno religijskim diverzitetom što je BiH činilo posebnom u kulturnom i svakom drugom smislu.

Nažalost, novim Ustavom u BiH u formi Dejtonskog mirovnog sporazuma, građani u BiH nemaju ista prava, iako ona deklarativno postoje. Puno veća prava konzumiraju pripadnici tri etnička kolektiviteta, a diskriminirajući položaj nacionalnih manjina ogleda se i u tome što građani koji pripadaju jednoj od nacionalnih manjina mogu birati, ali ne mogu biti izabrani kao članovi Predsjedništva BiH.

Posvećenim pristupom u otklanjanju očigledne diskriminacije prema nacionalnim manjinama izborit ćemo se za implementacije odluka Ustavnog suda BiH kojima se garantira kandidatima iz reda nacionalnih manjina pravo da budu birani.

Sistemske mjere ćemo poticati učešće nacionalnih manjina u javnom životu BiH i aktivno ćemo saradivati na rješavanju pitanja vezanih uz ostvarivanje i zaštitu prava i sloboda nacionalnih manjina na cijelom prostoru BiH.

Prava nacionalnih manjina su zagwarantirana raznim međunarodnim aktima i deklaracijama, a posebno ćemo podržati kulturne potrebe nacionalnih manjina finansiranjem projekata na svim nivoima vlasti. Kroz kulturne aktivnosti, razmjenu i dijalog promovirat ćemo kulturnu raznolikost, razvijati i unaprjeđivati toleranciju prema bogatstvu kultura nacionalnih manjina.

Ravnopravnost spolova

I pored uloženi napora na suzbijanju nasilja nad ženama i u porodici, te sveobuhvatnom zakonskom okviru koji je na snazi, analize i istraživanja i dalje ukazuju na veliku rasprostranjenosti ovog oblika nasilja.

Zakon o ravnopravnosti spolova usvojen je 2003. godine i predstavlja najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Zakon u svim aspektima prati odredbe UN Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije.

Zakon obavezuje sva državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javno tijelo vrši kontrolu.

Bosna i Hercegovina je 8. marta 2013. godine postala 26. zemlja članica Vijeća Evrope koja je potpisala Konvenciju Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulsku konvenciju). Ratifikacijom ove Konvencije Bosna i Hercegovina je postala 6. zemlja članica Vijeća Evrope koja se obavezala na poduzimanje zakonodavnih i drugih mjera radi osiguranja pravnog, institucionalnog i organizacionog okvira za prevenciju nasilja nad ženama, zaštitu žrtava nasilja, te kažnjavanje počinitelja nasilja. Konvencija Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici stupila je na snagu 01. 08. 2014. godine.

Poštujući potpisanu konvenciju Vijeća Evrope osigurat ćemo ravnopravno učešće žena na tržištu rada i jednake mogućnosti njihovog zapošljavanja jer smatra da je ekonomsko osnaživanje žena jedan od osnovnih ciljeva rodne ravnopravnosti, oslanjajući se na premisu da je ekonomska samostalnost temelj na kojem žene mogu poboljšavati svoj položaj i u svim drugim sferama života.

Građani u BiH nemaju ista prava, iako ona deklarativno postoje

Sistemske mjere ćemo poticati učešće nacionalnih manjina u javnom životu BiH

Analize i istraživanja i dalje ukazuju na veliku rasprostranjenosti ovog oblika nasilja

Za prevenciju nasilja nad ženama, zaštitu žrtava nasilja, te kažnjavanje počinitelja nasilja

Analize pokazuju da će u budućnosti doći do veće potražnja za ženama na tržištu rada

Analize pokazuju da će u budućnosti doći do veće potražnja žena na tržištu rada, prvenstveno zbog dominacije sektora usluga nad svim drugim sektorima te je opravdanim očekivati značajniju potražnju i mogućnost dolaska do zaposlenja osoba ženskog spola.

Analizom podataka na biroima za zapošljavanje u FBiH vidljivo je da je od 30.000 nezaposlenih sa VSS, njih 20.000 ženskog spola, ali isto tako nedopustivo je visoka stopa nezaposlenosti žena koje nemaju nikakvu kvalifikaciju. Uključit ćemo u proces dokvalifikacije i prekvalifikacije i tako im stvoriti preduvjete da aktivnije učestvuju na tržištu rada.

Da bi država ispunila svoju obavezu ukidanja diskriminacije po osnovu spola, te ostvarenja ravnopravnosti spolova, potrebno je dalje uspostavljanje ili jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za ravnopravnost spolova. Za postizanje tog cilja neophodno je da institucionalni mehanizmi na svim nivoima zakonodavne i izvršne vlasti imaju neophodan autoritet, vidljivost, političko priznanje, neophodno finansiranje i ljudske resurse, te da njihovo djelovanje u potpunosti podrže političke vlasti na svim nivoima.

Kroz javni medijski servis utjecati na promjenu društvene svijesti po pitanjima rodne ravnopravnosti i eliminiranju ukorijenjenih uzroka diskriminacije žena te ukidanje stereotipa, što zahtijeva kontinuirano djelovanje na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Kroz javni medijski servis utjecati na promjenu društvene svijesti po pitanjima rodne ravnopravnosti

U postizanju ravnopravnosti i zaštiti žena od nasilja težit ćemo:

- Uspostavljanju efikasnih institucionalnih mehanizama za koordinaciju, i ocjenu provođenja važećih strategija i zakona
- Ohrabrivanju žena da prijavljuju slučajeve nasilja u porodici, destigmatizacijom žrtava nasilja te podizanju svijesti o prirodi ovakvih djela kao teškom kršenju ljudskih prava
- Uspostavljanju efikasnog sistema zaštite žrtava koji će osigurati da svi slučajevi porodičnog i seksualnog nasilja nad ženama i djevojčicama budu efikasno istraženi a počinioci procesuirani i osuđeni
- Unapređenju sistema prikupljanja podataka o nasilju na osnovu spola, dobi i vezi između žrtve i počinioca te sagledati rasprostranjenost svih oblika nasilja nad ženama i uzrocima takvog djelovanja
- Osiguravanju obuke za profesionalce, posebno za sudije, tužioce i policijske službenike o jedinstvenoj primjeni postojećih zakona
- Uvođenju procedure za osiguranje djelotvorne primjene Zakona o ravnopravnosti spolova na nivou države, entiteta, distrikta i gradova/općina s ciljem promocije i povećanja zastupljenosti žena na rukovodećim položajima u izvršnoj vlasti i u javnoj upravi, uljučujući i upotrebu privremenih posebnih mjera. Posebno je važno promovirati učesce Romkinja i seoskih žena kao izabranih predstavnika vlasti i imenovanih tijela

- Razvijanju djelotvorne mehanizme za primjenu kvota kako bi se povećala politička zastupljenost žena na izborima
- Usvajanju privremene posebne mjere sa ciljem postizanja de fakto jednakih mogućnosti za žene i muškarce na tržištu rada i uspostaviti posebne programe obuka i savjetovanja za različite grupe nezaposlenih žena, uključujući promoviranje poduzetništva žena
- Osiguranju djelotvorne mjere za otklanjanje diskriminacije na osnovu spola u oblasti rada, zapošljavanja i pristupa ekonomskim resursima
- Unapređenju mjera za usklađivanje poslovnog i privatnog života uključujući zaštitu materinstva i očinstva
- Proširenju dostupnosti i pristupačnosti ustanovama za brigu o djeci kako bi ženama pomogle da koriste svoje pravo na rad i povećale pristup žena tržištu rada.

9.

Javni dug i kreditni rejting

Bosna i Hercegovina je zemlja u kojoj vlade opstaju isključivo na dugu i zaduživanju.

Bosna i Hercegovina je zemlja sa znatno bržim rastom javnog duga u odnosu na stopu privrednog rasta.

Opasnost dužničkog ropstva je ono što očekuje BiH zbog nepridržavanja osnovnih principa pri zaduživanju.

Karakteristika javnog duga BiH je stalni rast.

Donošenje Strategije za upravljanje javnim dugom

Upravljanje javnim dugom

Bosna i Hercegovina je zemlja u kojoj vlade opstaju isključivo na dugu i zaduživanju. Do veoma visokog javnog duga Bosna i Hercegovina je došla zbog kontinuiranog budžetskog deficita koji se u značajnijem obimu pojavio krajem 2007. godine kao posljedica neodgovornog utroška viška prihoda ostvarenih nakon uvođenja PDV-a i otada javni dug BiH je u stalnom porastu.

Od visine i strukture javnog duga zavise praktično sva ekonomska kretanja u privredi, a upravljanje javnim dugom postaje sve važniji dio ukupne ekonomske politike zemlje u BiH.

Ono čemu svjedočimo jesu činjenice da je Bosna i Hercegovina zemlja sa znatno bržim rastom javnog duga u odnosu na stopu privrednog rasta. Pored toga, najveći problem u godinama pred nama će biti to što se sredstva javnog duga koriste za finansiranje javne potrošnje koja je dominantno neproizvodna, zbog preglomaznog ustroja zemlje i neracionalne potrošnje i ogromnog duga javnih poduzeća.

Opasnost dužničkog ropstva je ono što očekuje BiH zbog nepridržavanja osnovnih principa pri zaduživanju. Osnovni princip jeste da kapital posuđen u inozemstvu pozajmicama od MMF-a, WB, IBRD-a ili domaćim zaduživanjem izdavanjem obveznica i trezorskim zapisima treba investirati u proizvodne i izvozno orijentirane projekte s višom profitnom stopom od kamata na uzete kredite, kako bi se osigurao dugoročni privredni rast, servisiranje duga i minimiziranje gubitaka od rizika promjene deviznog kursa.

Veličina i karakteristike javnog duga Bosne i Hercegovine

U slučaju Bosne i Hercegovine, javni dug je posljedica deficita u državnom budžetu i deficita u vanjskoj trgovinskoj razmjeni. Iako je u maastrichtskim granicama, a to znači da je javni dug manji od 60% BDP, očigledno je da vlade u BiH imaju problema sa budžetskim deficitima na svim nivoima i da su finansijski zavisne od novih zaduženja.

Karakteristika javnog duga BiH je stalni rast. Javni dug BiH je 1996. godine iznosio milijardu i četiri stotine miliona, 2011. godine šest milijardi i šest stotina miliona a 2017. godine javni dug iznosi više od 12 milijardi.

Rješenje koje će Demokratska fronta i Građanski savez zastupati je donošenje Strategije za upravljanje javnim dugom.

Dosadašnje vlade nisu obraćale pažnju za namjenu kreditnog zaduživanja pa je odnos udjela upotrebe kredita u proizvodnom i neproizvodnom sektoru pokazatelj nefikasnosti zaduživanja. Veliki dio vanjskog duga se koristi za pokrivanje postojećih budžetskih deficita (troškova preglomazne administracije i transfernih davanja), s ciljem da se osiguraju birački glasovi ljudi koji se direktno i indirektno finansiraju iz budžeta a zaduživanje za privredne aktivnosti (industrija, šumarstvo, razvoj male poljoprivrede, pomoć izvoznim

poduzećima, poboljšanje poslovnog ambijenta, krediti privatnom sektoru) nikada nije dostigao 15% sredstava.

Bez značajnijeg ulaganja u razvojne projekte koji bi omogućili veću proizvodnju i zaposlenost, odnosno veću poreznu osnovicu koja bi omogućila uspješno servisiranje dugova u budućnosti, samo se prolongiraju problemi privrede i stanovništvo dovodi u sve težu ekonomsku situaciju.

Javni dug Bosne i Hercegovine je u granicama maastrichtskih kriterija do 60% BDP-a. Zasad, Bosna i Hercegovina nije prezadužena i svrstava se u grupu srednje zaduženih zemalja jer je udio javnog duga oko 47% GDP-a.

Problem javnog duga u novijem periodu ogleda se u sve izraženijim povećanjem unutarnjeg zaduživanja emisijom trezorskih zapisa i obveznica po veoma visokim kamatnim stopama i kratkim dospeljima povrata. Posebno je to izraženo u RS gdje javni dug unutarnjim zaduženjem raste nekontrolirano čime je ukupni javni dug RS blizu granice maastrichtskih kriterija.

Javno zaduživanje u funkciji razvoja

Uspostaviti stroge kriterije kada je u pitanju vanjsko i unutarnje zaduživanje na svim nivoima vlasti poštujući propise o javnom dugu, zaduživanju i garancijama.

U pripremi Programa javnih investicija poseban akcenat staviti na usvajanje projekata koji podržavaju regionalni koncept razvoja, pri čemu u vrh prioriteta pozicionirati projekte iz oblasti transporta, elektroenergetskog sektora i sektora prerađivačke industrije i za to osigurati kreditna i domaća sredstva za investiranje.

Politički usaglasiti prioritete i osigurati mehanizam koordinacije te uskladiti srednjoročne programe javnih investicija, DOB-a te usvojiti budžete koji će garantirati provodivost i realizaciju projekata.

Samo kroz povećanje BDP-a, izvoza, konkurentnosti itd. može se doći do većih prihoda u budžetu i olakšati otplata javnog duga. Upotreba vanjskog duga u neproizvodne svrhe (finansiranje budžetskih deficita, tekuće potrošnje iz uvoza) nužno smanjuje raspoložive prihode za otplatu duga i vodi privrednu u dužničku krizu. Servisiranje vanjskog duga u uvjetima izostanka privrednog rasta smanjuje potencijalnu štednju, investicije i privredni rast.

Fiskalna održivost

Do prijeko potrebne fiskalne održivosti nećemo doći bez smanjenja budžetskog deficita i jačanja fiskalnog kapaciteta države. S druge strane, ne možemo očekivati ekonomski rast bez političke stabilnosti i poboljšanja poslovnog ambijenta u zemlji.

Zbog toga smo opredijeljeni u namjeri da se provedu politike koje se odnose na unapređenje poslovnog okruženja, kako bi došli do novih radnih mjesta, da se osigura fiskalna održivost kroz unapređenje kvaliteta vladine potrošnje te očuva i oživi kreditna aktivnost banaka. Ove mjere su neophodne kako bi ojačali jedinstven ekonomski prostor u BiH, uvažavajući ustavno uređenje i nadležnosti relevantnih institucija.

Veliki dio vanjskog duga se koristi za pokrivanje postojećih budžetskih deficita

Posebno je to izraženo u Republici Srpskoj gdje javni dug unutarnjim zaduženjem raste nekontrolirano i blizu je granice maastrichtskih kriterija.

Uspostaviti stroge kriterije kada je u pitanju vanjsko i unutarnje zaduživanje

U pripremi Programa javnih investicija poseban akcenat staviti na usvajanje projekata koji podržavaju regionalni koncept razvoja

Politički usaglasiti prioritete i osigurati mehanizam koordinacije

Servisiranje vanjskog duga u uvjetima izostanka privrednog rasta smanjuje potencijalnu štednju, investicije i privredni rast.

Opredijeljeni smo u namjeri da se provedu politike koje se odnose na unapređenje poslovnog okruženja kako bi došli do novih radnih mjesta

Naš cilj je jačanje poduzetništva, restrukturiranje industrije, stavljanje u funkciju neiskorištenih resursa te kreiranje poticajnog poslovnog okruženja

Uštede usmjeriti ka smanjenju poreskih opterećenja građana i privrede, jačanju socijalne države i snažnijem ekonomskom rastu BiH.

Provođenje efikasne fiskalne politike preduvjet je za provođenje potrebnih reformi koje se moraju izvesti u mirnom okruženju, bez štrajkova i sa potrebnom podrškom građana.

Naš cilj je jačanje poduzetništva, restrukturiranje industrije, stavljanje u funkciju neiskorištenih resursa te kreiranje poticajnog poslovnog okruženja kako bi se ostvario potreban privredni rast i smanjila nezaposlenost građana.

Stvorimo li potrebne preduvjete za značajniji privredni rast kroz implementaciju predloženih ekonomskih mjera, uz očuvanje i unapređenje socijalne pravednosti ugroženih kategorija društva, možemo očekivati kontinuiran i stabilan rast BDP-a i smanjenje ukupnog javnog duga države. Na taj način postat ćemo zemlja poželjna za domaće i SDI, a sve će utjecati poboljšanjem kreditnog rejtinga zemlje.

BiH danas ima najlošiji kreditni rejting u regionu, a ovim mjerama stvorit ćemo preduvjete za smanjenje troška zaduživanja kako privrednika, države tako i naših građana, a tako stvorene uštede usmjeriti ka smanjenju poreskih opterećenja građana i privrede, jačanju socijalne države i snažnijem ekonomskom rastu BiH.

Izborni program 2018
www.fronta.ba www.gradjanskisavez.ba